

jaarverslag 2013

museum
boijmans

van
beuningen

jaarverslag 2013

Inhoud

Voorwoord

1 Stafafdeling Educatie en publieksbegeleiding 7

2 Sector Collectie en onderzoek 19

Aanwinsten 31

3 Sector Presentaties 45

4 Stafafdeling Relatiebeheer en filantropie 61

5 Stafafdeling Marketing en communicatie 73

6 Stafafdeling Conservatoren en uitgeverij 81

7 Sector Bedrijfsvoering 85

8 Financieel verslag 91

9 Raad van Toezicht 101

10 English Foreword and Facts & Figures 105

Bijlagen

- A Publicaties
- B Aanwinsten en uitgaande bruiklenen
- C Bibliotheek
- D Presentaties
- E Educatieve activiteiten en evenementen
- F Personeel en organisatie
- G Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie

Voorwoord

2013 was een geweldig museumjaar. We deden wat we goed kunnen, voor opnieuw meer mensen, in een kwaliteit waarvoor we geprezen zijn. We maakten het door jong en oud genoten programma, terug te zien in dit jaarverslag, met plezier en vol overtuiging. Het is een voorrecht om te presenteren, conserveren, publiceren, registreren, onderwijzen en verzamelen voor een veelzijdig internationaal topmuseum als Museum Boijmans Van Beuningen met voelsprietten van vroeger tot nu. 2013 gaat de geschiedenis in als een jaar met uitstekende resultaten. Daar zijn we trots op.

Het was ook een raar jaar. Hoewel alle lijstjes goed zijn en alle cijfers pieken – mooi de aanwinsten, prachtig de tentoonstellingen, groot de publiciteit, internationaal de belangstelling van de media – en ook de economische spin-off voor de stad en het land weer verder steeg, ging als gevolg van kortingen bijna een miljoen euro subsidie verloren, vielen er ontslagen, verschrompelden de reserves, onderhield de huisbaas het gebouw onvoldoende en namen de risico's voor de exploitatie aanzienlijk toe. Het is alsof de muziek voortreffelijk klinkt, maar je tegelijk ziet dat het podium op drijfzand staat.

We zijn die spagaat wel gewend, als ondernemend museum met zijn poten in de klei van Rotterdam. We zijn vertrouwd met het idee dat het museum 50 procent van zijn begroting zelf verdient en 50 procent van zijn jaarlijkse kosten in de vorm van subsidie vergoed krijgt, dat laatste in ruil voor het onderhoud van de gemeentelijke collectie en andere aan ons toebedeelde taken. We zijn vertrouwd met het principe dat niets

onmogelijk is, als je het geld er zelf maar bij vindt. Dat geen restauratie mogelijk is, geen tentoonstelling en geen aankoop doorgang vindt, zonder dat een particuliere partij er geld voor geeft. Maar wat we niet weten, is hoe lang deze werkwijze nog stand kan houden. Tot hoever het elastiek reikt.

Terwijl de gemeentelijke overheid, onze grootste stakeholder, zich gaandeweg terugtrekt – in de tien jaar dat ik nu voor Museum Boijmans Van Beuningen verantwoordelijk ben, is de museumbegroting 2,2 miljoen euro gekort en zijn structureel 34 arbeidsplaatsen verloren gegaan – begint ook sponsoring een zeldzaam fenomeen te worden. Het karige cultuurbeleid dat landelijk in gang is gezet, brengt ook een sluipende verarming teweeg bij niet weg te denken instituten als Museum Boijmans Van Beuningen. U weet dat, en wij weten dat. En natuurlijk proberen we er wat tegen te doen.

Een oplossing is dat het museum elk jaar meer bezoekersinkomsten genereert en steun ontvangt van steeds meer cultuurfondsen en van geëngageerde particulieren. We zijn daar voortvarend mee bezig en boeken ook resultaten, waarvoor we zeer dankbaar zijn. De vraag is echter of er voldoende steun zal blijken te zijn om een inhoudelijk gestuurd en educatief genereus, lokaal en internationaal opererend kunstmuseum als Museum Boijmans Van Beuningen te kunnen voortzetten in een stad met relatief weinig internationaal toerisme, een kleine middenklasse, en niet te vergeten veel creatieve initiatieven en instellingen die met hetzelfde probleem kampen.

Uiteraard doen we er alles aan om de positie van het museum te consolideren en te verbeteren. Cultureel ondernemen dus. Efficiënter werken. Automatiseren.

Nieuwe verdienmodellen introduceren. Inkomsten zoeken in het buitenland. Een nieuwe typologie ontwikkelen voor het museum van de eenentwintigste eeuw, zoals nu gebeurt in de publiek-private samenwerkingsconstructie voor een publiek toegankelijk Collectiegebouw. Dit jaar wordt het Endowment Museum Boijmans Van Beuningen gelanceerd, waarmee fiscaal gestimuleerd een kapitaal kan worden opgebouwd waarvan het museum het vruchtgebruik toekomt. De nieuwe afdeling voor Relatiebeheer en filantropie doet er alles aan om kleine en grote gevers actief bij het museum te betrekken. We hopen dat daarmee het tij kan worden gekeerd.

Misschien is dit verslag over 2013 dus een verslag over de periode die achteraf een cesuur blijkt te zijn. Over het laatste jaar dat de muziek klinkt zoals u die van ons gewend bent. Of juist een jaar net als 2014, en 2015, met de muziek die klinkt als vanouds, terwijl het museum ongemerkt van standbeen wisselt.

Ik ga uit van dat laatste scenario want we zijn tegelijk met alle onzekerheid zeer overtuigd van onze kracht in het heden. En van de toegestoken handen van vrienden van het museum, vermogende particulieren en cultuurfondsen die het mogelijk maken om door te gaan met wat we doen. U mag verwachten, en dat geldt voor iedere persoon die in of voor het museum aan het werk is, vrijwillig of betaald, op de vaste rol of werkzaam in de flexibele schil, dat we steeds opnieuw met veel plezier het allerbeste ervan maken. Spelenderwijs en vol passie en vuur. Het museum – uw museum – is tenslotte niet weg te denken uit ons stadse leven.

Sjarel Ex
Directeur Museum Boijmans Van Beuningen

Foto Fred Ernst

Djason Fortes en Mortaza Sadjadi

Kunstpraat voor volwassenen

Djason: Ik ben in Nederland geboren, maar in Portugal opgegroeid. Sinds zes jaar woon ik in Rotterdam. Ik deed de cursus taal en inburgering bij het jongerenloket en kwam zo in het museum voor 'Kunstpraat voor volwassenen'.

Mortaza: Ik ook, maar ik kom uit Afghanistan en woon nu drie jaar in Nederland. Onze coach bij het jongerenloket is Tim Cathalina.

Djason: Ik was nog nooit in een museum geweest. Het heeft een mooie uitstraling.

Mortaza: Zulke schilderijen had ik nog nooit gezien.

Djason: Als je er binnenkomt, stap je in een andere sfeer. Als ik iets mee mocht meenemen, zou ik het grootste schilderij kiezen.

Mortaza: Ik houd vooral van de oude schilderijen, over hoe de mensen vroeger leefden.

Djason: Ik doe nu de opleiding MBO

assistent arbeidskwalificatie, richting sport. Ik doe ook aan kickboksen, zwemmen en *insanity*, dat is een intensieve cardio-training.

Mortaza: Ik doe dezelfde opleiding maar dan in de richting techniek. Ik houd van voetbal en internetten. Ik had een heel ander idee over kunst in mijn hoofd toen ik hier kwam. Elk schilderij wil je iets zeggen. We vroegen steeds aan de begeleider: wat bedoelt de kunstenaar hiermee? Neem het oorlogsmonument van Zadkine. Dan hoor je dat hij heeft verbeeld dat het hart uit de stad is gerukt.

Djason: Meer informatie betekent meer kennis en zonder kennis kom je niet ver. Zelf kan ik behoorlijk goed tekenen met potlood. Vroeger deed ik dat veel meer dan nu. Ik heb niet meer zoveel tijd.

Stafafdeling Educatie en publieks- begeleiding

Hoofd: Catrien Schreuder

- Het museum ontvangt 33.432 bezoekers onder de 18 jaar
- Het museum onderhoudt een intensieve inhoudelijke samenwerking met vier Rotterdamse basisscholen, twee voortgezet onderwijsscholen, vijf MBO-vakopleidingen, vier HBO-kunst- en designopleidingen
- 28.277 mensen nemen actief deel aan het programma van workshops, lezingen en andere openbare publieksevenementen, er worden 1308 rondleidingen georganiseerd
- ARTtube als geheel wordt door ruim 160.000 uniek bezoekers bezocht
- 84% van de educatieve activiteiten in het museum wordt met externe middelen mogelijk gemaakt

Educatie en publieksbegeleiding verzorgt alle informatie voor het publiek, ter verdieping en inspiratie tijdens het museumbezoek of online. Dat doet de afdeling voor uiteenlopende groepen, leeftijden en niveaus en in tal van verschillende vormen: rondleidingen, tekstborden, publieksbrochures, symposia, video, websites, concerten, competities, workshops, multimediatours of familiedagen.

Hiermee draagt de afdeling bij aan een publieksvriendelijk museum, de dialoog met het museumpubliek en toegankelijke tentoonstellingen en collectieopstellingen. De afdeling initieert intensieve samenwerking met het onderwijs en met maatschappelijke en culturele organisaties binnen en buiten Rotterdam. De kosten van het educatieve aanbod bedragen in 2013 rond de 1,1 miljoen euro, waarvan circa 16 procent wordt gefinancierd uit de bijdrage van de gemeente Rotterdam en eigen middelen en 84 procent extern bij particulieren, sponsors en fondsen wordt geworven.

De afdeling Educatie en publieksbegeleiding bestaat in 2013 uit negen personen, 5,5 fte. De afdeling wordt gedurende het jaar versterkt door zeven stagiaires, enkele tientallen freelancekrachten, 25 freelance-rondleiders en- museumdocenten en 26 vrijwilligers. Per 1 juli 2013 krijgen twee medewerkers van de afdeling de titel 'conservator educatie', waarmee het belang en de positie van educatie in Museum Boijmans Van Beuningen wordt onderstreept.

Hoogtepunten

Het jaar kent een aantal hoogtepunten. In de eerste maanden is een tweede reeks van het succesvolle televisieprogramma Boijmans TV uitgezonden. Bijzonder is daarnaast de start van het Boijmans Taal- en rekenprogramma, waarmee het museum zich op een passende manier verhoudt tot de taal- en rekenachterstanden onder schoolkinderen in de Rotterdamse samenleving. Op 17 oktober brengt minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Jet Bussemaker een bezoek aan het museum om zich hierover te laten informeren en publiekelijk de eerste cultuurkaart van het nieuwe schooljaar uit te reiken.

Onderwijs

Het museum ontvangt 6.699 leerlingen uit het primair onderwijs en 13.474 uit het voortgezet onderwijs. Ten opzichte van 2012 daalt daarmee het totaal aantal leerlingen met ruim 12 procent. Uit een rondvraag bij ruim 250 basisscholen in Rotterdam blijkt dat de toegenomen druk op het verbeteren van taal- en rekenprestaties en het wegvallen van budgetten voor culturele uitstapjes belangrijke redenen zijn voor de daling. In het voortgezet onderwijs kan de daling worden verklaard door de wijzigingen in de cultuurkaartregeling, die maakt dat minder scholen de kaart afnemen. Om deze reden heeft het museum dit jaar verder ingezet op aansluiting op de reguliere curricula van de scholen, onder meer door intensieve samenwerking aan te gaan met scholen. Daarnaast organiseert het museum jaarlijks een docentendag, waarop ideeën uitgewisseld kunnen worden. Dit jaar vindt de docentendag plaats op 25 september en wordt door 35 docenten bezocht.

Om de kwaliteit van nieuwe en bestaande programma's te waarborgen, krijgt het team van rondleiders verschillende trainingen, zowel voor het vaste aanbod als voor tentoonstellingen.

Primair onderwijs

Turingmuseumbus

Sinds 2008 maken Museum Boijmans Van Beuningen en het Chabot Museum gebruik van de Turingmuseumbus. Deze bus biedt, mogelijk gemaakt door de Turing Foundation, gratis vervoer voor het primair onderwijs in Rotterdam en regio van en naar de twee musea. Vrijwel alle scholen die naar het museum komen, maken gebruik van deze service.

Jet Bussemaker, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, kijkt tijdens haar werkbezoek aan het museum mee met museumles 'Papegaai Paulo', foto Marco de Swart / ANP

De theatrale rondleiding 'Sarah zoekt Simon', ontwikkeld in samenwerking met het Ro Theater, foto Fred Ernst

Boijmans Taal- en rekenprogramma

In september 2013 is een start gemaakt met het Boijmans Taal- en rekenprogramma. Wekelijks verzorgt de kunstenaar Wolf Brinkman namens het museum lessen op de Fridtjof Nansenschool in Ommoord, Rotterdam en de OBS De Taaltuin in Schiedam. Voor zijn lessen is de museumcollectie het uitgangspunt. Geïnspireerd op de lessen in de scholen, ontwikkelt het museum twee nieuwe museumrondleidingen: de kleuterles 'Papegaai Paulo', waarin rekenkundige begrippen centraal staan en 'Kunstmaten', gericht op meten en onderzoeken. Het Boijmans Taal- en rekenprogramma is mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Mondriaan Fonds, het Prins Bernard Cultuurfonds Zuid-Holland en een bijdrage van een particuliere schenker.

Cultuurcoach

Voor het vierde achtereenvolgende jaar geeft cultuurcoach Andrea Jacobs wekelijks les op de Mariaschool in Spangen en de Van Oldebarneveltschool in Delfshaven, beiden in Rotterdam. In haar kunstlessen aan groep 3 t/m 7, staan telkens collectiestukken of tentoonstellingen centraal. Vier keer per jaar bezoekt zij met haar klassen het museum. Dit jaar zijn op de Mariaschool tevens een talentklas en een ouderklas van start gegaan. Dit programma wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de gemeente Rotterdam.

Weekendschool

Dankzij een particuliere gift kan het museum in de zomer een driedelige cursus organiseren voor de leerlingen van de IMC Weekendschool.

Voortgezet onderwijs

Samenwerking

In het kader van *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten* is samen met het Thorbecke Voortgezet Onderwijs en het Ro Theater een speciale theaterworkshop ontwikkeld, waarin de relatie tussen theater en de schilderijen van Kokoschka centraal staat. Daarnaast werken leerlingen uit klas 1, 2 en 3 van eind september tot eind november wekelijks in de Boijmans Hut in de Kunst Studio met Kokoschka als inspiratiebron.

Met de Rotterdamse Theaterhavo/vwo start het museum een bijzondere samenwerking, waarvan de resultaten in 2014 zichtbaar worden in de vorm van een nieuwe multi-mediatour voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

MBO en HBO

Willem de Kooning Academie

Met de Willem de Kooning Academie zijn *meet & greets* met onder meer Paul Beek en Maarten Spruyt, Tanja Smeets, Sabine Hornig en Peter Zegveld georganiseerd, die studenten de kans geven in gesprek te gaan met de kunstenaars die in het museum exposeren. Daarnaast is er opnieuw een gidsenstage georganiseerd, waarin studenten een training rondleiden krijgen. Alle studenten van de Willem de Kooning Academie mogen het museum gratis bezoeken. In 2013 maken ruim 1300 studenten daarvan gebruik.

Design Academy

Bij de Design Column is op 28 juni een bijeenkomst georganiseerd met de Design Academy. Deze is door 50 studenten bezocht.

Leerlingen bekijken het werk van Peter Zegveld, foto Gert Jan van Rooij

Volwassen taalleiders tijdens de pilot-museumles 'Kunstpraat voor volwassenen', foto Lotte Stekelenburg

Bezoekers van de Museumnacht in de rij voor het museum, foto Fred Ernst

Essaywedstrijd Rotterdam designprijs

Bij de Rotterdam designprijs is onder studenten van drie designopleidingen een essaywedstrijd uitgeschreven. Na een plenaire bijeenkomst en een training in gesprekstechnieken, krijgen de studenten de opdracht om in de tentoonstelling het gesprek aan te gaan met bezoekers, om daarop hun essay te kunnen baseren. In totaal nemen 90 studenten deel aan dit programma.

Workshop en masterclass Hand Made

Tijdens de tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht* is met vijf MBO-vakopleidingen een *peer-to-peer* programma ontwikkeld, bedoeld voor hun studenten en voor leerlingen van het VMBO. In totaal doen 175 studenten en 170 scholieren mee. Daarnaast bezoeken nog eens bijna 450 studenten de tentoonstelling met een rondleiding.

Volwassenenonderwijs

Rondleidingen

Voor volwassenen verzorgt de afdeling 1.308 rondleidingen door de collectie en tentoonstellingen. Succesvol is de tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*, die door circa 2.700 mensen met een rondleiding wordt bezocht. Voor het eerst is daarbij gebruik gemaakt van een Silent Tour System.

Kunstpraat voor volwassenen

In samenwerking met de Stichting Lezen en Schrijven is de les 'Kunstpraat voor volwassenen' ontwikkeld, voor volwassenen die moeite hebben met de Nederlandse taal. Na deze pilot, waaraan ongeveer 250 mensen deelnemen, is de les opgenomen in het reguliere aanbod van het museum.

Museumplusbus

Museum Boijmans Van Beuningen is in 2013 weer een van de partners van de Museumplusbus, die uitstapjes naar musea verzorgt voor mensen in zorginstellingen. 1.145 mensen bereiken het museum met de Museumplusbus. De Museumplusbus wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de BankGiro Loterij.

Publieksbegeleiding

Tentoonstellingen

Bij alle tentoonstellingen in 2013 verzorgt de afdeling publieksbegeleiding op maat: gelaagde publieksinformatie die afgestemd is op zowel de inhoud van de tentoonstelling als de behoefte van het publiek. In *Hand Made – lang leve het ambacht* realiseert de afdeling twee werkplaatsen in de tentoonstelling waarin dagelijks doorlopende demonstraties van ambachtslieden te volgen zijn. Met Etsy is een wedstrijd uitgeschreven om mensen te betrekken bij de tentoonstelling. De publieksbegeleiding bij de tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten* omvat naast teksten een multimediatour en introductiefilm. Bij de tentoonstellingen *Marcel Duchamp: Kunstenaar ~ Knutselaar, XXXL Painting* en de verschillende edities van *Sensory Spaces* worden publieksbrochures uitgegeven die inzicht geven in het onderzoek dat aan de tentoonstelling vooraf is gegaan.

Boijmans TV serie 2

Begin 2013 is Boijmans TV weer wekelijks te zien bij RTV Rijnmond, mogelijk gemaakt dankzij een subsidie van het VSBfonds, het Mediafonds en Fonds NutsOhra. In 11 afleveringen mengen de personages zich in de dagelijkse realiteit van het museum. Nieuw is de keuze voor een transmediaal

narratief: verhaallijnen lopen door op social media en YouTube. Dit transmediale aspect van Boijmans TV resulteert onder meer in de tentoonstelling *Over smaak valt te twisten* in de Kunst Studio: Bregje van der Laar, de rondleidster uit Boijmans TV gespeeld door Jacqueline Blom, heeft via haar blog opgeroepen zelfportretten in te sturen voor een tentoonstelling die zij zelf zal samenstellen. Uit de 193 inzendingen is een tentoonstelling samengesteld in de Kunst Studio.

De Kunst Studio

Vanaf het najaar is in de Kunst Studio een permanente presentatie te zien met historische foto's van de educatieve programma's van het museum. Daarnaast biedt de Kunst Studio wisselende presentaties van werken die leerlingen op onze partnerscholen maken als reflectie op het museum.

Online

Videoproductie

Het museum produceert 43 video's in 2013. De video's worden doorgaans zowel in de tentoonstellingszalen als op ARTtube getoond. Het populairst is met bijna 7.000 views de video bij de tentoonstelling *Oskar Kokoschka*. De video over de tentoonstelling *XXXL Painting* krijgt ruim 5.000 views. Bij het eindexamenthema *Rijkdom en weelde* maakt het museum elf korte video's waarin een conservator telkens een collectiestuk uitlicht. De reeks levert ruim 5.000 views op, met een duidelijke piek vlak voor de eindexamens. Naar aanleiding van het langdurig bruikleen van het Erasmusportret door Lucas Cranach de Oude is voor kinderen een videoclip gemaakt bij een speciaal geschreven Erasmuslied.

ARTtube

ARTtube groeit in 2013 met drie nieuwe instellingen: het Centraal Museum Utrecht, Museum Jan Cunen in Oss en het CBK Rotterdam. De website wordt door bijna 160.000 unieke bezoekers bezocht en zij verblijven gemiddeld bijna vier minuten op de site. Uit publieksonderzoeken blijkt onder meer dat de video's voor 64 procent van de ondervraagden de belangstelling voor kunst vergroten, bij 53 procent hebben de video's daadwerkelijk aangezet tot een museumbezoek en eveneens 53 procent geeft aan dat zij via de video's in contact worden gebracht met kunst die ze nog niet kenden. ARTtube wordt mede mogelijk gemaakt dankzij het Mondriaan Fonds en het SNS REAAL Fonds.

Boijmans Tour

Ruim 30.000 mensen maken dit jaar gebruik van de Boijmans Tour: de gratis online multimediatour. Daarnaast huren nog eens 5.794 mensen een iPod in het museum. Bij de vaste collectie is een nieuwe route gemaakt langs tien objecten in *De Collectie Vormgeving*. Tevens is er een route ontwikkeld langs zeventien collectiestukken die in Boijmans TV worden behandeld. De 'Vraag maar raak-functie' maakt actieve participatie mogelijk. Ruim 100 gebruikers lieten hier een inhoudelijke vraag achter die door museummedewerkers is beantwoord. Nieuwe routes worden ontwikkeld voor de tentoonstellingen over Marcel Duchamp en Oskar Kokoschka.

Collectie Online

Er worden belangrijke nieuwe stappen gemaakt voor de Collectie Online. De bestaande site wordt vervangen door een snellere versie met verbeterde zoekfunctionaliteit. Deze nieuwe site wordt eind 2013 gelanceerd. Inmiddels staan er bijna 9.000 collectiestukken online met een foto en technische en inhoudelijke informatie. Daarvan

Harm Goslink Kuiper zingt het lied 'Desiderius Erasmus' tijdens de Erasmus familiedag, foto Fred Ernst

Conservator Alexandra Gaba-van Dongen toont zestiende-eeuwse gebruiksvoorwerpen tijdens de workshop 'Tafelmanieren volgens Erasmus', foto Fred Ernst

zijn meer dan 2.600 collectiestukken dit jaar toegevoegd. De Collectie Online wordt door 120.000 unieke bezoekers bezocht.

Activiteiten

Het aantal bezoekers dat deelneemt aan een van de activiteiten die het museum organiseert, groeit jaarlijks gestaag. In 2013 zijn dat er 28.277. Het activiteitenprogramma is voor een breed publiek, van expert tot algemeen geïnteresseerde, van kleuter tot volwassene. Er is veel aandacht voor de programmering rond de grote tentoonstellingen. Daarnaast zijn er terugkerende activiteiten rond de collectie: wekelijks vertelt een conservator bij een werk uit de vaste collectie in 'Pak een stoeltje met' en regelmatig zijn er gratis rondleidingen in het weekend. Een greep uit het activiteitenprogramma:

Hand Made – lang leve het ambacht

Bij deze tentoonstelling zijn er wekelijks workshops voor kinderen en volwassenen, twee thematische lezingenmiddagen en is er een Hand Made Markt.

Museumnacht

Een recordaantal bezoekers van 13.605 bezoekt Museum Boijmans Van Beuningen tijdens de Rotterdamse Museumnacht 2013. Hoewel deze aantallen bijzonder zijn en de mensen zeer welkom, is het museum op deze avond zo druk dat ongewenste risico's ontstaan voor zowel de collectie als de bezoekers. Wegens het hoge aantal bezoekers en de risico's die dat voor de beveiliging met zich meebrengt, wordt voor het eerst besloten een maximum aantal bezoekers binnen te laten.

Jeugdvakantiepaspoort

In de zomermaanden doet het museum opnieuw mee aan Jeugdvakantiepaspoort, bedoeld voor kinderen in de basisschoolleeftijd in de zomervakantie. 931 kinderen en 603 begeleiders maken gebruik van de speurtocht door *De Collectie Vormgeving* die hiervoor is ontwikkeld.

Concert Peter Zegveld

Een bijzonder onderdeel van het activiteitenprogramma is het concert *Scherzo Mechanica* van Peter Zegveld. Zegveld vult het hele podium van het auditorium met gigantische zelfgebouwde instrumenten waarmee hij zijn theatrale en muzikale performance uitvoert.

Kinderen en families

Het aanbod voor kinderen en families bestaat dit jaar onder andere uit twee familiedagen, maandelijkse workshops voor kinderen van 5-14 jaar, rondleidingen voor kinderen van 3 en 4 jaar, theatterrondleidingen voor het hele gezin, een theatervoorstelling over Salvador Dalí en een concert. De Boijmans Club, de digitale vriendenclub voor kinderen, groeit in 2013 van 1.834 naar 2.154 leden.

Zie voor een overzicht van alle activiteiten bijlage E.

Communicatie

Alle activiteiten zijn meegenomen in de reguliere uitingen, social media en persbenadering van het museum. Daarnaast zijn voor een deel van de activiteiten aanvullende communicatiemiddelen ingezet: een tweemaandelijks activiteitenbrochure, de onderwijsnieuwsbrieven, de Boijmans Club-nieuwsbrieven, een kinderflyer en een flyer 'Kunstpraat voor volwassenen'. In de

tweede helft van het jaar wordt daarnaast op Facebook iedere woensdagmiddag aandacht besteed aan de geschiedenis van educatie in het museum, ter aanvulling op de fotopresentatie in de Kunst Studio.

Samenwerkingen

De educatieve programma's en initiatieven komen inhoudelijk tot stand in samenwerking met verschillende partners:

Activiteitenprogramma

Ro Theater
Schorem haarsnijder en barbier
BEER muziektheaterproducties
RDM Campus
North Sea Jazz Festival
Wereldhavendagen
Laurensberaad
Stichting Rotterdamse Museumnacht
Stichting Museumplusbus

Boijmans TV

RTV Rijnmond
Nederlandse Brandwondenstichting

Hand Made – lang leve het ambacht

Etsy Nederland
Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE)
Erasmus Universiteit
Swan Market

Onderwijs

Mariaschool, Rotterdam
Van Oldebarneveltschool, Rotterdam
Fridtjof Nansenschool, Rotterdam
De Taaltuin, Schiedam
De Theaterhavo/wvo

Thorbecke Voortgezet Onderwijs
Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam
CJP
Stichting Lezen en Schrijven
Stichting Bij Corrie
Bibliotheek Rotterdam
Hip Hop Huis
Digital Playground
SKVR
Hogeschool Rotterdam
Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, Den Haag
Design Academy, Eindhoven
Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht
Sint Lucas College, Bostel
Hout- en meubileringscollege, Rotterdam
Goud- en zilversmidcollege, Schoonhoven
De opleiding Ambachtelijk Schoenmaken van de Health Tec Academy, Utrecht
Grafisch Lyceum Rotterdam
Willem de Kooning Academie, afdeling Arts and Crafts en afdeling docentenopleiding
BEER muziektheaterproducties
Ro Theater, Rotterdam
IMC Weekendschool Rotterdam
Chabot Museum

ARTtube

Gemeentemuseum Den Haag
Stedelijk Museum Amsterdam
Museum De Pont, Tilburg
M HKA, Antwerpen
Centraal Museum Utrecht
Museum Jan Cunen, Oss
CBK Rotterdam
Kunstbeeld
Blown Away Festival

Foto Fred Ernst

Barbera van Kooij buurtbewoner

Als buurtbewoner loop ik regelmatig binnen bij het museum. Vanuit mijn huis heb ik uitzicht op het torentje. 's Avonds is het torentje verlicht, dat is mooi, het is als een baken voor de kunst. Voor mij betekent het dat er nog steeds plaats is voor de kunst in Rotterdam. Als Rotterdamse ben ik dan ook trots op dit mooie museum.

De grote collectie surrealistische kunst vind ik nog altijd heel bijzonder, maar door de jaren heen heb ik de oude schilderkunst steeds beter leren kennen. De laatste tijd verdiep ik me ook meer in de designcollectie. Daarom was de tentoonstelling *Hand Made* een schot in de roos. De werken werden bijzonder gepresenteerd en de invalshoek was eigenzinnig, zeker met die workshops erbij. Ik ging op een andere manier naar de objecten kijken door de thema's die waren geformuleerd.

Het is bijzonder hoe handig de website van het museum is. Je kunt zien dat daar veel tijd in wordt gestoken. Vooral de Boijmans Tour is de moeite waard, je kunt op verschillende niveaus zoeken en er zijn allerlei extra's zoals video's en geluid. Daar loopt het museum volgens mij behoorlijk mee voorop. Zelf heb ik een voorliefde voor hedendaagse kunst. Daar is misschien wel wat minder publiek voor, maar er zijn toch regelmatig spannende kleine presentaties. Daarom is de stadscollectie ook belangrijk, met speciale aandacht voor de Rotterdamse kunstenaar. Het museum heeft een gastvrije, positieve uitstraling en dat is ook waarom de mensen hier volgens mij graag komen.

Sector Collectie en onderzoek

Hoofd: Patty Wageman, vanaf 1 april 2013

- Het museum verstrekt internationaal 236 en nationaal 122 bruiklenen
- Het museum verlengt 18 langdurige bruiklenen
- Er worden 154 kunstwerken geschonken, 64 aangekocht en 199 kunstwerken in langdurig bruikleen ontvangen
- 83 kunstwerken worden gerestaureerd en 588 kunstwerken geconserveerd
- Het documentatiecentrum en de bibliotheek ontvangen en behandelen 3.000 vragen van bezoekers en medewerkers van het museum
- Er worden 460 beeldbestellingen geplaatst

De sector Collectie en onderzoek zorgt voor het behoud en beheer van de objecten in de museumverzameling. In de sector is de afdeling Conservering en restauratie verantwoordelijk voor onder andere passieve en actieve conservering, depotbeheer en restauratie. Het papierrestauratie-atelier houdt zich bezig met het presentabel en reisklaar maken van werken op papier en met restauraties. De afdeling Documentatie, informatie en registratie (kortweg: documentatiecentrum) richt zich op het verzamelen en ontsluiten van informatie over de objecten en op het documenteren van de geschiedenis van Museum Boijmans Van Beuningen. Informatie wordt verstrekt via de museumbibliotheek en

via collectie-informatiesystemen (analoog en digitaal). De registrars vormen de derde afdeling binnen de sector. Zij organiseren de bruikleenverstrekking aan derden en behandelen alle interne verzoeken over de collectie. Daarnaast doen ze objectinventarisaties en begeleiden collectie gerelateerde (onderzoeks)projecten.

Veel van het werk dat de sector verricht is in het museum niet direct zichtbaar: het vindt ofwel achter de schermen plaats (in depots, restauratieateliers en op kantoren) of buiten de deur, vaak in het buitenland.

De sector heeft 22 medewerkers op 19,66 fte. Daarnaast zijn er binnen de sector vrijwilligers en stagiaires werkzaam ter ondersteuning van de bibliotheek en depotbeheer. Alle middelen die nodig zijn voor onderzoek, restauratie, aankoop et cetera worden uit bezoekersinkomsten en bijdragen van derden gegenereerd. In 2013 wordt 2.196.000 euro door derden beschikbaar gesteld.

2013 is ook het jaar dat de sector zich moet hervinden nadat eind 2012 plotseling de leidinggevende van de sector, Jonieke van Es, overleed. Daarnaast treffen de doorgevoerde bezuinigingen een deel van de sector. Een aantal langlopende projecten wordt dit jaar afgerond en nieuwe projecten starten na de zomer op.

Bijzondere projecten

Naar een Collectiegebouw

Sinds 2012 heeft het museum zijn collecties ondergebracht op zes verschillende locaties, waarvan vijf extern. Dit jaar wordt het programma van eisen voor een nieuw Collectiegebouw afgerond. Na jaren van discussie en overleg zet de gemeente Rotterdam, in samenwerking met het

museum en Stichting De Verre Bergen, de architectenselectie in gang. Volgens de procedure van de Europese aanbesteding krijgen uiteindelijk vijf bureaus de uitnodiging om een schetsontwerp te maken. De ontwerpen van deze bureaus worden gepresenteerd in het museum en er vinden discussie-avonden plaats met verschillende stakeholders, waaronder specialisten, buurtbewoners en andere geïnteresseerden.

Waar de sector in het museum voornamelijk achter de schermen werkt, zal dit in het Collectiegebouw veranderen. Hier wordt voor de bezoeker zichtbaar wat het zorgen voor een collectie betekent. Het zal een plek worden waar het doen van objectgericht onderzoek en het werken met de collectie centraal staan. Er vinden dan ook andere activiteiten plaats dan in het museum zelf: zo kunnen restauraties en conserveringen 'live' worden gevolgd door het publiek. In een nieuw Collectiegebouw zullen daarom naast depots voor de museale en particuliere collecties ook voorzieningen als restauratieateliers, onderzoeksruidten en presentatieruimten worden gecreëerd. Grote installaties uit de collectie zoals de *Futuro* van Matti Suuronen (1933-2013) zullen hier permanent te zien zijn.

Herijking van de collectie

Het museum bezit een rijke en gevarieerde collectie beeldende en toegepaste kunst vanaf de vijftiende eeuw tot en met heden. De verzameling is zowel nationaal als internationaal georiënteerd. Zij kent naast enkele kerncollecties, ook vele losse groepen werken en individuele kunstwerken en objecten. Het brede profiel van het museum maakt het lastiger om objecten van het collectieprofiel uit te sluiten, dan om ze daarbinnen een plaats te geven. Daarnaast vormen de kosten voor het beheer en behoud van de alsmaar groeiende museumcollectie, het aanscherpen van het collectiebeleidsplan en de verhuizing naar het

Tentoonstelling *Een grote, stimulerende en stuwende kracht*. Renilde Hammacher-van den Brande, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Een grote, stimulerende en stuwende kracht*. Renilde Hammacher-van den Brande, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Ook Duende*: Pam Emmerik & René Daniëls, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Wally Elenbaas – vroege litho's, 1948-1958*, foto Lotte Stekelenburg

Collectiegebouw (naar verwachting in 2017) belangrijke redenen om de verzameling in zijn geheel kritisch onder de loep te nemen. De eerste stap is het herijken van de museumcollectie aan de hand van een methodiek ontwikkeld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Na een eerste pilot in december, zal de komende jaren de collectie worden doorlopen. Verschillende teams van de sector zullen de kunstwerken fysiek checken op conditie. Ook worden de gegevens en de wijze van opslag en transport gecontroleerd. Daarnaast wordt onderzocht of de collectie digitaal kan worden gelabeld, zodat collectiebewegingen efficiënter kunnen worden verwerkt. De conservatoren zullen de objecten een code meegeven (groen, oranje, rood). In tweede instantie zullen de werken met de code rood volgens de richtlijnen van de LAMO verder worden onderzocht, waarna een afstotings-procedure kan worden opgestart. Het project moet afgerond zijn voordat de collecties verhuizen naar het nieuwe Collectiegebouw. Indien het museum besluit om van het beheer van één of een groep kunstobjecten af te zien, treedt de LAMO in werking en wordt gehandeld volgens het protocol dat in 2013 door de gemeenteraad is vastgesteld.

The Rembrandt Database

Het museum is een van de ruim 20 participerende internationale instellingen in *The Rembrandt Database*. Deze door het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) geïnitieerde online onderzoeksdatabase geeft toegang tot documentatie op het gebied van techniek en conservering van de schilderijen van Rembrandt, alsmede tot kunsthistorische gegevens hierover. In 2013 plaatst het museum de informatie over zijn vijf Rembrandts online.

Publicaties

Dit jaar verschijnt de publicatie *Il Divino en de dame: Renilde Hammacher en het surrealisme in Museum Boijmans Van Beuningen* in de serie Boijmans Studies ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van oud-conservator Renilde Hammacher. Ook verschijnt de bestandscatalogus *De stad, de kunstenaars en het museum. 25 jaar Stadscollectie Rotterdam*. Tevens wordt door-gewerkt aan het boek *The Essential Potness* over de keramisten Lucie Rie en Hans Coper, dat in februari 2014 het licht zal zien. Er wordt gestart met een meerjarig onderzoek naar de surrealisten uit de collectie van het museum voor een bestandscatalogus die naar verwachting in 2015 zal verschijnen. Hiervoor zullen alle surrealistische werken uit de collectie worden beschreven en voorzien van een begeleidende tekst.

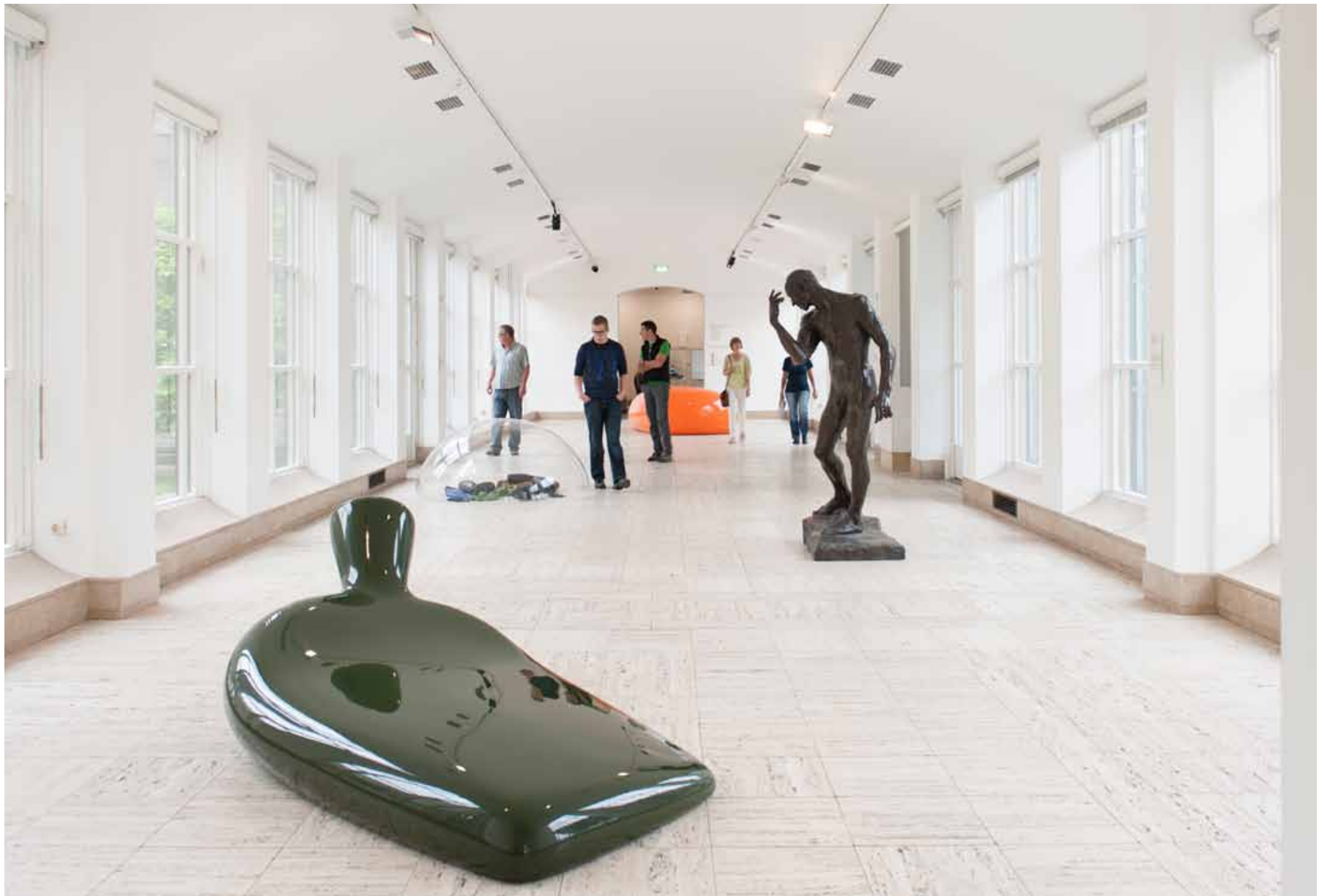
Aanwinsten

Het museum verworft in 2013 in totaal 417 objecten (waarvan 218 in eigendom).

Waarvan:

- 64 aankopen
- 154 schenkingen
- 199 langdurig bruiklenen

Het bescheiden eigen budget voor aankopen (50.000 euro) wordt in belangrijke mate aangevuld met gelden van huisstichtingen en derden, waaronder de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds, de Stichting Lucas van Leyden, het Fonds Willem van Rede, de BankGiro Loterij, Vereniging Rembrandt, Prins Bernhard Cultuurfonds, VSBfonds, SNS REAAL Fonds, Han Nefkens Fashion on the Edge en het Mondriaan Fonds.

Tuinzaal met werken van Thomas Rentschler en Auguste Rodin, foto Lotte Stekelenburg

De meest kostbare en unieke aanwinsten zijn de verwerving van het *Drieluik met de balseming van Christus met op de zijluiken Antonius en Johannes de Doper* van een anonieme meester uit de Zuidelijke Nederlanden en het portret van Erasmus door Lucas Cranach, dat de Erasmusstichting op ons verzoek verwerft en in langdurig bruikleen geeft aan het museum. Dankzij vele bijdragen zijn ze nu te zien in het museum. Op het gebied van hedendaagse kunst zijn er aanwinsten van onder meer Jim Shaw, Thomas Huber, Chris Martin, Ryan Gander, Carlos Amorales, Oscar Tuazon, Melanie Smith en Andreas Slominski. Tevens wordt een bijzonder vitrinekastje uit de periode 1900-1910 van de Wiener Werkstätte aan de collectie toegevoegd, evenals de Zuiderzeestoel van Richard Hutten.

In 2013 ontvangt het museum van Han Nefkens een bijzondere schenking van tien kledingsets van Viktor & Rolf. Er worden ook kunstwerken in langdurig bruikleen c.q. promised gift aan het museum afgestaan. Het betreft werk van onder anderen Christophe Coppens, Daan van Golden, Sigurdur Gudmundsson, Juul Hondius, Thomas Rentmeister en Shirin Neshat.

Zie voor een volledig overzicht van de aanwinsten bijlage B.

Bruiklenen aan derden

Ten behoeve van tentoonstellingen elders worden 358 objecten uitgeleend aan instellingen over de hele wereld. Hoewel er dit jaar geen reizende tentoonstellingen met de eigen collectie plaatsvinden, worden er wel belangrijke werken in bruikleen gegeven aan instellingen in binnen- en buitenland. Zo leent het museum zijn Dalí's uit aan Museo Reina Sofia in Madrid. Zo goed als alle Magrittes uit de collectie zijn te zien in de tentoonstelling

Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938 die door de Verenigde Staten reist tot oktober 2014. Belangrijke werken van onder meer Monet, Pissarro, Van Gogh, Van Dongen en Beckmann zijn te zien in tentoonstellingen in heel Europa.

	Nationaal	Internationaal	Totaal
Moderne kunst	38	54	92
Prenten en tekeningen	34	65	99
Oude kunst	8	17	25
Kunstnijverheid en design	31	99	130
Bibliotheek	6	1	7
Stadscollectie	5	0	5
Totaal	122	236	358

Zie voor een volledig overzicht van de bruiklenen aan derden bijlage B.

Conservering en restauratie

In 2013 wordt een aantal bijzondere objecten uit de collectie toegepaste kunst gerestaureerd. Een van de pronkstukken uit de Art Deco tijd, een monumentale lamp van Jan Eisenloeffel uit 1923 is tot in detail gereinigd, het emaille is aangevuld, ontbrekende ornamenten zijn opnieuw gemaakt en de kralensnoeren zijn hersteld. In volle glorie toont het museum deze lamp in *Hand Made – lang leve het ambacht*. Een leunstoel naar ontwerp van Marcel Breuer en uitgevoerd door Isokon Furniture Company uit 1936 is geconserveerd; oude lijmresten zijn verwijderd, evenals storende vochtplekken en waar nodig is finer vastgezet.

Ook is een zelfportret van George Hendrik Breitner uit 1882 uit de collectie Van der Vorm gerestaureerd. De in hemdsmouwen afgebeelde kunstenaar heeft enorm aan helderheid gewonnen, omdat het zwaar vergeelde vernis is afgenomen. Dit proces vond grotendeels onder de microscoop plaats. Een bijzonder en arbeidsintensief project was de restauratie van een monumentaal werk van Anselm Kiefer, dat in bruikleen werd gegeven uit een particuliere collectie. De onorthodoxe materialen in dit drieluik, waaronder zand en prikkeldraad, vergden een geheel eigen aanpak. Het zand is geconsolideerd en het prikkeldraad in de originele positie herplaatst. De restauratie is door het museum begeleid en bekostigd door de eigenaar.

Op het gebied van materiaaltechnisch onderzoek participeert het museum in een masterscriptie naar de degradatie van cadmiumgeel op schilderijen van Mondriaan van de opleiding conservering en restauraties van de Universiteit van Amsterdam en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook verleent het museum zijn medewerking aan het project CHARISMA, een Europees samenwerking- en onderzoeksproject waarbinnen twintig museale en wetenschappelijke partners uit elf Europese landen kennis en apparatuur delen voor het behoud van Europees erfgoed. In het kader hiervan worden de schilderijen *Drie Maria's aan het graf* van Jan van Eyck en het *Norfolk-triptiek* onderzocht met behulp van Röntgenfluorescentiespectrometrie (XRF) en Röntgendiffractie (XRD).

Met het oog op een beoogde verwerving, is de tekening van *De Kruisiging* – toegeschreven aan het atelier van Jan van Eyck en voor het eerst getoond in *De weg naar Van Eyck* – uitgebreid onderzocht door een team van restauratoren, waaronder deskundigen

van Museum Boijmans Van Beuningen. Naar aanleiding hiervan verschijnt op initiatief van het museum een rapport van de RCE waarin de conditie en stabiliteit van het werk wordt beschreven en advies wordt gegeven over de toekomstige conservering van het werk. In 2013 rondt de sector ook het langlopende glasproject af. Tevens worden ten behoeve van de nieuwe presentatie in het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese circa 280 zilveren voorwerpen door een team van 15 vrijwilligers onder leiding van een metaalrestaurator binnen een week schoon en glanzend gepoetst.

Conserveringen en restauraties per verzamelgebied:

	Conserveringen	Restauraties
Oude kunst	65	2
Moderne kunst	61	3
Toegepaste kunst	290	3
Werken op papier	172	75
Totaal	588	83

Registratie en documentatie

Het documentatiecentrum begint het jaar in afgeslankte vorm; wegens bezuinigingen verdwijnen er twee van de zes posities. Er worden wederom veel gegevens verwerkt in de digitale collectie-informatiesystemen: The Museum System (TMS) en Adlib. Het museum registreert in TMS volgens de 'BoijmansBasis', een norm die in 2010 is vastgesteld als richtlijn voor de basisregistratie

van objecten in eigen bezit. Het documentatiecentrum investeert in de kwaliteit van het beeldmateriaal, waardoor van steeds meer objecten een professionele en actuele foto aanwezig is.

Verder werkt de afdeling aan het in 2012 begonnen opschoonproject met betrekking tot de objectmappen moderne kunst. Begin 2014 zal dit project zijn afgerond.

Enkele cijfers uit TMS

Aantal objectverplaatsingen:	27.349
Aantal mutaties in records:	100.949
Aantal nieuwe records:	2.138
Aantal gevalideerde objecten ('BoijmansBasis'):	4.687

Cijfers beeldmateriaal

Totaal aantal mailbewegingen	
ivm fotobestellingen:	6.028
Aantal digitale	
aanvraagformulieren:	460
Aantal in TMS gekoppelde foto's:	6.033

DCA

Dit jaar loopt het project DCA (Digitising Contemporary Art for Europeana) af, een digitaliseringsproject waar het museum met 24 partners in participeert. 425 driedimensionale objecten zijn professioneel gefotografeerd en grondig gedocumenteerd. De objecten worden op de Collectie Online geplaatst.

Bibliotheek

Met bijna 140.000 titels, waaronder een unieke collectie bronnen over het surrealisme, behoort de bibliotheek van Museum Boijmans Van Beuningen tot de grootste museale kunsthistorische bibliotheken van ons land. Na de organisatieverandering begin 2013 bestaat de bibliotheek nu uit één bibliothecaris. De voormalige medewerkers bibliotheek zijn als gevolg van de organisatieverandering medewerker

documentatiecentrum geworden. Naast bibliotheekwerkzaamheden zijn zij nu nog meer betrokken bij documentatie in brede zin.

Het afgelopen jaar is het tijdschriftenbestand opgeschoond. Daarbij zijn alle tijdschriften die zijn aangehouden (beter) beschreven en voorzien van een vaste standplaats. Losse nummers zijn bekeken op relevante artikelen en, indien dat het geval bleek, beschreven. Verscheidene publicaties van de bibliotheek zijn in 2013 uitgeleend aan tentoonstellingen in Arnhem (MMKA) en Bologna (Museo d'Arte Moderna). Publicaties en documentatiemateriaal uit de bibliotheek worden in het museum gebruikt voor de tentoonstellingen over Marcel Duchamp, Wally Elenbaas, Francisco Goya, Oskar Kokoschka en voor de tentoonstelling ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van oud-conservator moderne kunst Renilde Hammacher.

Dit jaar gaan alle 138 catalogi van Levende Meesters uit de bibliotheek van Museum Boijmans Van Beuningen naar het RKD, waar ze worden geconserveerd en gedigitaliseerd. Na digitalisering zullen de catalogi *full text* raadpleegbaar zijn via de databases van het RKD.

Zie voor bezoekersaantallen en andere kengetallen bijlage C.

Onderzoek

Herkomstonderzoek

Sinds 2009 is het museum betrokken bij het landelijke onderzoeksproject *Museale Verwervingen vanaf 1933* van de Nederlandse Museumvereniging. Doel van dit project is om na te gaan of er vanaf 1933 aanwinsten in Nederlandse museumcollecties terecht zijn gekomen waarvan de herkomst vragen

Verplaatsing van de Mae West Lips Sofa van Salvador Dalí naar de nieuwe collectieopstelling, foto Kees Spruijt

Tentoonstelling 25 jaar Stadscollectie Rotterdam, foto Studio Hans Wilschut, Rotterdam

oproep met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog. In november dit jaar zijn de resultaten van het onderzoek naar de herkomstgeschiedenis van kunstwerken en objecten uit de collectie gepresenteerd tijdens een symposium. Omdat het museum graag openheid biedt over de herkomst is deze informatie sinds 2010 toegankelijk op de website van het museum en wordt indien nodig telkens aangevuld met nieuwe informatie.

Overige onderzoeksprojecten

In 2012 is een onderzoek gestart door prof. dr. Wessel Krul ten behoeve van een biografie over Dirk Hannema, directeur van het museum in de periode 1921-1947, in samenwerking met Museum De Fundatie in Zwolle en de Rijksuniversiteit Groningen. De publicatie zal in het najaar van 2015 verschijnen.

Het *Gothic Ivories* project is geïnitieerd door het Courtauld Institute of Art in Londen in 2008 en is een internationaal onderzoek naar ivoren sculpturen in West-Europa vervaardigd tussen 1200 en circa 1530 en uit de neo-Gothiek. Het doel is alle aanwezige informatie over elk nog bestaande Gothische of neo-Gothische ivoren sculptuur in een database op te nemen met minimaal één afbeelding. Deze sculpturen zijn te vinden op de online database www.gothicivories.courtauld.ac.uk. Museum Boijmans Van Beuningen is vanaf 2013 één van de meer dan honderd instellingen die in dit project participeren.

Onthulling van het Pré-Eyckiaans *Drieluik met de balseming van Christus* door conservator Friso Lammertse en burgemeester Ahmed Aboutaleb, foto Tot en met ontwerpen

Aanwinsten

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Anoniem, Zuidelijke Nederlanden, mogelijk Brugge Drieluik met de balseming van Christus met op de zijluiken Antonius en Johannes de Doper, circa 1415

olieverf en bladgoud op eikenhouten paneel
middenpaneel, 31 x 31,9 cm;
zijpanelen elk 31 x 12,8 cm
aankoop kunsthandel S. Mehringer met steun
van de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan
Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds (Breeman
Talle Fonds), VSB Fonds, SNS Reaal Fonds,
de BankGiro Loterij en Stichting Museum
Boijmans Van Beuningen.

Op de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck* is dit drieluik een van de grote verrassingen. Het tot dan toe volledig onbekende werk is via een Münchense kunsthandelaar ontdekt in Italiaans particulier bezit. Het moet rond 1415 in de Zuidelijke Nederlanden zijn gemaakt, mogelijk in Brugge. Het onderwerp van het middenpaneel, de balseming van Christus, is maar zelden geschilderd. Maria omhelst het dode lichaam van haar zoon, terwijl Johannes de

Evangelist en de drie andere Maria's treuren. Op de voorgrond smeren rijk geklede mannen met spatels zelf op het lijk. Op de zijluiken zijn Antonius en Johannes de Doper afgebeeld in elegante gotische gebouwtjes.

Uit de Nederlanden zijn slechts rond de dertig schilderijen bekend uit de periode tussen 1400 en 1430. Het museum was al in bezit van het zogenaamde *Norfolk-triptiek*, dat rond 1415 in Maastricht of Luik werd gemaakt. Samen met het nieuwe triptiek heeft het museum nu twee van de sleutelstukken van de pre-Eyckiaanse schilderkunst. De twee werken geven op een prachtige manier reliëf aan de bijzondere verzameling Vlaamse primitieven die uniek is voor Nederland. De verbanden met de collectie gaan zelfs tot in kleine details. Op het middenpaneel kruipen, als symbool van de wederopstanding, hagedissen rond. Het dier is ook terug te vinden op Jan van Eycks *Drie Maria's aan het graf* in het museum, alleen dan wel in een veel realistischere versie.

Friso Lammertse

conservator oude schilder- en beeldhouwkunst

Han Hoogerbrugge La Grande Fête des Voyeurs, 2012

film
continue loop, vijf verschillende projecties
van circa 2 x 3 m per stuk
aankoop kunstenaar met steun van
Fonds Willem van Rede

Deze zomer vindt de jubileumpresentatie 25 jaar *Stadscollectie Rotterdam* in het museum plaats en verschijnt het bijbehorende boek *De stad, de kunstenaars en het museum. 25 jaar Stadscollectie Rotterdam*. Voor de tentoonstelling is uit elk jaar van het bestaan van de stadscollectie één kunstwerk geselecteerd. Hierdoor ontstaat een dwarsdoorsnede van een verzameling die uit ongeveer achthonderd kunstwerken en objecten bestaat. Daarnaast worden enkele kunstwerken van Rotterdammers gepresenteerd die nog niet met een werk in de stadscollectie vertegenwoordigd zijn. Deze kunstwerken dienen als een prikkelende vooruitblik: zij laten zien hoe de stadscollectie er in de toekomst mogelijk uit zou kunnen zien. Eén van de kunstenaars is Han Hoogerbrugge (1963). Hij wordt gezien

als één van de belangrijkste Nederlandse pioniers op het gebied van internetkunst. De laatste jaren refereert Hoogerbrugge met zijn werk regelmatig aan actuele maatschappelijke thema's. Zo ook in de animatie *Dow Jones III* (2013) die in de jubileumpresentatie is te zien. In deze op het eerste gezicht komische animatie staat een stoet rennende stripfiguren centraal. Alleen de titel verradt dat het werk in wezen over gretige beurshandelaren gaat. Een paar maanden na de tentoonstelling koopt het museum met steun van het Fonds Willem van Rede diverse kunstwerken voor de stadscollectie aan. Van Hoogerbrugge verwerft het museum het monumentale vijfliuk *La Grande Fête des Voyeurs*. Het werk bestaat uit een reeks animaties waarin allerlei bizarre en banale situaties centraal staan. De geanimeerde figuren peuten schaamteloos in hun neus, boksen tegen reusachtige penissen en hebben seks. De toeschouwer krijgt bij het bekijken van deze niets verhullende beelden de rol opgelegd van voyeur.

Saskia van Kampen-Prein
conservator moderne en hedendaagse kunst

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Chris Martin The Jam, 2013

olieverf, glitter en vinyl op doek
147,6 x 124,7 x 5 cm
aankoop Mitchell-Innes & Nash

Sinds de jaren tachtig werkt Chris Martin (1954) aan een gestaag uitdijend oeuvre van vele honderden schilderijen en reliëfs. Als een aanvankelijk in de Verenigde Staten bekend 'east coast' fenomeen, een schildersbeest wiens werk de hele wereld leek te willen omsluiten met schilderijen zo groot van formaat dat die van Barnett Newman en Elsworth Kelly er bij verschrompelen, is zijn werk sinds enkele jaren ook frequenter in Europa te zien. In 2013 neemt hij deel aan de tentoonstelling *XXXL Painting* in de Rotterdamse Onderzeebootloods. 'Yes, great, let's do some big painting!', antwoordde hij onmiddellijk op de uitnodiging om zijn atelier te verruilen voor een immens groot compartiment van de Onderzeebootloods. Het etablissement op Heiplaat inspireerde hem tot het tonen van een felgekleurde selectie rauwe

werken uit het atelier en nieuwe, monumentale doeken – elk groot als een tennisbaan. Hij liet het afgebladderde 'hospital green' op de wanden in zijn waarde en paste voorzichtig enkele kleinere en enkele kolossale *in situ* gemaakte nieuwe schilderijen in. Zo creëerde hij een XL versie van een negentiende-eeuwse salonopstelling. Een mix van ruig, specifiek, materieel, esthetisch werk, verre van behaaglijk, outsiderachtig, dat samen met de lichtvlagen van de zon, glitter, muziek uit een radio, boeken over paddo's en de Stijlbeweging, een melancholiek en compleet universum vormde. Het museum verwierf drie kruimels uit de tentoonstelling, en in New York kochten we dit lyrische, swingende schilderij, dat de kijker meevoert naar een oord waar nevel en halo's de introductie zijn op een open eind waarover altijd meer vragen zullen worden gesteld dan er antwoorden te verzinnen zijn.

Sjarel Ex
directeur

In zwart leer gebonden album met stempeldecoratie op leer en papier, negentiende eeuw

Op de rug van de boekband in goud gestempeld: 'Album' en 'Delarue, Cornish & Rock' 21,1 x 19,5 x 3,1 cm
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A baron Schimmelpenninck van der Oije

In 1998 ontvangt het museum een collectie van ruim 5.000 tekeningen als geschenk van de Stichting Genootschap Cornelis Ploos van Amstel Knoef. In de navolgende 15 jaar heeft drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, wiens vader deze collectie voor een deel heeft opgebouwd, nu en dan tekeningen uit zijn privéverzameling geschonken ter toevoeging aan wat inmiddels bekend staat als de PAK-collectie. In 2013 wordt door hem onder andere een prachtig album met 62 tekeningen van diverse kunstenaars geschonken. Het album is rond 1850 gemaakt bij de Londense firma Delarue, Cornish & Rock. Het is waarschijnlijk door een verzamelaar gevuld in het derde kwart van de negentiende eeuw. Het bevat een dikke kwaliteit opzetbladen met ornamentele kaders in reliëfdruk, waarin de veelal kleine tekeningen zijn gemonteerd. Het album is niet meer volledig, aangezien van zes pagina's de tekeningen zijn verdwenen. De tekeningen zijn

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Albumblad met gemonteerde tekening van Hendrik Meijer (toegeschreven)

Twee figuren bij een houten huis naast een waterval, circa 1744-1793
potlood, pen en penseel in grijze en zwarte inkt, grijs gewassen
76 x 93 cm
bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije

in sommige gevallen gesigneerd, enkele keren tevens gedateerd. Andere zijn voorzien van toeschrijvingen in potlood onder op de albumbladen. Zij zijn merendeels monochroom, slechts enkele zijn uitgevoerd in kleuren. Uitgebeeld zijn landschappen, dieren, marines, menselijke figuren, scènes uit het dagelijkse leven en een enkele historische voorstelling. Zij zijn van de hand van 47 verschillende kunstenaars, onder wie Aert Schouman, Jacob Cats, Reinier Vinkeles, Dirk Langendijk, B.C. Koekkoek en Charles Rochussen. De meeste kunstenaars zijn echter minder of nauwelijks bekend. De tekeningen sluiten als zodanig perfect aan bij het karakter van de PAK-collectie, waarin juist de minder bekende Nederlandse kunstenaars uit de achttiende en negentiende eeuw vertegenwoordigd zijn.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

Foto Lotte Stekelenburg

Helmut Smits Bookend, 2006

Billy boekenkast, verschillende boeken
202 x 80 x 28 cm
aankoop kunstenaar

Helmut Smits (1974) is beeldend kunstenaar en woont en werkt in Rotterdam. Tijdens het 25-jarig jubileum van de Stadscollectie Rotterdam is dit werk voor het eerst in het museum getoond waarna het vervolgens is aangekocht voor de collectie. De werken van Smits zijn ideeën. Hij tekent er wel meerdere per dag op in zijn schetsboeken. Wanneer hij ze goed genoeg vindt, werkt hij ze vervolgens verder uit. Hoewel de ideeën simpel lijken, zijn het gedachten waarbij je even stil blijft staan. Wat eerst eenvoudig lijkt, blijkt vervolgens soms geniaal te zijn en niet gespeend van een ironisch commentaar.

Zo doet Smits bij dit werk een op het oog eenvoudige ingreep: door een dik boek onder één kant van de zijanten van een boekenkast te leggen, verdwijnt het universele probleem dat boeken altijd omvallen en er een boekensteun nodig is. De boekenkast helt licht opzij en laat de zwaartekracht zijn werk doen. Zijn ingreep is minimaal en komt tot stand met dat wat toch al in de boekenkast ligt. Er is hier sprake van een ontwerp waarvoor je eigenlijk niets hoeft te ontwerpen. Volgens Smits maakt de *Bookend* iedere verdere ontwerpverbetering voor een kast overbodig. Uit *Bookend* blijkt de kracht van het werk van deze kunstenaar: hij combineert een ogenschijnlijk absurd gegeven met een logische gedachte.

Annemartine van Kesteren
conservator design

Foto's Studio Tromp, Rotterdam

Ipek Kotan
Deep vessel form, 2013
Vessel form with soft edge, 2013
Large thick vessel form with flat rim, 2013

keramiek, Limoges porselein, glazuur
 7,8 x 17,5 cm, 5,8 x 23 cm en 8,2 x 38,5 cm
 aankoop kunstenaar

Bij de verwerving van deze drie porseleinen kommen van Ipek Kotan (1977) is lang gearzeld. Niet omdat de vormen niet gaaf genoeg zijn of dat de afwerking te wensen over zou laten. Nee, dat zeker niet: de reden voor de twijfel was dat de aantrekkingskracht van deze objecten voor een deel ligt in het vasthouden ervan. Met blote handen, wel te verstaan, en niet met plastic museumhandschoentjes. De kommen zijn zo zacht en gaaf van vorm dat je ze langdurig wilt koesteren.

De in Istanbul geboren Ipek Kotan woont en werkt op dit moment in Genève, Zwitserland, na gestudeerd en gewerkt te hebben in Boston, Bali, Stoke-on-Trent en de Oostenrijkse

Alpen. Kotan draaide de drie schalen die het museum van haar aankoopt tijdens haar drie maanden durende residentie bij het Europees Keramisch Werk Centrum in 's-Hertogenbosch. Kunstenaars van alle nationaliteiten kunnen hier met hulp van assistenten en de meest geavanceerde technische voorzieningen drie maanden aan de slag. Kotan experimenteert hier naar hartenlust met glazuren, baktijden en oventemperaturen.

Zij concentreert zich nu al enkele jaren op één vorm: een lage kom met brede rand. De variatie zit uitsluitend in de onderlinge verhoudingen van hoogte, breedte en diepte en in de oneindige mogelijkheden van kleur en structuur van het glazuur, dat ze opmerkelijk genoeg alleen aan de binnenzijde van haar kommen aanbrengt. Slechts de in haar ogen perfecte kommen wil ze verkopen.

Mienke Simon Thomas

senior conservator toegepaste kunst en vormgeving

Bildhaushub II (rechts), foto Lotte Stekelenburg

Thomas Huber
Bildaushub II, 2013

olieverf op doek en schildersezal
 261 x 150,5 x 2,5 cm
 aankoop Galerie Akinci met steun van de BankGiro Loterij

Thomas Huber (1966) maakt sobere, figuratieve werken met een grote ruimtelijke werking. Zijn schilderijen doen denken aan Italiaanse fresco's maar evengoed aan de gestileerde muurschilderingen van Oskar Schlemmer (1888-1943).

Zowel Museum Boijmans Van Beuningen als het Centraal Museum in Utrecht verwert in 2013 een schilderij uit Hubers serie *Bildaushub*. In datzelfde jaar worden beide werken als een installatie in elkaars nabijheid gepresenteerd in de solotentoonstelling van Huber bij Galerie Akinci in Amsterdam. 'I en II horen bij elkaar zoals de Mad Hatter in Alice in Wonderland bij zijn hoed hoort', aldus NRC Handelsblad van 20 april 2013 naar aanleiding van deze presentatie. Door deze gelijktijdige aankoop ontstaat de mogelijkheid om de werken niet alleen gescheiden van elkaar maar

ook samen te tonen, waardoor ze aan kracht en betekenis winnen. Het Centraal Museum beschikt al sinds jaar en dag over een mooie collectie van Thomas Huber. Voor Museum Boijmans Van Beuningen is dit de eerste aankoop van de kunstenaar.

Beide werken worden in de zomer van 2013 in de Van der Steurvleugel van het museum getoond. De presentatie vult Huber zelf aan met werken uit de eigen collectie, waaronder werk van Pieter Jansz. Saenredam (1597-1665). De twee doeken van Huber tonen dezelfde scene, maar met een merkwaardige omkering. Wat op het ene schilderij een kuil is, wordt op het andere schilderij een hoop aarde. Deze hoop is weer als representatie te zien op het schilderij met de afgebeelde kuil. Op het andere werk is de achterzijde van een schildersdoek te zien. De werken stellen niet alleen een dubbele omkering voor, maar ook een beeld in een beeld.

Noor Mertens

conservator moderne en hedendaagse kunst en stadscollectie

Foto Sven Laurent

Oscar Tuazon *Dépendance*, 2013

hout, metaal, verf en glas

280 x 420 x 150 cm

aankoop Galerie Dépendance met steun van het Mondriaan Fonds

Het werk *Dépendance* is bedacht in samenhang met de solotentoonstelling van de kunstenaar in de Galerie Dépendance te Brussel, in april 2013. Tuazon (1975) is geboeid door architectuur als model en katalysator voor een 'vogelvrije' aanpak.

De sculptuur is een architectonische replica van de voorgevel en ingang van de betreffende galerie. Als bezoekers de galerie betreden stuiten ze daar, een paar passen nadat ze de ruimte zijn binnengewandeld, op de buitenkant van de galerie – een wit houten frame, een deur en zeven glazen ramen – wat het gevoel van een déjà vu geeft. Het is een kopie van de façade, zowel qua schaal als toegepaste materialen, die contrasteert met de eenvoudige metalen draagstructuur eromheen en doet denken aan Tuazons andere samengestelde assemblages van bouwmaterialen. Aangezien de sculptuur vrijstaand is, kan het niet alleen bedoeld zijn als een werk dat alleen voor die

ene locatie is gemaakt, al komt het natuurlijk wel voort uit de specifieke situatie. Daarom kan het aan verschillende omgevingen worden aangepast.

Tuazon ontleende zijn inspiratie aan het werk *Approach* (1996) van de Amerikaanse kunstenaar Glen Seator gemaakt voor het *Capp Street Project* in San Francisco. *Approach* is een perfecte replica binnen de tentoonstellingsruimte van de stoep voor de deur van de galerie. Seator was een kunstenaar die zich specialiseerde in het maken van eigen versies van de bestaande werkelijkheid.

In dit werk presenteert Tuazon een replica die meer is dan een hergebruikt beeld: hij tast hierin het idee af van origineel en kopie en breekt door de grenzen heen van de beeldhouwkunst, design, architectuur en performance conventies. Het werk kan daarom op verschillende manieren worden ondergaan: als een bouwsel om naar te kijken, als een symbolische poort midden in een kamer, of als een praktisch bouwwerk, een deur die het publiek ook als zodanig kan ervaren.

Francesco Stocchi

conservator moderne en hedendaagse kunst

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Charley Toorop *Schilderij met Mariabeeld*, 1919

olieverf op doek

101 x 80 cm

aankoop Folgersart met steun van de BankGiro Loterij

De *maaltijd der vrienden*, *Drie generaties* en de zelfportretten van Charley Toorop (1891-1955) behoren tot de meest bekende en geliefde werken uit de collectie vroeg twintigste-eeuwse schilderkunst van het museum. Charley was de dochter van de schilder Jan Toorop. Deze indringende portretten geven een kijkje in haar leven als kunstenaar en de kringen waarin ze verkeerde. Tegelijkertijd is Charley Toorop het voorbeeld van de ontwikkelingen in de voor- en naoorlogse realistische schilderkunst in Nederland.

Met de verwerving van het werk *Schilderij met Mariabeeld* (1919), dat zich oorspronkelijk in de collectie van A. Roland Holst bevond, wordt een minder bekend onderdeel van het oeuvre van Charley Toorop aangevuld. De ingetogen voorstelling, veroorzaakt door de neergeslagen

ogen van Maria, de wijze waarop zij de Bijbel tegen haar borst geklemd houdt, de verwelkte lelies en het ingehouden kleurenpalet zijn kenmerkend voor deze periode in haar oeuvre. In 1917 scheidde Toorop en bleef ze achter met drie kinderen. Ze verhuisde naar Schoorl en sloot zich aan bij de Bergense School. De moeilijke periode die ze doormaakte en het feit dat de Eerste Wereldoorlog nog maar net achter de rug was, zullen wellicht hebben bijgedragen tot de onderwerpkeuze. In stijl sluit het pas verworven schilderij mooi aan bij *Zittend naakt meisje* (1918) uit de collectie, hoewel hier de invloed van het toen populaire antroposofische gedachtegoed sterker aanwezig is. De aankoop van *Schilderij met Mariabeeld* toont de meer eigenzinnige werkwijze en geeft daarmee dieper inzicht in de ontwikkeling van het kunstenaarschap van Charley Toorop, maar plaatst deze ook in het bredere kader van haar tijd.

Patty Wageman

hoofd collectie en onderzoek

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Anoniem Sleutelbos, 1400-1450

Smeedijzer, geelkoper

25 x 10 cm

schenking H.J.E. van Beuningen

In september ontvangt het museum een bijzondere schenking van de verzamelaar H.J.E. van Beuningen (1920): een laatmiddeleeuwse sleutelbos. Aanleiding hiertoe is onze nieuwe collectiepresentatie in het souterrain van het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese *Metalen gebruiksvoorwerpen door de eeuwen heen*, die kort daarvoor in de zomer is opengesteld. Daar zijn nu ruim 1000 gebruiksvoorwerpen tentoongesteld, gemaakt van ijzer, brons, koper, tin, zilver en goud, variërend van keukengerei tot kledingaccessoires. Alweer 22 jaar geleden schonk Van Beuningen zijn Collectie Van Beuningen-de Vriese aan de gemeente Rotterdam die vervolgens werd ondergebracht in ons museum. De collectie bestaat uit circa 10.000 pre-industriële gebruiksvoorwerpen van keramiek, glas, metaal, hout en been uit de twaalfde tot en met negentiende eeuw. Deze schenking in 1991 leidde tot de bouw van het

Paviljoen Van Beuningen-de Vriese, waar sindsdien onderdelen uit deze collectie worden getoond.

De sleutelbos is een prachtige aanvulling op een ensemble sleutels dat al in zijn collectie aanwezig is en dateert uit de eerste helft van de vijftiende eeuw. Een drietal gotische ijzeren sleutels bungelt aan een sleutelketting van stevig koperdraad en werd in de jaren veertig van de vorige eeuw teruggevonden op een stortplaats bij de Rotterdamse Spoorweghaven, waar grond afkomstig uit de in aanbouw zijnde Maastunneltraverse werd gestort. Oorspronkelijk moet de bos aan de gordel van een vijftiende-eeuwse Rotterdammer hebben gehangen en gebruikt zijn geweest voor het afsluiten van bergkisten, kasten of deuren. Een groot deel van de Collectie Van Beuningen-de Vriese wordt op een van de collectiewebsites van het museum in relatie gebracht met eigentijdse afbeeldingen van pre-industriële voorwerpen op schilderijen en prenten: www.alma.boijmans.nl.

Alexandra Gaba-van Dongen

conservator pre-industriële vormgeving

Foto Studio Tromp, Rotterdam

Rembrandt van Rijn Een blinde liereman en zijn familie aan de deur van een huis, 1648

ets en drogenaald, gedrukt in rode inkt, staat II/V

16,5 x 12,9 cm

aankoop Bubb Kuyper met steun van de Stichting Lucas van Leyden

Behalve vele schilderijen en tekeningen maakte Rembrandt ook ruim driehonderd prenten. Zijn meesterschap op dit terrein is onomstreden. Algemeen geldt hij als een groot etskunstenaar, zo niet als de allergrootste. Rembrandt verwierf al tijdens zijn eigen leven Europese bekendheid, juist door zijn grafische werk, dat vanwege de reproduceerbaarheid een veel grotere verspreiding vond dan zijn schilderijen of tekeningen. De ongedwongen lijnvoering, het meesterlijke gebruik van de drogenaald en het unieke diepzwarte karakter van veel van Rembrandts etsen waren al geliefd bij de prentverzamelaars van zijn tijd. In deze ets is een blinde straatmuzikant voorgesteld die met zijn familie de huizen

langsgaat. Zij krijgen wat geld van een oudere man die in de deuropening staat. Van al Rembrandts composities met bedelaars is dit de meest monumentale. In al hun armoede bezitten de figuren toch een zekere waardigheid.

Dit exemplaar van de bekende Rembrandt-ets is gedrukt in rode inkt. Dat heeft de kunstenaar niet zelf gedaan, maar degene die de oorspronkelijke koperplaat bezat aan het begin van de achttiende eeuw. Deze uitgever, wiens naam onbekend is, heeft minstens 22 prenten van Rembrandt-afdrukken in rood gemaakt. Daarvan zijn tegenwoordig maar weinig exemplaren getraceerd: amper meer dan twee dozijn.

De collectie Rembrandtgrafiek van Museum Boijmans Van Beuningen behoort niet tot de allergrootste ter wereld, maar bevat wel enkele tientallen hoogwaardige exemplaren, onder welke een aantal zeldzaamheden. Een rode Rembrandt-ets ontbrak nog binnen deze interessante collectie.

Peter van der Coelen

conservator prenten en tekeningen

Foto Lotte Stekelenburg

Jim Shaw **D'red Dwarf B'lack hole, 2010**

acryl op mousseline, 500 x 1482 cm
aankoop Simon Lee Gallery met steun van het
Titus Fonds van de Vereniging Rembrandt en
de BankGiro Loterij

D'red Dwarf B'lack hole was met zijn 5 x 15 meter een van de meest imposante stukken op de tentoonstelling XXXL *Painting* in de Onderzeebootloods. En ook een van de meest intrigerende. Op een oud theaterdoek met een wijds landschap van gras en bomen, heeft de Amerikaanse kunstenaar Jim Shaw (1952) een paar sierlijke bogen van spoorrails geschilderd. De rails staan voor verbinding – de ene uithoek van het continent met de andere – en vormen zo de aankondiging van de moderne tijd. Links een piramide, teken van de machtige 'Illuminati'; rechts een omgekeerde octopus, symbool voor Shaws eigen kunstenaarschap. En op de voorgrond de vlezig-woekering van de stammen en wortels van de Banyan boom, het groeimodel voor zijn kunst. Jim Shaw beheerst alle beeldtalen die de Amerikaanse cultuur sinds het begin van de twintigste eeuw heeft voortgebracht; hij maakt net zo makkelijk een stripverhaal in de vroege zwart-witte Disney-stijl als een affiche volgens de beeld-codes van het linkse studentenprotest van

de jaren zestig. Vanaf 2004 gebruikt hij oude theaterdoeken als ondergrond. Dit vanwege hun formaat, maar ook omdat ze de historische clichébeelden tonen die zijn eigen beelden een context en waarachtigheid verlenen. Bij *D'red Dwarf B'lack hole* heeft Shaw zich laten leiden door de platenhoezen die Hypnosis en Roger Dean ontwierpen voor psychedelische rockbands uit de jaren zeventig. Denk aan Pink Floyd, Led Zeppelin en Yes. De bands populariseerden met hun muziek de verkenningstochten door de menselijke geest die de surrealisten in de jaren twintig waren begonnen. Shaws interesse gaat uit naar de wisselwerking tussen de zogenaamd realistische wereld van de materie en de onbewuste avonturen van de geest. Zijn werk verrijkt de collectie surrealisme van het museum. Behalve beeldend kunstenaar is hij ook musicus en droomt hij ervan om ooit een vierdelige prog rockopera te realiseren: *The Rinse Cycle*. Dit is een 'gesamtkunstwerk' met als verhaallijn de mythologie van Shaws zelf verzonden religie, het 'Oisme'. *D'red Dwarf B'lack hole* is een beeldende echo van het eerste deel van deze nog onvoltooide opera.

Els Hoek
conservator educatie

Lucas Cranach de Oude **Portret van Desiderius Erasmus,** **circa 1530-1536**

olieverf op paneel
19 x 14,6 cm
langdurig bruikleen Erasmusstichting

Het portret van Erasmus is verworven als langdurig bruikleen van de Erasmusstichting, na een aankoop op verzoek van het museum. Het exquisite paneel is omstreeks 1530-1536 geschilderd door Lucas Cranach de Oude, een van de grootste meesters van de Duitse Renaissance. Een kwalitatief hoogwaardig Erasmusportret ontbrak tot nog toe in Nederland. In Rotterdam, de geboortestad van Erasmus, is het helemaal op zijn plaats. Desiderius Erasmus (1466-1536) was als denker gezaghebbend en wereldberoemd. Hij stond in contact met de vorsten van zijn tijd en riep op tot eendracht en vrede. Op kerkelijk en religieus gebied zette hij zich in voor gematigdheid en verdraagzaamheid. Als humanist

pleitte hij voor een hernieuwde studie van de Griekse en Romeinse schrijvers en een betere kennis van de klassieke talen. Als pedagoog bekommerde hij zich om het onderwijs en de opvoeding van kinderen. Erasmus behoort tot de best geportretteerde personen van zijn tijd. Toch is het aantal naar het leven geschilderde portretten maar beperkt: één van Quinten Massys en vier of vijf van Hans Holbein de Jonge. Lucas Cranach, die beroemd is om zijn portretten van Maarten Luther, heeft Erasmus vermoedelijk nooit ontmoet. Cranach baseerde zich op een voorbeeld uit de school van Holbein met hetzelfde kleine formaat. We zien Erasmus als zestiger, ten halve lijve en 'en trois quarts' voor een blauwe achtergrond. Hij heeft de handen gevouwen en draagt zijn karakteristieke tenue: een donkere, met bont afgezette mantel, een hoge pelskraag en een zwarte baret.

Peter van der Coelen
conservator prenten en tekeningen

Foto Fred Ernst

Erik van Lieshout

beeldend kunstenaar

De schilderijen van Jim Shaw in de Onderzeebootloods vond ik erg goed. Ik heb fun gehad in die show. Kijk, en Oskar Kokoschka blijft ook altijd een belangrijke referentie. Maar ik heb kritiek op het museum. Er worden behaagzieke tentoonstellingen voor een bejaardenclub gemaakt. Het is een te eenzijdige benadering van de collectie. Het lijkt of de conservatoren de conceptuele kunst in de collectie zijn vergeten, want daar zie ik veel te weinig van terug. De conservatoren zouden er ook meer op uit moeten trekken om shows te maken over thema's die iedereen bezighouden, maatschappelijke onderwerpen zoals detentiecentra, of belangrijke onderwerpen in de stad. Er wordt mondigesmaat aandacht aan besteed en altijd in de marge, weggestopt in de gangen. Breng nou eens jongere kunstenaars groot in die Bodon-zaal.

Voor mij heeft het veel betekend dat ik hier een grote show heb gehad. Maar dat beleid is eigenlijk stilgevallen. Ik wil hier Rotterdamse kunstenaars als Melvin Moti, Bik Van der Pol, Jeanne van Heeswijk zien, om er maar een paar te noemen. Daar moet je oog voor hebben en ze de ruimte geven. Een heel verleden van Boijmans komt nauwelijks meer aan bod. Waarom zien we *The Cremaster Cycle* van Matthew Barney nooit meer? Waar is Joseph Beuys gebleven of iemand als Walter De Maria? Ik ben wel blij dat er vanuit het museum actie is gevoerd voor de maatschappelijke positie van de kunstenaar toen die in het debat over cultuurbezuinigingen in twijfel werd getrokken. Dat hadden we nodig.

Sector Presentaties

Hoofd: Cathy Jacob

- Het museum ontvangt 292.711 bezoekers, waarvan 15.540 in de Onderzeebootloods
- Het museum toont 687 bruiklenen van particulieren en musea tijdens tentoonstellingen
- Het museum presenteert permanent 1.115 stukken uit de eigen collectie en 1.991 stukken in wisselende tentoonstellingen
- Het programma van het museum wordt 1817 keer besproken in de binnen- en buitenlandse geschreven media en 90 keer op televisie en radio besproken

Presentaties ontwikkelt en organiseert het tentoonstellingsprogramma van het museum. Dit programma bestaat uit tentoonstellingen met onderwerpen die variëren van oude kunst tot hedendaagse kunst en van kunstnijverheid tot design, met als doel het bereiken van een gevarieerd en breed publiek. Het meerjarenbeleidsplan vormt hierbij het uitgangspunt. Belangrijk is de (inter)nationale erkenning en waardering van de presentaties, waarbij wordt gestreefd naar samenwerking op het gebied van ideeënuitswisseling, bruiklenen, gezamenlijke producties en overname van tentoonstellingen.

De afdeling bestaat uit vier projectleiders, een technische dienst met vier vaste medewerkers, een assistent en een hoofd (op samen 7,6 fte). Tijdens op- en afbouw van

tentoonstellingen wordt de technische dienst versterkt met freelance werkende art hand-lers en tentoonstellingsbouwers, in drukke periodes soms met wel 25 mensen tegelijk. Alle middelen zijn afkomstig uit bijdragen van derden, sponsoring, bezoekersinkomsten en buitenlandse overnames. In 2013 komt aldus 2.589.000 euro voor presentaties beschikbaar.

In 2013 zijn in het museum 34 grote en kleine tentoonstellingen te zien. Rondom de presentaties vinden activiteitenprogramma's plaats. De presentaties gaan in de meeste gevallen van start tijdens geclusterde openingen. Dit jaar zijn dat er zeven. De openingen bestaan steeds uit een feestelijk programma waarbij de directeur de tentoonstellingen toelicht en waar soms een conservator of een bijzondere gast een lezing geeft.

Voor bezoekers is er altijd iets nieuws te zien en te beleven. Dit maakt het museum tot een dynamische en energieke plek. Ook buiten de muren van het museum vinden regelmatig presentaties plaats. Zo was deze zomer wederom een tentoonstelling in de Onderzeebootloods in de haven van Rotterdam te zien. Het was de vierde keer dat het museum een tentoonstelling op deze plek in samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam realiseerde. Helaas heeft het Havenbedrijf Rotterdam aangegeven vanaf 2014 andere plannen met de Onderzeebootloods te hebben, waarmee dit vierjarige samenwerkingsproject in september ten einde kwam. We kijken terug op vier spannende en mooie zomers op die ruige plek in de haven en zien uit naar nieuwe, vergelijkbare projecten in de toekomst.

Het gebouw

Het museum toont de collectie in het Van der Steur-gebouw en in het Paviljoen. De wisselende presentaties zijn voornamelijk te zien in de vleugel van Bodon en Robbrecht en Daem.

De collectie wordt iedere drie of vier jaar opnieuw ingericht. In 2011 ging *De Collectie Verrijkt* van start. In 2012 is de begane grond opnieuw ingericht met *De Collectie Vormgeving*. En in 2013 besteedt het museum aandacht aan het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese.

Tentoonstellingen vinden plaats in het gedeelte van het gebouw dat in 1972 door Alexander Bodon en in 2003 door Robbrecht en Daem is gebouwd. Dit gedeelte is anders van karakter en sfeer. Hier heerst de dynamiek van wisselingen, groepsbezoek en commerciële functies. Het in 2008 geopende entreegebied is het middelpunt van dit deel van het museum en een goed functionerende en bezienswaardige ontmoetingsplek. In dit gratis toegankelijke gedeelte van het museum bevinden zich de informatiebalie, de espressobar, de museumwinkel, de Kunst Studio, twee tentoonstellingszalen, het prentenkabinet en de bibliotheek.

Paviljoen Van Beuningen-de Vriese

Het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese wordt dit jaar geheel heringericht. De studiecollectie keramiek wordt vervangen door de studiecollectie metaal. Ruim 1.350 metalen gebruiksvoorwerpen, die variëren van ijzer tot goud, worden geselecteerd en gegroepeerd in thema's, waaronder 'materiaal en techniek', 'schenk- en drinkgerei' en 'koffie-, thee- en rookgerei'. De thema's geven een overzicht van de pre-industriële gebruiksvoorwerpen van de middeleeuwen tot de negentiende eeuw. Een groot deel van de selectie komt uit de collectie Van Beuningen-de Vriese naar wie

ook het Paviljoen vernoemd is. Aanvullend op deze pre-industriële objecten zijn, naar een idee van Dorine de Vos, hedendaagse gebruiksvoorwerpen toegevoegd, waardoor het publiek ook de meest recente technologische ontwikkelingen van gebruiksvoorwerpen kan zien.

Wisselende tentoonstellingen

In 2013 is er veel aandacht voor vormgeving, hedendaagse beeldende kunst en voor de klassiek modernen. Het jaar begint met de viering van het ambacht. De tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht* laat ambachtelijke topstukken zien uit de afgelopen vijfhonderd jaar met daaromheen een activiteitenprogramma waar bezoekers kunnen zien, beleven en leren over het handwerk. Tegelijkertijd is in andere zalen het werk te zien van de Noorse kunstenaar Pushwagner, die met zijn tekeningen, schilderijen, films en animaties satirisch commentaar geeft op macht en hebzucht in de twintigste-eeuwse maatschappij. De zomer staat in het teken van *25 jaar Stadscollectie Rotterdam* met een overzichtstentoonstelling van werken uit de stadscollectie, maar ook met werken van kunstenaars en vormgevers die nog niet in de collectie zijn vertegenwoordigd. Parallel aan de zomertentoonstellingen in het museum vindt in de Onderzeebootloods een explosie van schilderkunst plaats met de tentoonstelling *XXXL Painting* met werk van Klaas Kloosterboer, Chris Martin en Jim Shaw.

In het najaar opent de overzichtstentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*, de publiekstrekker van dit jaar. Het is meer dan een halve eeuw geleden dat het werk van Kokoschka op deze grote schaal in Nederland te zien was. Ook zijn er presentaties van het werk van beeldend kunstenaar en theatermaker Peter Zegveld

en een onderzoekende tentoonstelling over de inspiratiebronnen van Marcel Duchamp. Het jaar sluit af met de *Rotterdam designprijs 2013*, georganiseerd in nauwe samenwerking met Stichting Designprijs Rotterdam en Het Nieuwe Instituut.

Naast de tentoonstellingen met vele externe bruiklenen zijn er dit jaar tevens een aantal bijzondere collectiestukken uit het museum-depot te zien. Zo genieten vele bezoekers van onder andere *Grey, Orange on Maroon, no. 8* van Rothko in een presentatie over de aankopen van Renilde Hammacher, de eerste conservator moderne en hedendaagse kunst van het museum. Ook krijgt het museum veel aandacht met de hernieuwde presentatie rondom de beroemde werken van Dalí die het museum rijk is.

Zie voor een overzicht van alle presentaties bijlage D.

Tentoonstelling XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw, foto Ernst Moritz

Tentoonstelling XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Pushwagner – Soft City*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Smart Replica's*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Oskar Kokoschka – *Mensen en beesten*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Design Column #5: Body Building*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling *Surrealisme à la Dalí in Rotterdam*, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Pushwagner – Soft City, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Peter Zegveld – Beelden en installaties, foto Gert Jan van Rooij

Tentoonstelling Pushwagner – Soft City, foto Lotte Stekelenburg

Tentoonstelling Peter Zegveld – Beelden en installaties, foto Gert Jan van Rooij

Tentoonstelling *Hand Made* – lang leve het ambacht, foto Lotte Stekelenburg

Sensory Spaces 1 – Oscar Tuazon, foto Studio Hans Wilschut, Rotterdam

Interventie #22 – Tanja Smeets, Domestic Strangers, foto Ernst Moritz

Sensory Spaces 2 – Sabine Hornig, foto Studio Hans Wilschut, Rotterdam

Tentoonstelling Carlos Amorales, Flames Maquiladora, foto Lotte Stekelenburg

Foto Fred Ernst

Gerda en Linda van Heumen vrienden van het museum

Gerda: We zijn al zo'n jaar of vijf lid van de vriendenvereniging van het museum. Mijn dochter Linda en ik gaan altijd samen, voor ons is dat een speciaal moeder-dochter-uitje.

Linda: Ik heb een drukke baan en ben ook veel op reis, dus is het fijn als we elkaar kunnen zien en het museum spreekt ons allebei aan. Ik kom veel in landen waar zo'n museum gewoonweg niet bestaat, dan is het extra waardevol om te bedenken dat we het hier wel hebben.

Gerda: De vriendenvereniging kost vijftig euro per jaar, maar je krijgt er veel voor terug: de mooie agenda, eerder toegang tot speciale tentoonstellingen, een kijkje achter de schermen, speciale bijeenkomsten zoals de vriendendag. Gemiddeld bezoeken we drie van de vier vriendenactiviteiten.

Linda: Ik kende van Kokoschka alleen

zijn schilderij *de Mandril*, een vrolijk werk. De overzichtstentoonstelling laat dan een ander beeld zien.

Gerda: Dan kopen we de catalogus om erover te lezen en ik ga nog eens terug naar de expositie.

Linda: Het is vaak ook aanleiding voor goede gesprekken. Dat werk van Kokoschka is honderd jaar geleden gemaakt, maar je krijgt toch het gevoel dat je iemand leert kennen als je een portret ziet dat niet geïdealiseerd is.

Gerda: Wij nemen de tijd om de kunst goed te bekijken. Ik kom hier al van jongs af aan. *Titus aan de lessenaar* van Rembrandt is altijd een favoriet van me geweest. Daar kom ik steeds voor terug en dat geldt ook voor Magritte en Dalí.

Stafafdeling Relatiebeheer en filantropie

Hoofd: Deirdre Carasso

- 1519 mensen zijn Vriend of Begunstiger van het museum
- 31 particulieren steunen het museum met giften
- 6 huisstichtingen steunen het museum bij aankopen
- 27 particulieren en bedrijven schenken kunstwerken aan het museum en 7 geven kunst in langdurig bruikleen
- 19 fondsen maken tentoonstellingen, aankopen en educatieve projecten mogelijk
- 10 bedrijven sluiten een sponsorcontract met het museum
- 41 bedrijven zijn lid van de ondernemerskring Bijzondere Begunstigers

Museum Boijmans Van Beuningen wordt door vele handen gedragen. Dankzij de steun van talloze begunstigers is het een plek waar kunstwerken van hoge kwaliteit uit zes eeuwen te zien zijn én is het een ontmoetingsplaats om steeds weer naar terug te keren en met familie, vrienden, geestverwanten, kunstenaars en experts liefde voor kunst en leven te delen. Om iedereen, van klein tot groot, in binnen- en buitenland, blijvend te inspireren moet het museum telkens weer vernieuwen en

investeren. In 2013 zijn het de in dit hoofdstuk genoemde particulieren, bedrijven en fondsen die dit mogelijk maken. Het museum is hen allen zeer erkentelijk voor hun genereuze en stimulerende steun.

Om de goede contacten van het museum optimaal te onderhouden en nieuwe contacten te leggen, is in 2012 een start gemaakt met de afdeling Relatiebeheer en filantropie. Deze afdeling bestaat uit een hoofd, een medewerker fondsen, een medewerker voor de relaties met bedrijven, een medewerker ontvangsten, een medewerker vrienden en een ondersteunende medewerker (5,88 fte).

Huisstichtingen en andere initiatieven

Han Nefkens Fashion on the Edge

In 2010 start Han Nefkens, in samenwerking met gastconservator en lector modevormgeving José Teunissen, het nieuwe initiatief Fashion on the Edge in Museum Boijmans Van Beuningen, waarmee experimentele ontwikkelingen in de mode worden gestimuleerd. Dit initiatief is voor vijf jaar aan het museum verbonden. Gedurende deze periode wordt 700.000 euro beschikbaar gesteld voor tentoonstellingen, opdrachten, aankopen en interventies.

- Schenking Viktor & Rolf, *Haute Couture, Zen Garden*, herfst/winter 2013, 10 kledingsets

Initiatief Han Nefkens Fashion on the Edge

De heer H. Nefkens
Mevrouw drs. J. Teunissen
De heer drs. K.M.T. Ex

Fonds Willem van Rede

Het Fonds Willem van Rede is al

decennialang een inspirerende motor voor de collectie. Naamgever Willem van Rede (1880-1953) bepaalde dat met zijn kapitaal, dat hij aan de Staat der Nederlanden naliet, een collectie hedendaagse kunst voor het Museum Boijmans Van Beuningen moest worden aangelegd, bij voorkeur te besteden aan moderne 'buitenlandse, meest Fransche kunst'. De opeenvolgende besturen van het Fonds Willem van Rede hebben in de geest van het testament en de door de erflater geformuleerde doelstellingen aansluiting gezocht bij de collectie moderne en hedendaagse kunst van het museum.

- Aankoop Lara Almarcequi, *Ruins in the Netherlands, XIX XXI*
- Aankoop Han Hoogerbrugge, *La Grande Fête des Voyeurs*
- Aankoop Anne Wenzel, z.t. (*zwart meisje*)
- Aankoop Joachim Koester, *Reptile brain, or reptile body, it's your animal* en *Maybe one must begin with some particular places*

Bestuursleden

De heer drs. K.M.T. Ex, voorzitter
Mevrouw E.J. Reurink, penningmeester
De heer mr. M.A. van Valen
Mevrouw drs. A. Birnie
Mevrouw mr. J.P. van Loon
De heer prof. dr. L.C. Winkel

Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

De Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, opgericht in 1939 door havenbaronnen D.G. van Beuningen en W. van der Vorm in samenwerking met directeur D. Hannema, heeft als doel de belangen van het museum in het algemeen te ondersteunen. Zij verwezenlijkt dat onder andere door op verzoek van het museum aankopen van kunstwerken te realiseren en het werven van bedrijfsvrienden, de Bijzondere

Begunstigers. De stichting is (ten dele) juridisch eigenaar van de kunstwerken die zij koopt of door particulieren zijn geschenken, zo'n 8% van het museumbestand. De stichting verwerft ook het eigendom van aankopen ten behoeve van het museum door een aantal huisstichtingen en fondsen op naam die bij haar zijn ondergebracht.

Bijdragen aan:

- Aankoop Pre-Eyckiaans *Drieluik met de balseming van Christus*
- Garantie tentoonstelling Oskar Kokoschka – *Mensen en beesten*
- Ontwikkeling van de afdeling Relatiebeheer en filantropie

Schenkingen van kunstwerken door particulieren aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen:

- De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije
 - Verzamelaarsalbum met 62 tekeningen van 18de- en 19de eeuwse kunstenaars
 - Jacobus Theodorus Abels, *Doorkijk op avondlandschap door gotisch venster*
 - Jacobus Pelgrom, *Landschap met watermolen aan een beek*
 - Sara Troost, *Man gezeten in een donker interieur aan een lessenaar, een veer snijdend*
 - Alexander Ver Huell, *Fabrice, Paris Phantasque*

Bestuursleden

De heer ing. A. Aboutaleb, erevoorzitter
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm
De heer B.M. Dura
Mevrouw I. Huisman-van Baaren
Mevrouw mr. E.E. Jurrij

De heer mr. E.W. Koning
De heer mr. J.G. Princen
De heer M.J.V. Sprenger
De heer mr. B. Vaandrager

Kalhorn/Timmermans Fonds

Dit fonds is door de naamgevers in 2009 opgericht om de aankoop van zilver en hedendaagse ontwerpen te bevorderen. Het museum heeft sinds jaren een intensieve band met verzamelaars Joop Kalhorn (overleden 2009) en Jaap Timmermans, die vele aankopen en opdrachten op het gebied van internationaal hedendaags design mogelijk hebben gemaakt. De stichting is voor 50 jaar opgericht en doet aankopen op verzoek van het museum. Het bestuur van de stichting en het beheer van het stichtingskapitaal liggen bij het bestuur van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. Jaarlijks is een bedrag beschikbaar voor aankopen, die eigendom worden van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

- Aankoop Eelco Veenman, *Silver Application / Silver spoon* en *Silver Application / Urban miner*

Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds

Met een kunstenaar als vader en de verzamelaar D.G. van Beuningen als grootvader, wordt Peter Paul Peterich (1933-2000) van jongs af aan door kunst omringd. Hij studeert kunstgeschiedenis en heeft grote affiniteit met de poëzie. In 1965 richt hij samen met zijn moeder, Flora van Beuningen, de Stichting Van Beuningen-Peterich op ter ondersteuning van de beeldende kunst en de tekenkunst in het bijzonder. Tussen 1965 en 1973 wordt uit dit fonds, vaak op advies van de toenmalige conservator, een honderdtal tekeningen aangekocht voor het museum. Op grond van Peterichs testament wordt het fonds na zijn dood in 2000 nieuw leven ingeblazen en krijgt het museum jaarlijks

Seizoensopening op 8 juni 2013, foto Fred Ernst

een bedrag van enkele tienduizenden euro's om eigentijdse (teken)kunst aan te kopen. Aankopen van deze stichting geschieden op verzoek en initiatief van het museum en worden eigendom van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

- Aankoop Mai van Oers, *At the Back of Beyond*

Bestuursleden

De heer J. Peterich, voorzitter
Mevrouw mr. M.E. Reimers-Stijger, secretaris
De heer drs. O.F.J. Paymans, penningmeester
Commissie van Toezicht:
Mevrouw M.A. Kraaijeveld van Hemert-Peterich
De heer D.G. Peterich
De heer mr. drs. H. van den Brink

Stichting Lucas van Leyden

Dr. J.C.J. Bierens de Haan (1867-1951) leidde een avontuurlijk leven. In de roerige jaren van de vroege twintigste eeuw is hij werkzaam in oorlogsgebieden als Transvaal en Oranje Vrijstaat, Griekenland en in Frankrijk. Hoewel Bierens de Haan vanaf zijn studententijd prenten verzamelt, gaat hij zich er pas na zijn artsenloopbaan actief op toeleggen. Hij brengt een collectie bijeen die van meet af aan bedoeld is voor Museum Boymans, zoals het museum toen nog genoemd werd, en verzamelt gericht op lacunes in de museumcollectie. Zijn collectie van ruim 26.000 prenten laat hij na aan het museum, casu quo de gemeente Rotterdam. Ook legateert hij een geldbedrag waarvan de jaarlijkse rente bestemd is voor uitbreiding van de collectie prenten. Dit fonds, waarvan de opbrengst jaarlijks wisselt, draagt de naam Stichting Lucas van Leyden en dient tot vandaag de dag zijn doel. Ruim tienduizend prenten zijn door het museum

sinds 1951 met dit fonds ten behoeve van de gemeentelijke collectie aangekocht. Het kapitaal van de stichting wordt beheerd door de voorzitter, secretaris en penningmeester van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen.

- Aankoop Rembrandt van Rijn, *Een blinde liereman en zijn familie aan de deur van een huis*

Bestuursleden

De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester

Stichting Willem van der Vorm

Willem van der Vorm (1873-1957), havenbaron en verzamelaar, is een van de meest loyale begunstigers van Museum Boymans. Directeur Hannema adviseert hem bij de opbouw van zijn collectie en Van der Vorm is nauw betrokken bij de oprichting van de Stichting Museum Boymans. Tijdens de eerste vergadering in 1939 schenkt hij het museum *De Kwakzalver*, een hoogtepunt in het oeuvre van Gerard Dou. Een genereus gebaar dat later door vele schenkers is nagevolgd. Aanvankelijk wordt de collectie van Willem van der Vorm na zijn dood in 1957 tentoongesteld in zijn woonhuis aan de Westersingel. In 1972 moet dit pand wijken voor de metro en besluit de Stichting Willem van der Vorm de door haar beheerde collectie met schilderijen van Gerard ter Borch, Gabriel Metsu en Anthonie van Dijck in langdurig bruikleen te geven aan het museum.

Bestuursleden

De heer mr. C.O. van der Vorm, voorzitter
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm, regent secretaris
De heer dr. R.J. Willink, regent conservator

Fondsen

Fondsen van particulieren, overheden en bedrijven zijn belangrijke steunpilaren van het museum. In 2013 ondersteunen zij de volgende projecten en aankopen:

BankGiro Loterij

- Vierde editie van de Onderzeebootloods *XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw*
- Aankoop Pre-Eyckiaans *Drieluik met de balseming van Christus*
- Aankoop Ewoud van Rijn, *Modernism in Rags*
- Aankoop Thomas Huber, *Bildaushub II*
- Aankoop Ryan Gander, *A Lamp made by the artist for his wife (Eighth attempt)* en *Investigation # 92 - With heart dotted 'i's'*
- Aankoop Sebastiaan Straatsma, *Vaas Dustcollector Post Babylon*
- Aankoop Thomas Rentmeister, *Whiteware*
- Aankoop Chris Martin, *Untitled*
- Aankoop Jim Shaw, *Dream Object* ("I came back to the studio and Scott had added these 3D..."), *D'red Dwarf*, *B'lack Hole* en *Nose sculpture wall scone (Wasp II)*
- Aankoop Klaas Kloosterboer, *7136*
- Aankoop van een wandkleed van Hoos Blotkamp-de Roos
- Aankoop Charley Toorop, *Schilderij met Mariabeeld*
- Aankoop van een vitrinekastje, toegeschreven aan Josef Hoffman
- Tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*

Erasmusstichting

- Langdurig bruikleen na aankoop op verzoek van het museum *Portret van Desiderius Erasmus*
- Educatie en marketing rondom de langdurige bruikleen *Portret van Desiderius*

Erasmus

- De educatieve app *Echt/Onzin*

Fonds NutsOhra

- Aflevering 10 van televisieserie Boijmans TV, *Gered van het vuur*

Fonds voor Cultuurparticipatie

- Tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht*

G.Ph. Verhagen-Stichting

- De educatieve app *Echt/Onzin*

H.M.A. Schadee Fonds

- De educatieve app *Echt/Onzin*

K.F. Heinfonds

- Presentatie van de vaste collectie *De Collectie Verrijkt*
- Tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*

Mondriaan Fonds

- Videokanaal ARTtube
- Tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht*
- Educatief project Boijmans Taal- en rekenprogramma
- Aankoop Pre-Eyckiaans *Drieluik met de balseming van Christus*
- Aankoop Carlos Amoraes, *Amsterdam*
- Aankoop Andreas Slominski, *xMSy5Z*
- Aankoop Oscar Tuazon, *Dépendance*

Mediafonds

- Televisieserie Boijmans TV

Prins Bernhard Cultuurfonds (ook namens het Breeman Talle Fonds en afdeling Zuid-Holland)

- Educatief project Boijmans Taal- en rekenprogramma
- Aankoop Pre-Eyckiaans *Drieluik met de*

<i>balseming van Christus</i> - Tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i>	
SNS REAAL Fonds - Tentoonstelling <i>Hand Made – lang leve het ambacht</i> - Aankoop Pre-Eyckiaans <i>Drieluik met de balseming van Christus</i> - Tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i> - Videokanaal ARTtube	
Stichting Ammodo Reeks solotentoonstellingen <i>Sensory Spaces</i>	
Stichting Bevordering van Volkskracht Tentoonstelling <i>25 jaar Stadscollectie Rotterdam</i>	
Stichting Zabawas Tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i>	
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie - Tentoonstelling <i>Hand Made – lang leve het ambacht</i> - Tentoonstelling <i>Design Column #4, #5, #6</i>	
Van Leeuwen Van Lignac Stichting De educatieve app <i>Echt/Onzin</i>	
Turing Foundation Turingmuseumbus	
Vereniging Rembrandt - Presentatie van de vaste collectie <i>De Collectie Verrijkt</i> - Aankoop Pre-Eyckiaans <i>Drieluik met de balseming van Christus</i> - Aankoop Jim Shaw, <i>D'red Dwarf B'lack hole</i>	

VSBfonds - Televisieserie Boijmans TV - Tentoonstelling <i>Hand Made – lang leve het ambacht</i> - Aankoop Pre-Eyckiaans <i>Drieluik met de balseming van Christus</i>	
--	--

Overheden

Het museum wordt substantieel (51% van het budget) ondersteund door de gemeente Rotterdam. Daarnaast maken overheden incidenteel projecten mogelijk. In 2013 gaat het om:

Gemeente Rotterdam	
Cultuurcoach Mariaschool en Van Oldebarneveltschool, Delfshaven	

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	
Tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i>	

Particulieren

Particulieren die het museum ondersteunen worden uitgenodigd toe te treden tot gezelschappen. We nemen hen mee achter de schermen en maken hen als eerste deelgenoot van bijzondere ontwikkelingen. Op deze manier raken onze begunstigers nauw betrokken bij het museum en worden zij dichterbij de kunst gebracht. Deze particulieren, naast anderen die onvermeld wensen te blijven, steunen het museum in 2013 met een gift:

Jan en Els van Buren-Walvis	
Henk Christophersen en Erik van Ginkel	
Prof. dr. Hans Galjaard	
Fleur Groenendijk en Margreet Leenders	
Teunis Hol	

Kalhorn/Timmermans Fonds	
Maria Kuster	
Joke en Steven Lamberts	
A. Lampe	
Annemarie Lütjens	
Han en Loeke Mul	
Han Nefkens	
De heer en mevrouw H.R. Okkens	
Remine Planten	
A. Plompen	
Stichting Saphir	
Jan en Henny Strooij-Sterken	
Mevrouw R. van der Waals	
Robert en Marijcke Willink	

Het museum ontvangt nalatenschappen van:	
- Mevrouw N.C. van Riemsdijk-Borsje - De heer J. Westerhuis	

Bedrijven

Bijzondere Begunstigers

De Bijzondere Begunstigers zijn bedrijven die het museum ondersteunen met een jaarlijkse donatie. Deze kring staat onder de hoede van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. In 2013 zijn de volgende bedrijven Bijzondere Begunstiger van het museum:

ABN AMRO Rotterdam N.V.	
AM	
Anthony Veder Group N.V.	
Aon Groep Nederland	
Bakker Barendrecht B.V.	
Blauw Research	
Breeman Automotive	
Claire Beke - Communicatie in Cultuur	
Corthaus Beheer B.V.	
D. Berghout B.V.	
Dura Vermeer Groep N.V.	
Ernst & Young	
Eversheds B.V.	
Fondel Holding B.V.	

Gemeente Rotterdam externe betrekkingen	
HAL Investment B.V.	
HDI-Gerling Verzekeringen N.V.	
Houthoff Buruma	
Imtech N.V.	
ING Bank Rotterdam	
Koen Visser Group	
KPMG	
KPN	
Kraaijvanger B.V.	
Loyens & Loeff N.V.	
Makelaarskantoor Rijndelta	
Middelland beheer BV / Indofin Group	
Nederlands Loodswezen B.V.	
OC&C Strategy Consultants	
Port of Rotterdam	
PwC	
ProDelta Holding B.V.	
Rabobank Rotterdam	
Rendra	
Solon Management & Organisatie	
STOER	
SV Interieurgroep	
TBI Holdings B.V.	
Unilever N.V.	
Van Steenderen MainportLawyers	
De heer en mevrouw Vellekoop	

Bedrijfssponsoring

Bedrijven maken in 2013 specifiek deze projecten mogelijk:

AON	
Tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i>	
Crown	
Opening tentoonstelling <i>Oskar Kokoschka – Mensen en beesten</i>	
Farrow & Ball	
Tentoonstelling <i>Hand Made – lang leve het ambacht</i>	

Nederlands centrum voor Volkcultuur en
Immaterieel erfgoed

- Tentoonstelling *Hand Made – lang leve
het ambacht*

Noorse Ambassade

- Tentoonstelling *Pushwagner – Soft City*

Ploum Lodder Princen

- Tentoonstelling *Oskar Kokoschka –
Mensen en beesten*

Port of Rotterdam

- Vierde editie van de Onderzeebootloods
XXXL Painting

Shell

- Tentoonstelling *Hand Made – lang leve
het ambacht*

Sikkens

- Presentatie van de vaste collectie *De
Collectie Verrijkt*

Sint Lucas Creatieve Ondernemers

- Tentoonstelling *Hand Made – lang leve
het ambacht*

Schenkingen van kunst

Deze particulieren en bedrijven schenken
of legateren, naast anderen die onvermeld
wensen te blijven, een of meerdere
kunstwerken:

Ancient & Modern Gallery

H.J.E. van Beuningen

A.L. den Blaauwen

C.H. Coolen-Kalkman

Ger van Dam (met dank aan Ron Mandos)

Herman A. Dommis

Pam Emmerik

Klaas Gubbels

Carel van Hees

Peter Hopman

John Doe Advertising

Nico en Annelies Krekel-Aalbers

Leffgroup Amsterdam

Mevrouw Maagdenberg

Chris Martin

Mitchell Innes & Nash

Han Nefkens H+F Fashion on the Edge

NgispeN

Alexander Pelikan

Marcel van Schie

Wim T. Schippers

E. van Straaten

Markwin Statius Muller

Jan Treffers

B. Varon

C. in 't Veld

Z33-Huis voor actuele kunst

Langdurige bruiklenen

Deze particulieren en musea geven, naast
anderen die onvermeld wensen te blijven,
kunstwerken in langdurig bruikleen:

Bert Kreuk Collectie

Erven Luca Dosa Delfini

Erasmusstichting

Han Nefkens H+F Fashion on the edge

Museum Gouda

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

Zaalverhuur

De opbrengsten van verhuur van zalen aan
particulieren en bedrijven komen ten goede
aan aankopen, restauraties, tentoonstel-
lingen en educatieve projecten. In 2013
ontvangt het museum meer dan 10.000
gasten tijdens openingen en bijzondere
ontvangsten. Externe partijen organiseren
68 bijeenkomsten in onze sfeervolle
ontvangstzalen.

Onderscheidingen

In 2008 heeft het museum een speld met
een gouden B laten ontwerpen door vorm-
gever en sieradenmaker Ted Noten. Deze
B wordt uitgereikt aan personen die zich op
uitzonderlijke wijze hebben ingezet voor het
museum.

De Gouden B is dit jaar uitgereikt aan de
heer prof. dr. J.A. van Manen en mevrouw
drs. A. Hopmans bij hun afscheid als lid
van de Raad van Toezicht. Ook de heer
G. Lowry, directeur van het MoMA te New
York, de heer J. Timmermans en de heer
ir. drs. H.N.J. Smits, scheidend directeur
van Havenbedrijf Rotterdam, ontvangen de
decoratie uit dank voor hun betrokkenheid bij
het museum.

Uitvoering door het Rotterdams Philharmonisch Orkest voor de vrienden van het museum en het orkest

Yvonne Keunen

journalist AD Rotterdam

Het museum bezoek ik voornamelijk beroeps-halve. Ik schrijf voor een breed publiek en daarom richt ik me op de tentoonstellingen die voor deze doelgroep van belang zijn. Zelf vond ik *Hand Made* een leuke tentoonstelling voor onze lezers, maar soms stuit je helaas op gebrek aan ruimte in de krant. Als redactie vinden we de vaste collectie belangrijk. Zo heb ik een stuk geschreven toen alles van Dalí weer te zien was, nadat veel van zijn werk op reis was geweest. Voor de gemiddelde bezoeker is het toch jammer als ze niet te zien zijn. Er zijn van die schilderijen die je altijd wil zien, dat geldt bijvoorbeeld ook voor *De toren van Babel* van Pieter Bruegel. De krant volgt het museum natuurlijk ook op de voet als het om nieuwsfeiten gaat, zoals het nieuwe Collectiegebouw van architectenbureau MVRDV dat in het Museumpark is

gepland. Het levert een interessante discussie op en daarover hebben we als krant de meningen gepeild. Het is niet zo verwonderlijk dat direct omwonenden kritisch zijn over een gebouw in het Museumpark, terwijl mensen uit de regio daar nauwelijks moeite mee hebben.

Voor de krant is het prettig dat het museum transparant communiceert. Er wordt niet onnodig moeilijk gedaan en als er fouten zijn gemaakt, worden die ook gewoon toegegeven. Je krijgt altijd tekst en uitleg. De kwaliteit van het museum ligt voor mij ook in het gebouw. Ik houd van de oudbouw en de vaste collectie. Die kabinetjes daar hebben echt sfeer. Ik ben niet zo van de *white cube*.

Foto Fred Ernst

Stafafdeling Marketing en communicatie

Hoofd: Sandra van Dongen

- De free publicity mediawaarde die het museum genereert is 12.728.097 euro
- Het museum ontvangt 44.304 jongeren en studenten
- De economische impuls als gevolg van het bezoek uit binnen- en buitenland voor de stad Rotterdam bedraagt 11.336.697 euro (gegevens Rotterdam Partners)
- Het museum ontvangt 1.032.364 unieke bezoekers online, waarvan 31% uit het buitenland

Met een intensieve persbewerking en sterke campagnes garandeert het museum een groot publieksbereik. De inzet van een eenduidige marketing- en communicatiestrategie zorgt voor stijgende bezoekersaantallen en groeiende aandacht in de media voor het museum en zijn programma. De afdeling bestaat uit twee medewerkers, een afdelingshoofd, twee tijdelijke junior-medewerkers en twee stagiaires. In het museum en de Onderzeebootloods genieten 292.711 bezoekers van kunst en vormgeving van alle tijden. Dit is een stijging van 40.000 bezoekers ten opzichte van 2012.

Dit jaar reist een aantal topstukken naar musea in Parijs, Madrid en New York, waar in totaal ruim 2 miljoen mensen genieten van 'onze' Magritte's en Dalí's. Meer dan 1 miljoen mensen uit binnen- en buitenland

volgen het museum in 2013 via de online kanalen en genieten van de ARTtube video's, de Boijmans Tour bij Kokoschka, de Collectie Online en meer museumnieuws.

Op reis

Dit jaar stuurt het museum 358 kunstwerken op reis. De reizende topstukken zijn een visitekaartje van het museum voor miljoenen kunstliefhebbers. Zo bleef het Museo Reina Sofia in Madrid speciaal tot middernacht open vanwege de grote bezoekers toestroom voor de werken van Salvador Dalí. Dankzij deze internationale bruiklenen weet het museum in ruil belangrijke werken van Dalí, Kokoschka en Brancusi naar Rotterdam te halen.

TV en online

In een nieuw seizoen van het succesvolle Boijmans TV – in de eerste helft van het jaar uitgezonden op de regionale tv-zender – weten de personages Bregje, Arie en Mandy hoge kijkcijfers te halen. De serie is tevens te bekijken op ARTtube en via zusterorganisatie ArtBabble die, gevestigd in Indianapolis, een breed Amerikaans publiek trekt. Met deze serie komt het museum niet alleen in de Rotterdamse woonkamers maar ook ver daarbuiten. Daarnaast wordt het online 'bezoeken' van een museum een steeds belangrijker onderdeel van de museumervaring. Het videokanaal ARTtube is volwassen geworden in 2013 met een uitbreiding van 3 nieuwe partners, vele nieuwe video's en een flinke stijging van de bezoekcijfers. Ook de Boijmans Tour bij de grote tentoonstellingen is succesvol. Samen met de Collectie Online en ALMA wordt het museum 1.400.000 keer online 'bezocht' (inclusief terugkerende

bezoekers), waarvan ongeveer een derde het museum vanuit het buitenland volgt. De online reputatie wordt al 5 jaar versterkt door gebruik van sociale media. Het museum heeft in de afgelopen 5 jaar ruim 30.000 Twitter-volgers en 17.000 fans op Facebook om zich heen verzameld. Daarnaast houden we uiteraard onze 26.000 trouwe nieuwsbriefabonnees op de hoogte van allerlei museumnieuws.

Merlebleu via Twitter: *'You know it's a good museum when a Rothko welcomes you.'*

Arjan Lelivelt via Facebook: *'Heerlijk museum, prettig dwalen in een fijn gebouw dat het belang van goede kunstvoorzieningen in Nederland voelbaar maakt.'*

Bezoekers

Het museum verkrijgt inzicht in zijn bezoekers via onderzoeken van Hendrik Beerda Brand Consultancy, Museumvereniging, Rotterdampas, Rotterdam Partners, bezoekersenquêtes en het postcodeonderzoek in het museum. Tweederde van de Rotterdamse bezoekers laat weten dat het museum een belangrijke rol speelt in hun woonplezier. Voor ruim tweederde van de bezoekers is het museum een belangrijke reden om naar Rotterdam te komen. Bijna een kwart bezoekt het museum in 2013 voor het eerst en 94% van de bezoekers denkt waarschijnlijk tot zeker terug te komen. Men waardeert het museum en zijn tentoonstellingen gemiddeld met een 8 – met uitschieters naar boven voor XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw en Oskar Kokoschka – *Mensen en beesten* – en beschouwt het museum als actief, gedurfd en creatief. Men waardeert het museum vooral vanwege zijn

Campagne op Rotterdam Centraal voor Oskar Kokoschka – *Mensen en beesten*, foto Tot en met ontwerpen

Etalage Bijenkorf Rotterdam met aankondiging Oskar Kokoschka – *Mensen en beesten*, foto Tot en met ontwerpen

non-conformistische karakter, degelijkheid en zelfverzekerdheid. Het aanbod wordt ervaren als afwisselend, met een hoge kwaliteit en internationale klasse. In vergelijking met de museale sector wordt hierop hoog gescoord. Ook de vele positieve aandacht in de media wordt in hoge mate aan het merk verbonden. Meer dan de helft van de bezoekers is tussen de 41 en 65 jaar oud. Vrouwen maken 64% uit van de bezoekers.

Tijdens een grote tentoonstelling reizen bezoekers vanuit het hele land af naar Rotterdam, hetgeen zich uit in een verhoogd percentage bezoekers uit het gehele land van 65%. Uit de regio Rotterdam-Rijnmond komt dit jaar 26% van de bezoekers en 9% van de bezoekers komt uit het buitenland. Circa 6 op de 10 bezoekers geeft aan ook naar de volgende grote tentoonstelling in 2014 te komen. Het museum behaalt in 2013 een Net Promotor Score van 35%. In vergelijking met andere kunstmusea in Nederland ligt deze score boven het gemiddelde. De bezoeker is dus zeer geneigd om het museum aan te bevelen bij vrienden.

Jonge bezoekers

Museum Boijmans Van Beuningen leeft onder de jeugd. Ruim 44.000 jongeren en studenten brengen zelfstandig of in schoolverband een bezoek aan het museum. De Turingmuseumbus blijft een belangrijke factor voor het succes van het educatieve programma voor Rotterdamse basisschoolleerlingen. 2.154 kinderen en gezinnen ontvangen de Boijmans Clubnieuwsbrief met leuke nieuwtjes en weetjes voor deze doelgroep.

Economische betekenis

De Nederlandse musea blijven veel publiek trekken. In 2013 trekt de top-25, waar het museum toe behoort, 2,1 miljoen meer

bezoekers ten opzichte van 2012. Museum Boijmans Van Beuningen is een van de drie best bezochte kunstmusea buiten Amsterdam, samen met het Kröller-Müller Museum en het Gemeentemuseum Den Haag. Museumbezoekers geven hiermee een economische impuls aan de stad: in Rotterdam zorgen de vele bezoekers van Museum Boijmans Van Beuningen voor een stabiele impuls van meer dan 11 miljoen euro, exclusief overnachtingen. Het museum werkt samen met diverse culturele en recreatieve partners, zoals de instellingen rond het Museumpark, Diergaarde Blijdorp, De Doelen, NS Spoor en het Bilderberg Parkhotel. Samen met de naburige culturele instellingen aan het Museumpark biedt het museum dagtoeristen een voordelig combiticket.

Persaandacht

Bezoekers informeren zich in de eerste plaats via kranten en tijdschriften, waarin recensies, advertenties en ingestoken folders verschijnen. In de Nederlandse reguliere media verschijnen in 2013 maar liefst 3.503 artikelen over het museum, met een binnenlandse mediawaarde van 12.728.097 euro. Gemiddeld verschijnen er ruim 9 artikelen per dag. Hierbij zijn agendavermeldingen, online vermeldingen en artikelen in buitenlandse bladen niet meegeteld. Mond-tot-mond reclame is ook belangrijk; hierin speelt social media een steeds grotere rol. Het museum onderhoudt een proactieve relatie met de pers; het museum is 90 keer onderwerp van gesprek op televisie en radio en op websites en blogs wordt volop over het museum geschreven. Oud-conservator Renilde Hammacher geeft een memorabel optreden in De Wereld Draait Door en het NOS Journaal brengt de aankoop van het Pre-Eyckiaanse drieluik als hoogwaardig

Televisie-optreden van oud-conservator Renilde Hammacher in De Wereld Draait Door op 10 mei 2013

Eeuweling Renilde Hammacher, voormalig conservator museum Boymans, lult zelfs Matthijs van Nieuwkerk onder de tafel! #dwdd

@JWHeijkoop Ze was ooit conservator van Boymans.

#DWDD Vanavond: Een speciale tentoonstelling in Museum Boijmans van Beuningen voor de 100-jarige Renilde Hammacher. ow.ly/kTUNe

Geniaal interview bij @dwdd over museum Boymans! Langzaam wordt DWDD een favoriet.

Wat een leuk mens, Renilde Hammacher. Aan haar dankt @boijmans zijn mooie collectie Surrealisten

Ik besef nu pas dat Jan Riesenkaamp een held is. #dwdd @boijmans

Reacties op Twitter na het optreden van oud-conservator Renilde Hammacher in De Wereld Draait Door

vtwonen hand made

NU IN DE WINKEL!

inclusief
8 pagina's op de
werkvloer bij jonge
ontwerpers*

*hun werk is
óók te zien bij
Hand Made
in Museum
Boijmans Van
Beuningen

♥ OMDAT JE EEN LEKKER,
LEEFBAAR ♥ EEN HUIS
IS OM TE vtwonen

LIKE ONS OP [WWW.FACEBOOK.NL/VTWONEN](https://www.facebook.nl/vtwonen), DOE MEE EN WIN!
VTWONEN IS MEDIAPARTNER VAN MUSEUM BOIJMANS VAN BEUNINGEN

vtwonen is mediapartner van de tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht*

nationaal nieuws. De fotoredacties van de landelijke dagbladen plaatsen op groot formaat mooie foto's van de *Mae West Lips Sofa* van Dalí en de aankomst van het portret van Erasmus in Rotterdam. Buitenlandse media als De Standaard, De Morgen, Le Soir, Weekend Knack, Marie Claire Frankrijk, Gazette van Antwerpen, ELLE België en Frankrijk, Radio Klara, VRT, RTBF, Frieze blog, The Telegraph, Cobra, Frame, Flash Art online, La Libre, Apollo Magazine, Art e Dossier, Monopol, TL Magazine attenderen hun lezers op de bijzondere collectie en tentoonstellingen van het museum. Zo trekt de installatie van Christophe Coppens Belgische cameraploegen en oogst veel lof bij onze zuiderburen. De tentoonstellingen *Hand Made* en *Oskar Kokoschka* trekken internationaal veelvuldig de aandacht van de schrijvende media en oogsten goede kritieken. De positieve aandacht die het museum hiermee voor de stad Rotterdam genereert is moeilijk meetbaar, maar ook niet te onderschatten. Het museum dankt hiervoor tevens Rotterdam Partners, NBTC en Thalys, die zich met name bij buitenlandse media sterk maken voor het museum.

Trouw over *Hand Made*: 'Breipennen, borduurgaren, beitels en macramépatronen kunnen weer van de zolder worden gehaald. Het ambacht is definitief terug. En hipper dan ooit.'

AD/RD over installatie *Mae West Lips Sofa* van Dalí: 'Rode lippen op hun plek'

Kunstbeeld plaatst het museum in de lijst 'Beste musea 2013' op de derde plaats: 'Een ambitieuze tentoonstelling over ambachtelijkheid, een sterke solo van Pushwagner en een interessante groepstentoonstelling op locatie in de Onderzeebootloods. Het Boijmans blijft verrassen.'

Publiekswerving

Naast een goede relatie met de pers richt het museum de marketingcommunicatiecampagnes op het maximaliseren van bezoekersaantallen en merkkracht. Het publiek wordt verleid tot een (herhaal)bezoek met posters op straat, mooie advertenties en folders, televisiespotjes, banners, kortingsacties en arrangementen. Het museum adverteert met regelmaat in de Volkskrant, Trouw en NRC Handelsblad met een opvallende advertentie. De vele ontwerpers, handwerklieden en kunstenaars die betrokken waren bij *Hand Made* zorgen voor een sterke *buzz*. Op Twitter is de tentoonstelling onderwerp van gesprek en ook door bloggers wordt deze regelmatig getipt. Voorafgaand aan de opening verschijnt een bijlage in NRC Handelsblad (oplage 220.000) over de thema's waaruit de presentatie is opgebouwd en mediapartner vtwonen brengt de tentoonstelling en het randprogramma veelvuldig bij hun lezers onder de aandacht. In het najaar start de campagne rondom *Oskar Kokoschka* met de *Mandrill* uit de eigen collectie als aanlokkelijk beeldmerk. De kleurrijke afbeelding van de aap verschijnt overal in de stad en wijst het publiek op deze niet te missen tentoonstelling. Op televisie is een prachtig Kokoschka-televisiespotje te zien, die nog meer kunstliefhebbers naar Rotterdam trekt.

Lonely Planet tipt op de website: 'Rotterdam is home to some tremendous art too, with the collection of old Dutch masters and an enthralling surrealist wing at the Museum Boijmans Van Beuningen reason enough for a visit.'

Leonard Frerichs

deelnemer aan 'Pak een stoeltje met'

Mijn belangstelling voor het museum stamt al uit mijn studententijd toen ik met studiegenoten regelmatig ontmoetingen had in het restaurant. Er gebeurde veel eind jaren zestig en in de jaren zeventig. Zelf vond ik het werk van Bas Jan Ader destijds een ontdekking en nu staat hij weer in de belangstelling. Tegenwoordig verdiep ik me er meer in en laat het niet alleen maar op me afkomen. Ongeveer vijf jaar geleden ging ik incidenteel meedoen met het programma 'Pak een stoeltje met'. Inmiddels ben ik een vaste deelnemer. Ik kom trouwens bijna wekelijks in het museum. 'Pak een stoeltje met' is een programma waarbij deskundigen van het museum vertellen over een specifiek werk. Ze kunnen goed vertellen. Doordat je meer achtergronden leert kennen, ontwikkel je je belangstelling. Vroeger verdiepte ik me

bijvoorbeeld niet zo in design, maar door de achtergrondverhalen van conservator Annemartine van Kesteren ben ik me er veel meer voor gaan interesseren.

Een constante factor in mijn voorkeuren is het werk van de Nederlandse en Vlaamse Primitieven. Ik hou veel van het werk van Jan van Eyck, Maarten van Heemskerck en Geertgen tot Sint Jans.

In 2013 had de tentoonstelling *Hand Made* mijn speciale aandacht. Conservator Mienke Simon Thomas vertelde over prachtig houtsnijwerk. De herwaardering van ambachtelijke vaardigheden vind ik belangrijk. Ik ben als vrijwilliger actief om op lagere scholen leerlingen te stimuleren in een vervolgopleiding voor een ambacht te kiezen. We gaan dan met die jongens en meisjes op bezoek bij dergelijke beroepsgroepen.

Foto Fred Ernst

Stafafdeling conservatoren

De conservatoren van Museum Boijmans Van Beuningen onderzoeken de collectie, maken tentoonstellingen en representeren het museum. De conservatoren staan onder leiding van de directeur en werken bij het uitoefenen van hun werkzaamheden samen met de verschillende sectoren en stafafdelingen van het museum.

Het aan de collectie gerelateerde werk bestaat onder meer uit het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, het doen van restauratievoorstellen en het begeleiden van restauraties, het formuleren van aankoopvoorstellen en aankoopplannen, evenals het herijken en het schrijven van bestandscatalogi en Boijmans Studies.

Conservatoren ontwikkelen het concept voor een tentoonstelling en nemen deel aan projectgroepen die verantwoordelijk zijn voor de realisatie ervan. Ook is de conservator verantwoordelijk voor de kwaliteit van de catalogus en de daarin te publiceren teksten.

De stafafdeling conservatoren bestaat uit Peter van der Coelen, conservator prenten en tekeningen; Albert Elen, senior conservator tekeningen en prenten; Alexandra Gabavan Dongen, conservator pre-industriële vormgeving; Saskia van Kampen-Prein, conservator moderne en hedendaagse kunst; Annemartine van Kesteren, conservator design; Friso Lammertse, conservator oude schilder- en beeldhouwkunst; Noor Mertens, conservator moderne en hedendaagse kunst en stadscollectie; Mienke Simon Thomas, senior conservator toegepaste kunst en vormgeving en Francesco Stocchi, conservator moderne en hedendaagse kunst.

Conservatoren

Annemartine van Kesteren

Albert Elen

Francesco Stocchi

Foto's Fred Ernst, Kees Spruijt

Saskia van Kampen

Mienke Simon Thomas

Friso Lammertse

Peter van der Coelen

Alexandra Gaba-van Dongen

Noor Mertens

Uitgeverij

Het museum heeft een eigen uitgeverij die bestaat uit 2 medewerkers (1,2 fte). Er worden tentoonstellingscatalogi en publicaties over de collectie verzorgd. Auteurs zijn zowel de eigen wetenschappelijke staf als externe deskundigen. Voor tentoonstellingscatalogi wordt al naar gelang het onderwerp gewerkt met diverse vormgevers. De in 2007 gestarte wetenschappelijke reeks Boijmans Studies – over de collectie en de geschiedenis van het museum – wordt vormgegeven door Thonik.

In 2013 publiceert het museum een bestandscatalogus over de stadscollectie ter ere van het 25-jarig jubileum van deze deelcollectie. Bij de tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten* geeft het museum een tentoonstellingscatalogus uit in twee talen (Nederlands, Engels). Het achtste deel van de Boijmans Studies wordt gewijd aan Renilde Hammacher, de eerste conservator moderne en hedendaagse kunst van het museum, ter gelegenheid van haar honderdste verjaardag. Ook de museum-agenda, dit jaar getiteld *Het moment*, wordt door de uitgeverij geproduceerd.

Zie voor een overzicht van alle publicaties bijlage A.

Publicaties

Foto Fred Ernst

Gonçalo, Arjeta en Joanna

uit groep 7 van de Mariaschool, Delfshaven Rotterdam

Joanna: Op school doen we kunstprojecten met juf Andrea en als we dat gedaan hebben, gaan we naar het museum.

Arjeta: Dan worden we echt blij: Yes, we gaan naar het museum.

Gonçalo: Op school is donderdag kunstdag. Vanaf groep drie gaan we elk jaar naar Boijmans. We zagen vorig jaar de tentoonstelling van Peter Zegveld. Het was leuk, zoals hij een paard liet galopperen.

Arjeta: Onze school is er echt mee bezig om onze talenten te ontwikkelen, dat kan kunst zijn, maar ook schaatsen, surfen of longboarden.

Joanna: Je gaat de verhalen in je hoofd voorstellen. Als Andrea iets over kunst vertelt, zie je het voor je.

Gonçalo: Ik wil voetballer worden, of bij de brandweer, de politie. Dierenarts.

Jonanna: Ik denk dat ik stewardess word.

Arjeta: Ik houd van geschiedenis en wil de eerste vrouwelijke premier van Nederland zijn. Juf Andrea liet ons ook ons eigen museum maken. Ik heb een fashionmuseum gemaakt.

Joanna: Ik wilde een cultuurmuseum, met de culturen van alle volkeren.

Gonçalo: Ik ben voor een sportmuseum. Het net van Pipilotti Rist in het museum vinden we trouwens het leukst.

Joanna: De Kunst Studio is ook leuk omdat je daar zelf iets kunt maken.

Gonçalo: Hier naar de schilderijen kijken, is een speurtocht door de geschiedenis. Heb je die vloer van pindakaas wel eens gezien? Die zou je willen opeten.

Arjeta: Dit museum is heel kleurrijk en je kunt er jezelf zijn. Dat is mijn mening.

Sector Bedrijfsvoering

Hoofd: Ina Klaassen, vanaf 1 november 2013
Patty Wageman, tot 1 april 2013

- Het museum heeft eind 2013 112 medewerkers in dienst op 92 fte, 75 flexibele inhuurkrachten, 42 stagiaires en 40 vrijwilligers
- Het museum heeft twee nieuwe cao's succesvol ingevoerd: VRM en Leisure
- Het museum heeft een flexpool voor de horeca en de beveiliging opgezet
- Het museum heeft een adiabatisch luchtbevochtigingssysteem in het museum gerealiseerd
- De verhouding eigen inkomsten/subsidie is 49,9%/50,1%, een stijging van 5,7%
- De inkomsten uit entree, museumwinkel en horeca zijn 3.497.000 euro, een stijging van 9,8%

Onder Bedrijfsvoering valt Financiën, ICT en informatiebeheer, Personeel en organisatie, Huisvesting en onderhoud, Beveiliging, bewaking, veiligheid en floormanagement, postkamer, museumwinkel, horeca en de realisatie van het Collectiegebouw. Het merendeel van de medewerkers (25,4 fte) is als beveiligers, publieksmedewerker, horecamedewerker of in de museumwinkel een direct aanspreekpunt voor de bezoekers. De bezetting van de informatiebalie bij de entree, de Kunst Studio en werkzaamheden voor conserveringsprojecten kunnen plaatsvinden door de inzet van vrijwilligers.

Financiën, ICT en informatiebeheer

De subsidie van de gemeente dekt 87% van de kosten van de bedrijfsvoering, inclusief de loonkosten. Alle kosten voor het programma (educatie, tentoonstellingen, aankopen, conservering en restauratie) worden uit eigen inkomsten betaald. In 2012 en begin 2013 zijn 12 fte wegbezuinigd als gevolg van de verlaging van de subsidie door de gemeente Rotterdam. Bovendien is dit jaar de subsidie van de gemeente Rotterdam wederom niet geïndexeerd. Door meer inkomsten en een efficiëntieslag in de bedrijfsvoering probeert het museum een hoog kwaliteitsniveau te behouden. Het resultaat is met name door incidentele meevallers toch positief en stelt het museum in staat om een noodzakelijke voorziening voor achterstallig onderhoud op te nemen en in te lopen op het negatieve vermogen. De inkomsten uit horeca, winkel en entree zijn gestegen, mede als gevolg van een hoger bezoekersaantal. De inkomsten per bezoeker daalden echter van gemiddeld 12,63 euro naar 11,93 euro.

Het museum is overgestapt naar een nieuwe systeembeheerder: Pro-Act IT. Met vertrouwen wordt er gekeken naar het omvangrijke ICT-project dat op de rol staat voor 2014: de migratie naar Windows. Afgelopen jaar is ook de snelheid van de Collectie Online sterk verbeterd, is het relatiebeheersysteem *iMuseum* in gebruik genomen bij de afdeling Relatiebeheer en filantropie en is de digitale opslagcapaciteit van het museum verdubbeld.

Als gevolg van de bezuinigingen is het archief ondergebracht bij de sector Collectie en onderzoek. De werkprocessen zijn in 2013 echter nog niet volledig gestroomlijnd en de voorgenomen digitalisering van het archief is nog niet ingezet.

Huisvesting en onderhoud

Collectiegebouw

In 2013 hebben 47 architecten deelgenomen aan de architectenselectie van het Collectiegebouw. Hieruit zijn vijf bureaus geselecteerd voor een schetsontwerp: MVRDV, MAD Architects in combinatie met NIO Architecten en OKRA landschapsarchitecten, Neutelings Riedijk Architecten, Harry Gugger Studio in combinatie met BARCODE Architects en Architectenbureau Koen van Velsen. Eind november vond de selectie van het winnende ontwerp plaats. In de jury zaten vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam, Stichting De Verre Bergen, het museum, aangevuld met drie architecten onder wie de Rijksbouwmeester, een stedenbouwkundige en een landschapsarchitect. Op 4 februari 2014 is bekend geworden dat het architectenbureau MVRDV de opdracht voor het voorlopig ontwerp zal uitvoeren. Een projectteam onder leiding van de zakelijk leider bewaakt de voortgang en inhoud van het Collectiegebouw.

Achterstallig onderhoud MOP/MIP

Het museumgebouw wordt gehuurd van de gemeente Rotterdam. De dienst Stadsontwikkeling is verantwoordelijk voor het eigenaarsonderhoud van het museumgebouw. De afzonderlijke bouwdelen vragen de nodige aandacht, en de klimatologische omstandigheden binnen het gebouw moeten aan strenge eisen voldoen om de veiligheid van de eigen collectie en de bruiklenen van derden te waarborgen. Het onderhoud van de inmiddels verouderde klimaatinstallaties blijft een punt van aandacht. Energiebesparende maatregelen en een scherpe inkoop van energie dragen bij aan het structureel verlagen van gebruik en kosten.

Eind 2013 heeft de Grontmij in opdracht van de gemeente Rotterdam een schouw uitgevoerd

© MVRDV

© Architectenbureau Koen van Velsen

© Harry Gugger Studio

© Neutelings Riedijk Architecten

© MAD Architects / NIO Architecten / OKRA

naar de staat van onderhoud van het pand in het Museumpark. De schouw vormt de basis voor een nieuw meerjarig onderhoudsplan (MOP) en een nieuw meerjarig investeringsplan (MIP). Het rapport dat in 2005 bij de verzelfstandiging van het museum werd opgesteld is inmiddels verouderd. In 2014 zullen nadere afspraken over de MOP en MIP met de gemeente Rotterdam worden gemaakt.

Adiabatische luchtbevochtiging

In 2013 is het bevochtigingssysteem aangepast. Fase 1 is uitgevoerd in 2011 bij de luchtbehandelingskasten in het Van der Steur gebouw, welke zijn opgeleverd in mei. De positieve ervaringen zowel in gebruik als in energiereductie vormen aanleiding om het adiabatische bevochtigingssysteem in te voeren. Een adiabatisch systeem werkt op hoge druk in plaats van op stoomproductie, met een op voorhand water behandelingsinstallatie, het zogenaamde osmose water. Thans is ongeveer 85% van het bevochtigingssysteem vervangen, met een voornemen om dat ook met de laatste vijftien procent te doen als de huidige stoombevochtigers het eind van hun levensduur bereiken. De waterbehandelingsinstallatie is op de uitbreiding voorbereid en dubbel uitgevoerd voor de bedrijfszekerheid. De elektriciteitsreductie in 2013 ten opzichte van 2010 is 18%, het verschil tussen het verbruik in 2012 en 2013 is ongeveer 7% (besparing over een deel van het jaar), hetgeen bijdraagt aan de beoogde duurzaamheid van het museum.

Wateroverlast 13 oktober

Op 13 oktober heeft een omvangrijke calamiteit met ernstige wateroverlast plaatsgevonden in het museum. Na hevige regenval is op diverse plaatsen grondwater en hemelwater het gebouw binnengelopen, met name in de kelder van het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese en de kelder onder de bibliotheek

ontstond in een paar uur tijd een kritieke situatie. Door het inzetten van groot materieel van de brandweer, hulpdiensten en de inzet van de medewerkers van het museum is de schade aan de collectie beperkt gebleven. De noodzaak om een veilig depot te realiseren is wederom aangetoond.

Museumwinkel en restaurant

Het museum exploiteert met succes de museumwinkel en het restaurant. Het assortiment van de winkel bestaat vooral uit publicaties, doorgaans in eigen beheer uitgegeven. Daarnaast worden ansichtkaarten en design- en geschenkartikelen verkocht. Mede dankzij de centrale ligging in het entreegebied bezoekt ruim een op de vier museumbezoekers de winkel.

De horeca in het museum bestaat overdag uit het museumrestaurant in het Paviljoen, de espressobar en de personeelskantine en meestal in de avonden uit de evenementen die plaatsvinden in de oude directievlugel, waar het auditorium en ontvangtzalen zijn gevestigd. Eind 2013 is een onderzoek ingezet naar de logistiek, de inkoop en het rendement op de horeca. De voorlopige

resultaten van dit onderzoek hebben er toe geleid dat er voor de komende jaren nieuwe kwaliteitsnormen worden gehanteerd en dat de samenhang tussen de verschillende horecaonderdelen wordt versterkt.

Beveiliging, bewaking en veiligheid

Museum Boijmans Van Beuningen is een gecertificeerde beveiligingsorganisatie. Het personeel op zaal is niet alleen gastheer of gastvrouw, maar ook gediplomeerd beveiligers en bedrijfshulpverlener. Het museum is bovendien erkend praktijkopleider voor de functies 'beveiligers' en 'coördinator beveiliging'. Deze erkenning is afgegeven door de Stichting economisch en administratief beroepsonderwijs (ECABO). In aanvulling op de eigen beveiligers heeft het museum dit jaar een flexpool opgezet voor de inzet van extra personeel op piekdruk en voor vervanging bij ziekte en vakanties.

Personeel en organisatie

Het museum is in 2013 overgestapt van de gemeentelijke cao naar twee nieuwe cao's: die van VRM en Leisure. De hoofdredenen om een nieuwe cao voor het vaste museumpersoneel in te voeren waren:

- Het eigen risicodragerschap voor de WW
- De gemeentelijke cao is niet passend bij de museale activiteiten
- Het management kan geen invloed uitoefenen op de voorwaarden waaronder de gemeentelijke cao tot stand komt.
- Een deel van de regelingen van de gemeentelijke cao is niet van toepassing op de organisatie en haar medewerkers, zoals het ontslagrecht en disciplinaire maatregelen.

Naar aanleiding van de bezuinigingen is gekeken naar mogelijkheden voor goedkopere alternatieven voor het verlonen van twee grote groepen flexibele inhuurkrachten. Het gaat hierbij om de horecamedewerkers en de beveiligingsmedewerkers. Door een eigen flexpool op te zetten en deze zelf te verlonen onder een passende cao is een aanzienlijke besparing gerealiseerd.

Het verzuimpercentage van het museum is 5,11%, een daling van 2,63% ten opzichte van 2012. Deze daling is het resultaat van verbeterd personeelsbeleid.

Opleiding en ontwikkeling vormen een belangrijk onderdeel van het personeelsbeleid. Het opleidingsbudget voor 2013 is verdubbeld ten opzichte van voorgaande jaren. De bezuinigingen vragen om versterking van kwaliteit, efficiency en effectiviteit op alle vlakken van het museum. De gewijzigde functies en nieuwe werkwijzen vereisen opleiding van medewerkers op de afdeling BBV, waar de nieuwe allround functie van servicemedewerker zijn intrede doet, het post- en archiefsysteem en het documentatiecentrum. Naast individuele opleidingstrajecten ligt de focus in het opleidingsbeleid van het museum al enkele jaren op groepstrainingen op verschillende vakgebieden. Hierdoor beschikken afdelingen en groepen medewerkers over eenzelfde kennis- en vaardighedeniveau. Het effect van groepstrainingen is doorgaans groter dan van individuele opleidingen, waar de training meer gericht is op de ontwikkeling van de medewerker zelf. Vele medewerkers nemen daarnaast deel aan studiedagen, congressen en seminars.

Foto: Fred Ernst

Ellis Sweep

docent beeldende kunst en vormgeving

Als docent beeldende kunst en vormgeving werk ik regelmatig samen met het museum. Ik geef les aan het Thorbecke Voortgezet Onderwijs waar je in de onderbouw het profiel beeldende vorming kunt kiezen in de Creative Highschool. Dan ben je zes uur per week met kunst bezig.

In de periode september-november hebben we een intensief project gedaan, gekoppeld aan de tentoonstelling over Oskar Kokoschka. Wekelijks kwam ik met een groep leerlingen naar het museum. Samen met mijn collega Mei-lan de Koning en Karen de Moor van de educatieve afdeling heb ik een programma ontwikkeld waarbij leerlingen portretten maakten in samenwerking met een kunstenaar, een cartoonist en een modeontwerper. We vroegen ze om zich met een portret voor te stellen aan het publiek. Daar kwamen verrassende

werken uit, zoals een leerlinge die een beeld gaf van haar verjaardag met een bord gevuld met voedsel uit verschillende culturen waarmee ze iets over haar afkomst verbeeldde. Er was ook een sculptuur uit metaal bij, een fotorealistische tekening en collages. De portretten van Kokoschka waren de inspiratiebron. We lieten steeds een andere interpretatie van het werk vertellen door verschillende rondleiders: een cartoonist, een modeontwerper, een theatervormgever, een kunstenaar, een educator, enzovoort. Daardoor werd duidelijk dat je niet met een eenzijdige blik naar dat werk hoeft te kijken. Als ik voor mezelf het museum bezoek, kijk ik toch altijd vanuit mijn beroepsdeformatie: wat kan ik ermee in mijn onderwijspraktijk? Om me verder te verdiepen volg ik nu de universitaire master Educational Sciences.

Financieel verslag

Controller: Theo Haarsma

Dit verkort financieel verslag is ontleend aan het financieel jaarverslag 2013 van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Bij het financieel jaarverslag 2013 is een goedkeurende controleverklaring van de accountant verstrekt.

Resultaat en eigen vermogen

Het jaar 2013 wordt afgesloten met een saldo van baten en lasten van 400.000 euro positief. De algemene reserve neemt met 456.000 euro toe en bedraagt 521.000 euro negatief per 31 december 2013. De bestemmingsreserves en -fondsen nemen tezamen 56.000 euro af en bedragen 427.000 euro respectievelijk 1.195.000 euro per 31 december 2013.

Subsidie

Museum Boijmans Van Beuningen ontvangt conform artikel 11 lid 1 van de verzelfstandigingsovereenkomst een structurele subsidie van de gemeente Rotterdam. De subsidiebeschikking wordt jaarlijks vastgesteld en is gebaseerd op een voortschrijdende vierjarenperiode.

Balans per 31 december 2013 en per 31 december 2012

Bedragen in duizenden euro's

ACTIVA	31 december 2013	31 december 2012
<i>Vaste activa</i>		
Materiële vaste activa	170	267
Totaal vaste activa	170	267
<i>Vlottende activa</i>		
Vorraden	429	408
Vorderingen	2.290	1.527
Liquide middelen	2.256	2.977
Totaal vlottende activa	4.975	4.912
TOTAAL ACTIVA	5.145	5.179
PASSIVA	31 december 2013	31 december 2012
Eigen vermogen		
- Algemene reserve	-521	-977
- Bestemmingsreserves	427	487
- Bestemmingsfondsen	1.195	1.191
Totaal eigen vermogen	1.101	701
Voorzieningen	359	1.402
Schulden		
- Langlopende schulden	-	-
- Kortlopende schulden	3.685	3.076
Totaal schulden	3.685	3.076
TOTAAL PASSIVA	5.145	5.179

Staat van baten en lasten

Bedragen in duizenden euro's

BATEN	2013	2012
Opbrengsten	3.748	3.518
Subsidie Gemeente Rotterdam	9.026	9.664
Overige bijdragen	4.930	4.126
TOTAAL BATEN	17.704	17.308
LASTEN		
Personeelskosten	5.818	8.051
Afschrijvingen	145	188
Kosten van activiteiten	6.759	5.963
Overige bedrijfskosten	4.604	4.176
TOTAAL LASTEN	17.326	18.378
Rentebaten en –lasten	22	34
ONVERDEELD RESULTAAT	400	-1.036
Als volgt bestemd:		
- Algemene reserve	456	-1.272
- Bestemmingsreserves	-60	-10
- Bestemmingsfonds	4	246
TOTAAL BESTEMD	400	-1.036

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld conform boek 2 titel 9 BW, de WNT en artikel 7 van de uitvoeringsregeling van de Subsidieverordening Rotterdam 2005.

Vergelijkende cijfers

Als begroting is de door de Raad van Toezicht vastgestelde begroting gebruikt. Daar waar tussentijds bij bestuursbesluit de begroting is aangepast en de Raad van Toezicht hiervan in kennis is gesteld, is de in de jaarrekening gebruikte begroting daaraan aangepast mits dit het inzicht vergroot.

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders vermeld worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Bedragen staan vermeld in duizenden euro's.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van lineaire jaarlijkse afschrijvingen. Vanaf het moment van ingebruikname wordt afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur.

Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de verkrijgingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

Vorraden

Vorraden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering van de voorraden is rekening gehouden met op de balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

Onder onderhanden projecten zijn de kosten van projecten verantwoord die nog niet afgesloten zijn. Het resultaat op een project wordt verantwoord volgens de percentage-of-completion methode. Bij een verwacht negatief resultaat wordt, op het moment dat dat bekend is, een voorziening getroffen. De verwachte verliezen worden direct ten laste van de exploitatierekening gebracht.

Vorderingen

Waardering vindt plaats tegen nominale waarde. Een eventuele voorziening wegens oninbaarheid wordt op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen bepaald.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen zijn:

- verplichtingen of verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten of
- op balansdatum bestaande risico's waarbij de te verwachten verplichting of het verlies redelijkerwijs is in te schatten of
- kosten die in een volgend boekjaar worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong mede in het huidige of in een voorgaand boekjaar te vinden is.

Pensioenen

De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen heeft zijn pensioenregeling ondergebracht bij het Algemeen Burgerlijk

Pensioenfonds (ABP), het bedrijfstakpensioenfonds voor overheid en onderwijs. De pensioenregeling van het ABP is een zogenaamde 'toegezegd-pensioenregeling'. Echter, het museum verwerkt deze regeling in de jaarrekening als een toegezegde-bijdrageregeling, omdat in het geval van een tekort bij het ABP geen verplichting bestaat tot het doen van aanvullende bijdragen anders dan hogere toekomstige premies. Dit is conform de uitzonderingsregeling voor bedrijfstakpensioenfonds in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ 271.309).

Per jaareinde verschuldigde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De indexatie van de pensioenen is, zowel formeel als feitelijk, voorwaardelijk en is afhankelijk van voldoende middelen bij het pensioenfonds. De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen is niet verplicht bij te betalen voor indexatie van de uitkeringen.

Subsidie gemeente Rotterdam

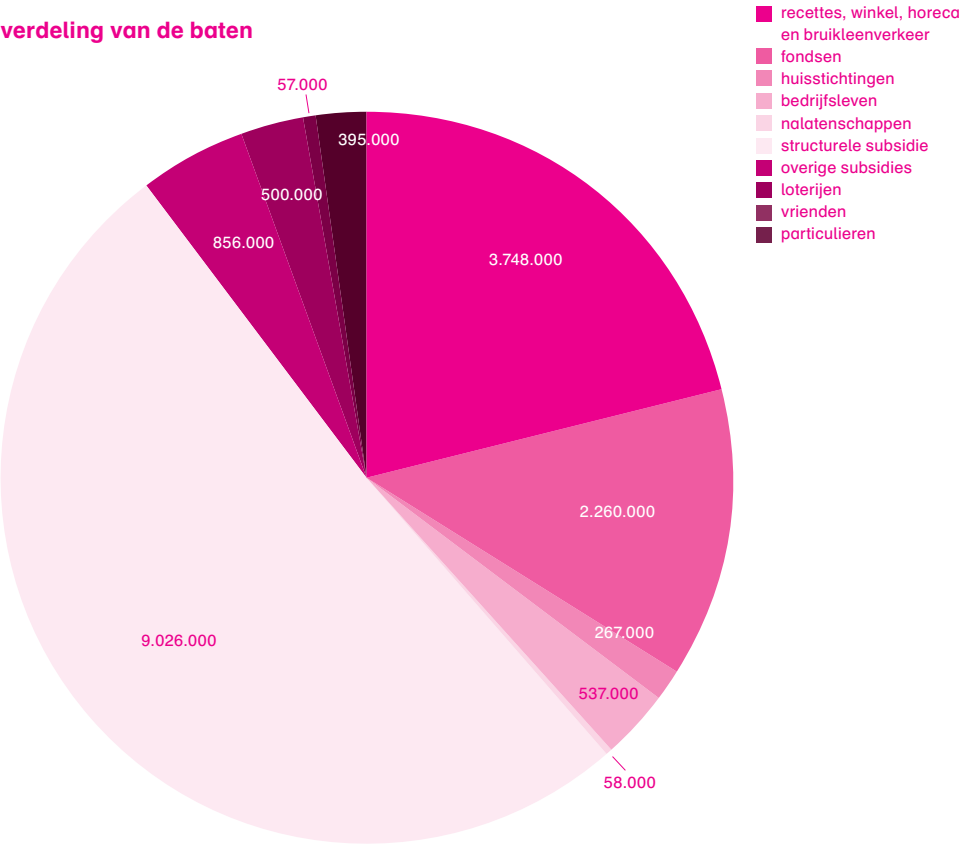
De subsidie van de gemeente Rotterdam over het boekjaar 2013 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overlegd. Deze subsidie is vooruitlopend op de definitieve vaststelling geheel als bate verwerkt.

Nalatenschappen

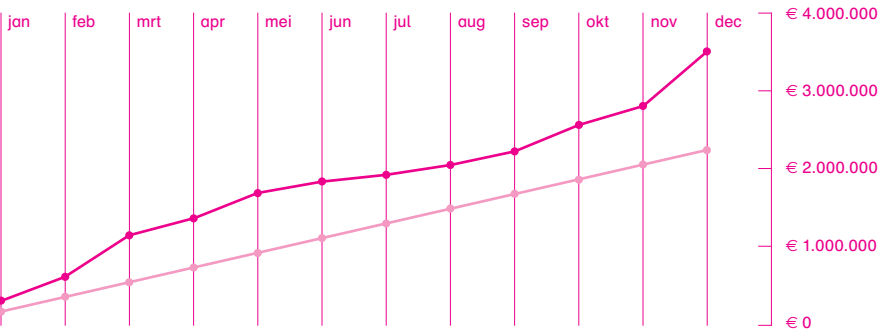
De verantwoording van nalatenschappen in de jaarrekening vindt plaats op het kasmoment; het moment dat de definitieve uitkering heeft plaatsgevonden.

Baten in 2013

verdeling van de baten

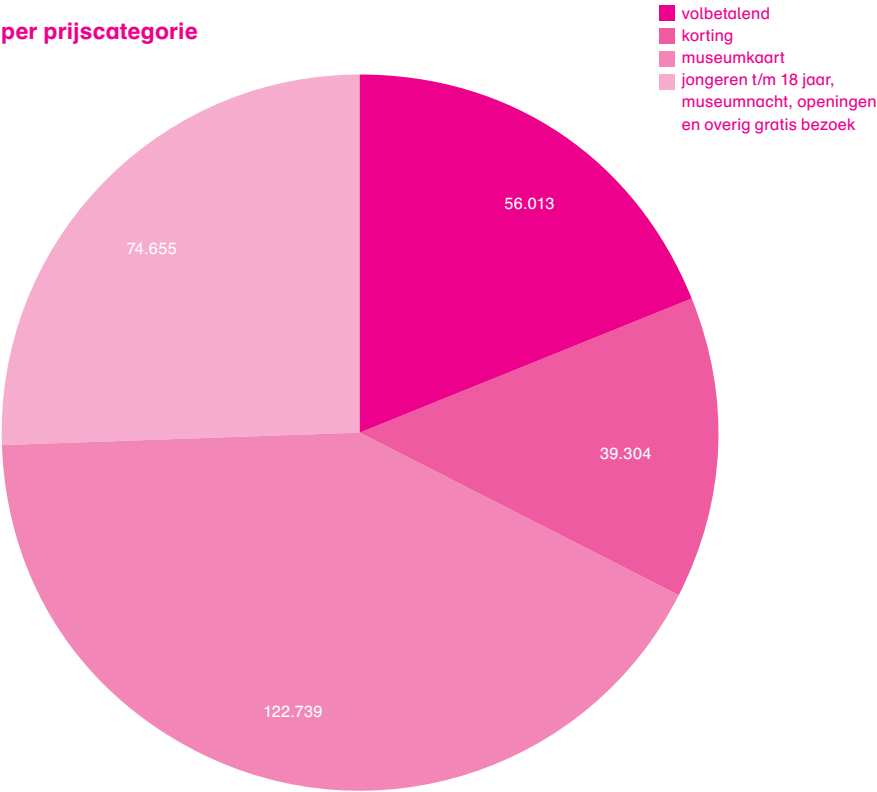
inkomsten uit entree, horeca en winkel per maand versus de begroting (cumulatief)

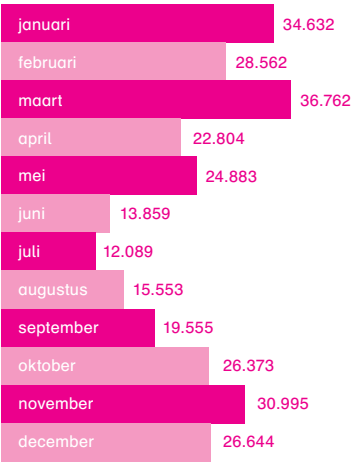
Bezoek in 2013

totaal: 292.711

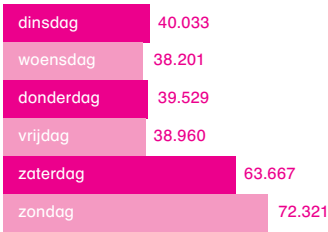
per prijscategorie

per maand

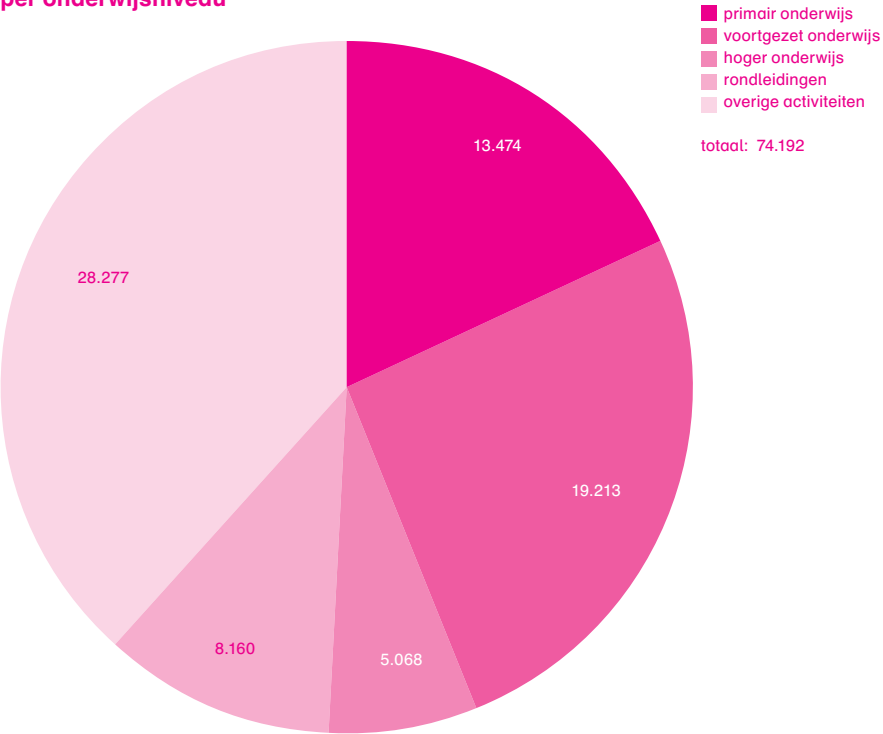

per dag

Deelname aan educatieve programma's

per onderwijsniveau

Het museum als werkgever

Personeelskosten

loonkosten	€ 5.544.000
inhuur algemeen	€ 609.000
inhuur voor tentoonstellingen en overige projecten*	€ 1.238.000
totaal uitbetaald aan medewerkers	€ 7.391.000

Ziekteverzuim

< 8 dagen	0,85%
8 - 43 dagen	0,31%
> 43 dagen	3,95%
totaal	5,11%

*) Beperkt tot op- en afbouwmedewerkers, arthandlers, schoonmakers, auteurs, gastconservatoren, restauratoren en kunstenaars

Financiële positie van het museum

ratio's

liquiditeitsratio = vlottende activa / vlottende passiva = 1,23

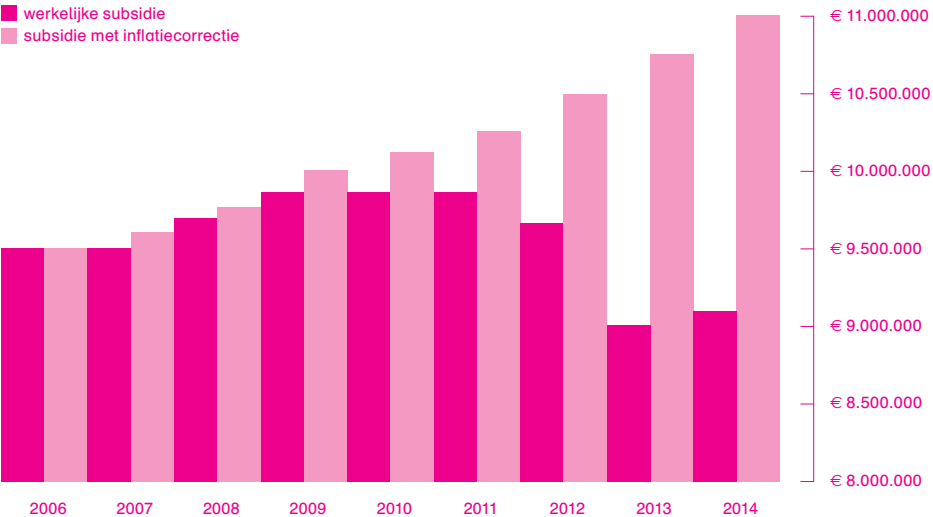
solvabiliteitsratio = algemene reserve / totale vermogen = -10%

nettowerkkapitaal = vlottende activa -/- kortlopende schulden = € 931.000

Per 1-1-2006 ontving het museum € 9.503.000 subsidie.
Als het museum zou zijn gecompenseerd voor prijsstijgingen, had het museum in 2014 op basis van de CBS-prijsindexcijfers hebben moeten ontvangen:
Het museum ontvangt in 2014:
De bezuiniging in de periode 2006-2014 bedraagt daarmee:

€ 10.755.493
€ 9.093.000 –
€ 1.662.493

Dat is een totale bezuiniging van 15,5%, gemiddeld is dat 1,7% per jaar.

Kees Uittenbogaard

vriend van het museum

Vorig jaar ben ik lid geworden van de vriendenvereniging, maar vanaf de jaren zeventig kom ik hier al. Vroeger met mijn vrouw en later ook met mijn kinderen en nu met mijn kleinkinderen. Als vriend steun je het museum en dat heeft allerlei voordelen. Ik neem vaak een introductie mee.

Ik ben geboren in Schiedam en woon nu in Alphen aan de Rijn, maar Rotterdam blijft mijn stad. In 1973 werd ik hier getroffen door het werk van Paul Delvaux, *Les phases de la lune III*. Die Belgische sfeer, de blauwe nacht met dat sterretje, de diepgang en de rust. In het museum leerde ik beter kijken. Ik had het niet zo op die projecten van de inpakkunstenaar Christo, maar toen ik hier tekeningen zag van de manier waarop hij een landschap inpakte, was ik toch verloren.

Beeldende kunst, dat is gewoon keihard

werken. Mijn schoonzoon bezigt het cliché van 'dat kan ik ook', maar als hij het zou doen, blijft het namaak. Het gaat er toch om dat je het zelf verzint. Neem nou zoiets als het zwarte vierkant van Malevich: dat kun je niet los zien van zijn tijd en de geschiedenis. Het was een verzet tegen het bestaande. Dat geldt ook voor het werk van Kokoschka. Je moet het verband zien met mensen als Loos, Mahler en Gropius.

Ik houd ook van de lelijkheid in de schilderijen van Pyke Koch en de werken van Charley Toorop vind ik altijd prachtig. Maar Delvaux is voor mij het mooiste. Daar ga ik rustig een uur voor zitten.

Raad van Toezicht

Museum Boijmans Van Beuningen wordt geëxploiteerd door de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur/bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het Raad-van-Toezicht-model, zoals dat is beschreven in de *Code Cultural Governance* (2006).

In de praktijk betekent dit dat de directeur/bestuurder verantwoordelijk is voor het reilen en zeilen van het museum. De Raad van Toezicht stelt de begroting en de jaarrekening vast en ziet toe op de wijze waarop de directeur/bestuurder gestalte geeft aan het realiseren van de doelstellingen van het museum. De directeur/bestuurder wordt benoemd en eventueel ontslagen door de Raad van Toezicht. De leden van de Raad van Toezicht worden, op voordracht van de Raad, gehoord de bestuurder, benoemd door het college van B en W van de gemeente Rotterdam.

Dit jaar vergadert de Raad van Toezicht vier keer. Naast de bovengenoemde taken volgt de Raad de ontwikkelingen met betrekking tot het Collectiegebouw en de depotproblematiek van het museum. Nadat de Raad in januari 2009 aangaf niet langer de verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor de collectie, besloot het gemeentebestuur tot het treffen van noodzakelijke, tijdelijke voorzieningen, te volgen door de bouw van een nieuw depot of collectiegebouw dat binnen vijf jaar gereed moest zijn. Pas op het moment van oplevering van dit depot zal de

Raad van Toezicht zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het beheer van de collectie volledig hernemen.

De Raad van Toezicht wordt door de bestuurder/directeur regelmatig geïnformeerd over de gang van zaken in het museum en overlegt minimaal een keer per jaar met de OR. De Raad bespreekt met de directie de plannen die het museum ontwikkelt op inhoudelijk en financieel gebied. Op de expertise van de individuele raadsleden wordt regelmatig een beroep gedaan.

Samenstelling en profielschets

De Raad van Toezicht van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen bestaat uit zeven leden inclusief de voorzitter. Bij het opstellen van een voordracht voor een nieuw lid gaat de Raad uit van een profielschets waarin de meest gewenste deskundigheden en andere kwalificaties zijn opgenomen.

Deze profielschets luidt als volgt: Voor het geheel van de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar diversiteit, onder meer op het gebied van een evenwichtige verdeling over man/vrouw, leeftijd en (inter)nationale/lokale achtergrond. Een van de leden wordt geacht expliciet het vertrouwen te genieten van de families die Museum Boijmans Van Beuningen groot hebben gemaakt. De Raad van Toezicht dient bij voorkeur te beschikken over deskundigheden op wetenschappelijk, artistiek, financieel, economisch en politiek/bestuurlijk gebied. Bij voorkeur heeft een van de leden een achtergrond in (inter)nationaal museumbeleid.

Samenstelling in 2013

De heer mr. J.D. Loorbach (1947), voorzitter, advocaat bij NautaDutilh
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm (1961), beeldend kunstenaar
Mevrouw drs. A. Hopmans (1956), hoofdconservator moderne kunst, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
De heer drs. J.A. van Barneveld RA (1950), CEO Brunel International N.V.
De heer prof. dr. J.A. van Manen (1950), partner Strategic Management Centre
De heer drs. R. Munsters (1963), CEO Robeco Groep
De heer prof. dr. P. Schnabel (1948), directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

De Raad kent een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht garandeert. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal herbenoemingen. Per 31 december 2013 zijn de heer Van Manen en mevrouw Hopmans afgetreden. Voor hun opvolging zijn mevrouw drs. J. Kriens en mevrouw dr. E.M. Rovers voorgedragen aan en vervolgens benoemd door het college van B en W van de gemeente Rotterdam. Bij het doen van de voordracht heeft de Raad zich gebaseerd op de profielschets.

Cultural Governance

De in 2006 herschreven *Code Cultural Governance* wordt door de Raad van Toezicht als richtlijn gebruikt bij het evalueren van zijn werkzaamheden en de samenwerking tussen directeur en toezichthouder. De in de code beschreven principes en *best practices* worden toegepast.

De Raad van Toezicht kent twee commissies, te weten de remuneratiecommissie en

de auditcommissie. De remuneratiecommissie voert jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur/bestuurder en doet, indien daartoe aanleiding is, voorstellen aan de Raad inzake de honorering van de directeur. De auditcommissie komt jaarlijks ongeveer vier maal bijeen en buigt zich over de financiële gang van zaken binnen het museum. Dit betreft met name de jaarrekening, de kwartaal- en halfjaarrapportages en de wijze waarop het museum zijn administratieve organisatie inricht.

Leden van de Raad van Toezicht nemen regelmatig individueel deel aan programma's die door het museum worden geëntameerd.

Raad van Toezicht 2013, v.l.n.r. mevrouw Klaassen (zakelijk leider), de heer Van Barneveld, mevrouw Boumeester-van der Vorm, de heer Loorbach (voorzitter), Sjarel Ex (directeur), mevrouw Hopmans, de heer Van Manen, de heer Schnabel. De heer Munsters ontbreekt. Foto Fred Ernst

Peter Trippi

hoofdredacteur van Fine Art Connoisseur

Vijf jaar geleden bezocht ik dit museum voor het eerst, als toerist. Zelf kom ik uit New York en ik vind Rotterdam een geweldige stad. Ik vond het museum meteen fantastisch: die variëteit in de collectie. Het is natuurlijk geen uniek concept, maar het werkt goed dat je allerlei elementen uit de kunstgeschiedenis met elkaar in verband kunt brengen. In gespecialiseerde musea zie je die verbanden toch minder. Je ziet hier tussen de werken overeenkomstige inspiraties. Het voorgenomen Collectiegebouw vind ik een opwindend idee. Musea concentreren zich op tijdelijke tentoonstellingen, terwijl de collectie toch hun kapitaal is. Daar kun je als bezoeker een relatie mee opbouwen. Dat dit museum anders met werken in het depot wil omgaan, juich ik toe. Dat sluit ook aan bij de breedte die het museum sowieso omspant.

Een werk dat mij bijzonder aanspreekt is *De onthoofding van Johannes de Doper* van Pierre Puvis de Chavannes uit 1856, een nogal macaber en theatraal schilderij uit een periode in de kunstgeschiedenis die nog altijd wordt ondergewaardeerd. De belangstelling gaat veel meer uit naar de impressionisten. Maar die academische historieschilderijen hebben een eigen kwaliteit die te maken heeft met de zintuiglijke ervaring die het theater ook te bieden heeft. Als je dergelijke schilderijen koppelt aan wat er in de cinema gebeurt, kun je de waardering ervoor een nieuwe impuls geven. Zelfs de foto's van kunstenaar Jeff Wall refereren aan die schilderstijl. Die zaken kun je in een museum als dit met elkaar verbinden.

Foto Fred Ernst

English Foreword and Facts & Figures

Foreword

2013 was a wonderful year for the museum. We did what we can do well, for more visitors than ever, with a quality we were praised for. We carried out the programme described in this annual report, which was enjoyed by young and old alike, with pleasure and complete conviction. It is a privilege to present, conserve, publish, record, teach and collect for a multifaceted leading international museum like Museum Boijmans Van Beuningen, with antennae tuned to yesterday and today. 2013 will go down in history as a year of excellent results, and we are proud of that.

It was also a strange year. All lists look good and all figures are at record levels—beautiful acquisitions, wonderful exhibitions, interest from international media—and also the economic benefits for Rotterdam and the country as a whole increased. Yet as a result of spending cuts, the museum lost almost a million euros in subsidies. There were redundancies, reserves shrivelled up, building maintenance lagged behind and the risks to the operation increased substantially. It is like listening to a wonderful orchestra, but realizing at the same time that the stage is on quicksand.

As an enterprising museum with its roots in Rotterdam clay, we are used to this dilemma. We are familiar with the concept that the museum earns half its budget itself and gets a subsidy for the other half of its annual expenses. In exchange for this grant, we maintain the city's collection and carry out other tasks assigned to us. We are accustomed to the principle that nothing is impossible, provided you find the extra money yourself. We know that no restoration is possible, no exhibition is staged and no purchase goes ahead unless a private

party donates the money. What we do not know, however, is how long this operating mode can continue—how far the elastic can stretch.

During the ten years I have been responsible for Museum Boijmans Van Beuningen, the museum budget has been cut by 2.2 million euros and thirty-four jobs have gone for good. And while the city council, our biggest stakeholder, has been gradually pulling out, sponsorship is starting to become a rare phenomenon. The parsimonious culture policy now being pursued in this country is bringing with it the creeping impoverishment of indispensable institutions like Museum Boijmans Van Beuningen. You know it, and we know it. And of course we are trying to do something about it.

One solution is for the museum to generate greater income from visitors every year and receive more and more support from cultural funds and committed individuals. We are hard at work doing exactly this and we are also getting results, which we are very thankful for. Yet the question is whether there is enough support to enable an art museum like Museum Boijmans Van Beuningen, operating locally and internationally, educationally generous and with policy based on substance, to continue in a city with relatively little international tourism, a small middle class and—also not to be forgotten—many creative initiatives and institutions facing the same problem.

Needless to say we are doing everything we can to consolidate and improve the museum's position. So, cultural enterprise. Working more efficiently. Automating. Introducing new revenue models. Developing sources of income outside the Netherlands. Devising a new approach for the museum in the twenty-first century, as is currently happening in the public-private partnership for

a Collection Building that will be accessible to the public. This year will see the launch of the Endowment Museum Boijmans Van Beuningen. It will enable the tax-efficient accumulation of capital, and the museum receives the income. The new External Relations and Patronage Department is dedicated to actively involving benefactors large and small in the museum. We hope this initiative can turn the tide.

So perhaps this report about 2013 is in fact an account of a period that in hindsight will prove to be a watershed. The last year in which our music sounds the same as you are used to. Or perhaps a year like 2014, and 2015, with music that sounds as it always has, yet the museum has imperceptibly changed the leg it stands on.

This last scenario is my starting point because despite all the uncertainty, we are completely convinced about what we can do here and now. And about the helping hands of friends of the museum, wealthy individuals and cultural funds, which enable us to carry on with what we are doing. You can rest assured that we will always take great pleasure in making the very best of things. That goes for everyone who works in or for the museum, voluntary or paid, on a permanent or flexible basis. With a spring in our step, and driven by passion and enthusiasm. At the end of day the museum—your museum—is an indispensable part of our city's life.

Sjarel Ex

Director, Museum Boijmans Van Beuningen

Facts & Figures

Education and Information Department

- The museum had 33,432 visitors under the age of 18
- The museum continued its close and substantive cooperation with four Rotterdam primary schools, two secondary schools, five intermediate vocational courses, and four higher art and design vocational courses
- 28,277 people actively participated in the programme of workshops, lectures and other public events, and 1,308 guided tours were organized
- ARTtube overall received more than 160,000 unique visitors
- External resources made 84% of the museum's educational activities possible

Collection and Research Sector

- The museum loaned 122 works in the Netherlands and 236 to other countries
- The museum extended 18 long-term loans
- 154 artworks were donated, 64 were purchased and 199 were received on long-term loan
- 83 works of art were restored and 588 were conserved
- The documentation centre and library received and responded to 3,000 queries from visitors and museum employees
- 460 orders for illustrations were placed

Presentations Sector

- The museum received 292,711 visitors, 15,540 of them in the Submarine Wharf
- The museum's exhibitions included 687 items on loan from private collectors and museums
- The museum displayed 1,115 objects from its own collection on a permanent basis and 1,991 items in changing exhibitions
- The museum's programme was featured

1,817 times in the national and international printed media and was discussed 90 times on television and radio

External Relations and Patronage

Department

- 1,519 people were Friends or Patrons of the museum
- 31 individuals supported the museum through gifts
- 6 in-house foundations supported museum acquisitions
- 27 individuals and companies donated artworks to the museum and 7 loaned objects on a long-term basis
- 19 funds made exhibitions, acquisitions and educational projects possible
- 10 companies entered into sponsorship contracts with the museum
- 41 companies were members of the Boijmans Business Club

Marketing and Communication

Department

- The free publicity media value that the museum generated was 12,728,097 euros
- The museum received 44,304 young people and students
- The economic stimulus for the city of Rotterdam resulting from Dutch and foreign visitors was 11,336,697 euros (Rotterdam Partners data)
- The museum received 1,032,364 unique visitors online, 31% from foreign countries

Operational Management Sector

- At the end of 2013 the museum had 112 employees representing 92 FTE, 75 flexible temporary staff, 42 interns and 40 volunteers
- The museum successfully introduced two new collective bargaining agreements—VRM and Leisure
- The museum set up a pool of flexible staff for catering and security
- The museum implemented an adiabatic humidification system in the building
- The own income/subsidy ratio was 49.9%/50.1%, an increase of 5.7%
- Proceeds from entrance charges, the museum shop and catering were 3,497,000 euros, a rise of 9.8%

Bijlagen

A Publicaties 110

B Aanwinsten en uitgaande bruiklenen 114

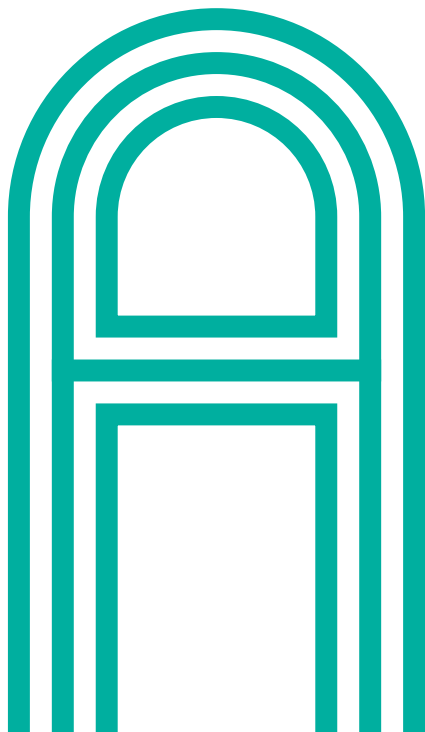
C Bibliotheek 132

D Presentaties 134

E Educatieve activiteiten en evenementen 142

F Personeel en organisatie 146

G Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie 154

Publicaties

Uitgaven in eigen beheer

Il Divino en de dame: Renilde Hammacher en het surrealisme in Museum Boijmans Van Beuningen

Tekst: Marijke Peyser, voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, 40 p., ISBN: 9789069182650
Vormgeving: Thonik

Jaarverslag 2012 Museum Boijmans Van Beuningen

Voorwoord: Sjarel Ex, interviews: Alex de Vries, Museum Boijmans Van Beuningen, 152 p.
Vormgeving: Thonik

De stad, de kunstenaars en het museum: 25 jaar Stadscollectie Rotterdam Museum Boijmans Van Beuningen

Samenstelling en eindredactie: Saskia van Kampen-Prein, voorwoord: Sjarel Ex, auteurs: Jan van Adrichem... [et al.], Museum Boijmans Van Beuningen, 544 p., ISBN: 9789069182643
Vormgeving: ZEE [Jan van Mechelen en Laurens van der Pool]

Het moment / The Moment [Agenda 2014]

Samenstelling: Hanneke de Man, Tessa van der Waals, voorwoord: Sjarel Ex, Museum Boijmans Van Beuningen, ISBN: 9789069182667
Vormgeving: Tessa van der Waals

Oskar Kokoschka – Mensen en beesten

Concept en eindredactie: Beatrice von Bormann, auteurs: Beatrice von Bormann...[et al.], voorwoord: Sjarel Ex, Markus Brüderlin, Museum Boijmans Van Beuningen, 215 p., ISBN: 9789069182681
Vormgeving: Tessa van der Waals

Oskar Kokoschka – Portraits of people and animals

Concept en eindredactie: Beatrice von Bormann, auteurs: Beatrice von Bormann...[et al.], voorwoord: Sjarel

Ex, Markus Brüderlin, Museum Boijmans Van Beuningen, 215 p., ISBN: 9789069182674
Vormgeving: Tessa van der Waals

Eigen publicaties in het kader van publieksbegeleiding

Hand Made – lang leve het ambacht

Samenstelling en eindredactie: Roosmarijn Hompe, tekst: Mienke Simon Thomas, met bijdragen van: Sjarel Ex...[et al.], 12 p., verschenen als commerciële bijlage bij het NRC Handelsblad d.d. 7 maart 2013.
Vormgeving: Thonik / Nine Fluitsma

XXXL Painting: Klaas Kloosterboer, Chris Martin, Jim Shaw

Tekst: Sjarel Ex, Els Hoek, Hans Smits, redactie: Rianne Schoonderbeek, Museum Boijmans Van Beuningen, 24 p.
Vormgeving: Thonik

De stad, de kunstenaars en het museum / The city, the artists and the museum [bijschriften-boekje / booklet]

Tekst en samenstelling: Saskia van Kampen-Prein, Museum Boijmans Van Beuningen, 36 p.
Vormgeving: ZEE [Jan van Mechelen en Laurens van der Pool]

Marcel Duchamp: kunstenaar ~ knutselaar / Marcel Duchamp: an artist ~ anartist

Tekst: Bert Jansen, redactie: Rianne Schoonderbeek, Museum Boijmans Van Beuningen, 16 p.
Vormgeving: Thonik

Rotterdam designprijs 2013, genomineerden / Rotterdam design prize 2013, nominees

Samenstelling: Joanna van der Zanden, redactie: Rianne Schoonderbeek, tekst: Ineke Hans... [et al.], Museum Boijmans Van Beuningen, 40 p.
Vormgeving: O.K. Parking [Joost van der Steen]

Sensory Spaces 1 – Oscar Tuazon [NL / EN]

Tekst: Francesco Stocchi, redactie: Rianne Schoonderbeek, Gerard Forde, Museum Boijmans Van Beuningen, 12 p.
Vormgeving: COUP

Sensory Spaces 2 – Sabine Hornig [NL / EN]

Tekst: Saskia van Kampen-Prein, redactie: Rianne Schoonderbeek, Museum Boijmans Van Beuningen, 12 p.
Vormgeving: COUP

Design column, het idee dat verschil maakt # 4: De cirkel is rond / Design column, ideas that make a difference # 4: The circle is round

Tekst: Annemartine van Kesteren, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 p.
Vormgeving: Thonik

Design column, het idee dat verschil maakt # 5: Body Building / Design column, ideas that make a difference # 5: Body Building

Tekst: Annemartine van Kesteren, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 p.
Vormgeving: Thonik

Design column, het idee dat verschil maakt # 6: Dataïsme / Design column, ideas that make a difference # 6: Dataïsm

Tekst: Annemartine van Kesteren, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 p.
Vormgeving: Thonik

Externe publicaties gerelateerd aan activiteiten van Museum Boijmans Van Beuningen

Tanja Smeets: binnenlandse vreemden / Tanja Smeets: domestic strangers

Tekst en redactie: Els Hoek, TAB Timmer Art Books, 132 p., ISBN: 9789491182174
Vormgeving: Esther de Vries

Wally Elenbaas, 1912-2008:

Grafiek

Samenstelling: Dingenus van de Vrie, voorwoord: Hans Walgenbach, teksten: J.C. Ebbinge Wubben... [et al.], Douane, 199 p., ISBN: 9789072247568
Vormgeving: Guido van Gerven

Peter Zegveld: exploded view

Samenstelling: Jacqueline Verhaagen, Peter Zegveld, tekstredactie: Arghje de Sitter, Jacqueline Verhaagen, Toine Kortooms, auteurs: Marina de Vries...[et al.], 148 p., ISBN: 9789460041471
Vormgeving: Irma Boom

Publicaties wetenschappelijke staf

Peter van der Coelen, 'De Jode', in: A. Beyer, B. Savoy en W. Tegethoff (red.), *Allgemeines Künstler-Lexikon. Die Bildende Künstler aller Zeite und Völker*, deel 78, Berlijn/ Boston 2013, pp. 115-120

Albert Elen, 'Additions to Willem van Mieris's Rape of Lucretia: An Example of the Artist's Working Methods', in: *Master Drawings* 50/4 (2012), pp. 533-538 (verschenen in jan. 2013)

Albert Elen, 'Drawing evolution or revolution? From workshop model-book to personal sketch-book', in: *From Pattern to Nature in Italian Renaissance Drawing: Pisanello to Leonardo. Proceedings of the international conference held at the Dutch University Institute for Art History, Florence, 6-7 May 2011*, Florence (Istituto Universitario Olandese di Storia dell'Arte/Centro Di) 2012, pp. 34-50 (verschenen in jan. 2013)

Albert Elen, 'Verfraaide Gooise topografie. De standerkorenmolen van Huizen getekend in 1815 door Daniël Kerkhoff en Jan Hulswit', in: *Liber Amicorum Marijke de Kinkelder*, Den Haag 2013, pp. 133-140

Sjarel Ex, 'Peter en Panc' / 'Peter and Panc', in: Peter Zegveld, Jacqueline Verhaagen (samenstelling), Arghje de Sitter, Jacqueline Verhaagen, Toine Kortooms (red.), *Exploded View*, Nijmegen 2013, pp.73-74

Sjarel Ex, 'Der Astronom (Zyklus Arbeit)', in: *Bulletin Vereniging Rembrandt* 3 (2013), pp. 38-41

Sjarel Ex, 'De Waxing Arcs van Serra', in: www.sbm.nl, 05-12-2013, nieuwsbrief 06

Alexandra Gaba-van Dongen, [cat. entries] in: *The Splendour of Cities. The Route of the Tile*, tent. cat. Lissabon, Calouste Gulbenkian Museum, Calouste Gulbenkian Foundation, 2013

Friso Lammertse, 'Review exhibition, Peter Lely, Courtauld Gallery, London', in: *The Burlington Magazine* 155 (2013), pp. 188-189

Friso Lammertse, 'Hercules Seghers, Valle del fiume con gruppo di case', in: M. Goldin, *Verso Monet. Storia del paesaggio del Seicento al Novecento*, tent. cat. Verona, Palazzo della Gran Guardia, 2013-2014, pp. 406-407

Noor Mertens, 'Interview Peggy Franck', in: *Tubelight #84* (2013), pp. 14-15

Noor Mertens, 'Interview grafisch ontwerpduo Machine', *De Monsterkamer*, 2013

Mienke Simon Thomas, 'Belgique et Pays Bas', in: Dominique Forest e.a.: *L'Art du Design de 1954 à nos jours*, Parijs 2013, pp. 511-552

Mienke Simon Thomas, 'Handgemaakt. Lang leve het ambacht', in: Nicole Uniquole (samenstelling), *Dit is Meesterlijk. Traditioneel vakwerk als inspiratie voor hedendaagse vormgevers*, 2013, pp. 50-53

Mienke Simon Thomas, 'Hand Made. Lang leve het ambacht', in: *Immaterieel Erfgoed*, jrg 2, nr 2 (2013)

Francesco Stocchi, 'Where is production?', in: Ruba Katrib, Mary Ceruti (red.), *Where is production? Inquiries into Contemporary Sculpture*, New York 2013

Francesco Stocchi, 'interview Alberto Tadiello', in: *Alberto Tadiello. High Gospel*, tent.cat. Genua, Villa Croce, 2013

Francesco Stocchi, 'Behind the Lines', in: *Judith Fegerl #64 hot-wired*, Wenen, Galerie Andreas Huber, 2013

Francesco Stocchi, 'Rudolf Polanszky', in: *Rudolf Polanszky-Paradoxe Transformationen*, Wenen, Galerie Andreas Huber, 2013

Francesco Stocchi, 'Every critical act is a creative act', in: Germano Celant (red.), *When attitudes becomes form. Bern 1969/Venice 2013*, tent.cat. Venetië, Fondazione Prada, 2013, pp. 443-450

Francesco Stocchi (red.), *AGMA #6* (2013)

Aanwinsten en uitgaande bruiklenen

Aankopen

Lara Almarcegui
Ruins in the Netherlands, XIX -XXI, 2008
27-delige fotoserie
aankoop Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam, met steun van Fonds W. van Rede
Stad-F 176 1-27

Carlos Amoraes
Amsterdam, 2013
film
aankoop Kurimanzutto Gallery, Mexico City, met steun van het Mondriaan Fonds
FKI 139 (MK)

Anoniem, Zuidelijke Nederlanden, Brugge (?)
Balseming van Christus, met op de zijluiken Antonius en Johannes de Doper, circa 1415
aankoop kunsthandel S. Mehringer, München, met steun van Vereniging Rembrandt, Mondriaan Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds (Breeman Talle Fonds), VSBfonds, SNS REAAL Fonds, BankGiro Loterij en Stichting Museum Boijmans Van Beuningen
3723 (OK)

Anoniem, toegeschreven aan Koloman Moser
schaal, 1903
aankoop Le Coin Perdu, Utrecht
V 2853 (KN&V)

Mevr. H. Blotkamp-de Roos
wandtapijt, 2013
aankoop kunstenaar met steun van ir. Willink en de BankGiro Loterij
V 2877 (KN&V)

André Cordemeyer
Gispen fauteuils 1409 en 1410, 1959
2 fauteuils
aankoop J.B.M. Venneman
V 2831 (KN&V), V 2832 (KN&V)

Sandra Derks
Freddy = Unique, 1989
schilderij
aankoop kunstenaar
3718 (MK)

Christopher Dresser
jardinière, circa 1869-1879
aankoop Herman A. Dommisie
A 8859 (KN&V)

Christopher Dresser
suikerbak, circa 1881
aankoop Herman A. Dommisie
A 8847 a-b (KN&V)

Christopher Dresser
vaas, circa 1869-1879
aankoop Herman A. Dommisie
A 8860 (KN&V)

Ryan Gander
A Lamp made by the artist for his wife (Eighth attempt), 2013
assemblage
aankoop Annet Gelink Gallery, Amsterdam, met steun van de BankGiro Loterij
BEK 1919 (MK)

Ryan Gander
Investigation # 92 - With heart dotted 'i's', 2013
wandassemblage
aankoop Annet Gelink Gallery, Amsterdam, met steun van de BankGiro Loterij
3721 (MK)

Ontwerpbureau N.V. Gispen
Gispen salontafel 3653, 1969
salontafel
aankoop J.B.M. Venneman
V 2833 (KN&V)

Jan Hendrikse voor uitgeverij Bébér
Money, money, money, 1985
multiple
aankoop Bubbe Kuyper, Haarlem
3746 (MK)

Han Hoogerbrugge
La Grande Fête des Voyeurs, 2012
video
aankoop kunstenaar met steun van Fonds W. van Rede
Stad-V 2

Thomas Huber
Bildaushub II, 2013
schilderij en schildersezal
aankoop Galerie Akinci, Amsterdam
3719 a-b (MK)

Klaas Kloosterboer
07136, 2003-2007
sculptuur
aankoop Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam, met steun van de BankGiro Loterij
3736 (MK)

Joachim Koester
Reptile brain, or reptile body, it's your animal, 2012
film
aankoop Jan Mot, Brussel/Mexico City, met steun van Fonds W. van Rede
FKI 141 (MK)

Joachim Koester
Maybe one must begin with some particular places, 2012
film
aankoop Jan Mot, Brussel/Mexico City, met steun van Fonds W. van Rede
FKI 142 (MK)

Martijn Koomen
6 borden, 2013
aankoop kunstenaar
V 2813 a-f (KN&V)

Ipek Kotan
Deep vessel form, 2013
schaal
aankoop kunstenaar
A 8862 (KN&V)

Ipek Kotan
Large thick vessel form with flat rim, 2013
schaal
aankoop kunstenaar
A 8863 (KN&V)

Ipek Kotan
Vessel form with soft edge, 2013
schaal
aankoop kunstenaar
A 8864 (KN&V)

Chris Martin
Untitled, 2012
assemblage

aankoop Mitchell-Innes & Nash, New York, met steun van de BankGiro Loterij 3739 (MK)	Vincent de Rijk <i>Liquidish</i> , 1992 schaal aankoop kunstenaar V 2851 (KN&V)	Londen/Hong Kong, met steun van de BankGiro Loterij BEK 1922 (MK)	aankoop Galerie Maurits van de Laar, Den Haag MB 2013/T 5 (PK)	Anoniem sleutelbos, 1400-1450 schenking H.J.E. van Beuningen F 10787 (KN&V)	Pam Emmerik <i>Yayoi Kusama</i> , 2012, 2013 2 tekeningen schenking kunstenaar MB 2013/T 3 (PK), MB 2013/T 4(PK)
Chris Martin <i>The Jam</i> , 2013 schilderij aankoop Mitchell-Innes & Nash, New York 3745 (MK)	Ewoud van Rijn <i>Modernism in Rags</i> , 2011 tekening aankoop ZIC ZERP Galerie, Rotterdam, met steun van de BankGiro Loterij MB 2013/T 1 (PK)	Andreas Slominski <i>xMSy5z</i> , 2009 wandassemblage aankoop Galerie Thaddaeus Ropac, Parijs, met steun van het Mondriaan Fonds 3722 (MK)	Elmar Trenkwalder <i>WVZ 1252</i> , 2004 tekening aankoop Galerie Maurits van de Laar, Den Haag MB 2013/T 6 (PK)	Anoniem <i>Folding Opera Glass</i> , circa 1970-1980 operakijker schenking mevrouw Maagdenberg V 2844 a-b (KN&V)	Pam Emmerik <i>Boijmans Museum stands for Freedom of Expression</i> , 2012 tekening schenking kunstenaar MB 2013/T 10 (PK)
Frans van Nieuwenborg <i>Lazzurro</i> , 1992, <i>Two of a Kind</i> , 1988 en <i>The Saint</i> , 1996 3 lampen aankoop kunstenaar V 2835 a-f (KN&V), V 2836 a-f (KN&V), V 2837 a-c (KN&V)	Rembrandt van Rijn <i>Een blinde liereman en zijn familie aan de deur van een huis</i> , 1648 prent aankoop Bubb Kuyper, Haarlem, met steun van Stichting Lucas van Leyden L 2013/1 (PK)	Helmut Smits <i>Bookend</i> , 2006 boekenkast aankoop kunstenaar V 2852 a-h (KN&V)	Oscar Tuazon <i>Dépendance</i> , 2013 installatie aankoop Galerie Dépendance, Brussel, met steun van het Mondriaan Fonds BEK 1923 (MK)	Arzberg-Porzellan GmbH <i>Form 2025</i> , 1957-1969 42-delig servies schenking C. in 't Veld V 2848 a1-s4 (KN&V)	Pam Emmerik Map met voorstudies voor muurschildering in Esspressobar en tekst bij opening, 2013 portfolio, tekst en 17 tekeningen schenking kunstenaar MB 2013/T 9 1 (PK) t/m MB 2013/T 9 19 (PK)
Benjamin Planitzer 2 vazen, 2010 aankoop Brutto Gusto, Berlijn V 2828 (KN&V), V 2829 (KN&V)	Scheltens & Abbenes <i>Coloured Porcelain</i> , 2012 foto aankoop kunstenaars 3727 (MK)	Helmut Smits <i>Chandelier</i> , 2005 / 2013 hanglamp aankoop kunstenaar V 2849 (KN&V)	Emo Verkerk <i>Portret van Joseph Roth</i> , 1996 tekening aankoop Willem Baars Projects, Amsterdam MB 2013/T 29 (PK)	Carel H. Blotkamp <i>Voor Coby</i> , 2003 assemblage schenking particuliere collectie BEK 1917 (MK)	Peter Feiler <i>King Death on Horseback IV</i> , 2010 tekening schenking Ger van Dam (met dank aan Ron Mandos) MB 2013/T 2 (PK)
Portois & Fix, Wenen vitrinekast, 1900-1910 aankoop Herman A. Domisse V 2845 a-b (KN&V)	Wim Schuhmacher <i>Bootje in de zee</i> , 1933 tekening aankoop particulier MB 2006/T 1 (PK)	Ettore Sottsass <i>Ivory</i> , 1985 console aankoop C.H. Coolen-Kalkman V 2821 a-b (KN&V)	Evi Vingerling <i>Zonder titel</i> , 2013 schilderij aankoop Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam 3717 (MK)	Braun AG, Ir. A. Horowitz, Philips Electronics N.V. en Vendomatic 15 scheerapparaten, 1938-1980 schenking Jan Treffers V 2872 a-h (KN&V), V 2873 a-d (KN&V), V 2860 a-b (KN&V), V 2861 a-b (KN&V), V 2862 a-b (KN&V), V 2863 a-c (KN&V), V 2864 a-c (KN&V), V 2865 a-e (KN&V), V 2867 a-b (KN&V), V 2868 a-c (KN&V), V 2869 (KN&V), V 2870 a-d (KN&V), V 2871 a-e (KN&V)	Klaas Gubbels <i>Bruine vlek</i> , 2001 schilderij schenking kunstenaar 3742 (MK)
Thomas Rentmeister <i>Whiteware</i> , 2002 installatie aankoop Ellen de Bruijne Projects, Amsterdam, met steun van de BankGiro Loterij BEK 1921 (MK)	Jim Shaw <i>D'red Dwarf, B'lack Hole</i> , 2010 schilderij aankoop Simon Lee Gallery, Londen/Hong Kong, met steun van het Titus Fonds van de Vereniging Rembrandt en de BankGiro Loterij 3744 (MK)	Philippe Starck <i>Easy light</i> , 1978 lamp aankoop Herman A. Domisse V 2846 (KN&V)	Anne Wenzel <i>z.t. (zwart meisje)</i> , 2003 sculptuur aankoop Galerie Akinci, Amsterdam, met steun van Fonds W. van Rede Stad-B 166	Geoffrey Brusatto, Christophe Coppens, Lawrence Malstaf, Philip Metten <i>Z33 Kunstbox</i> , 2013 doos met 3 kunstwerken schenking Z33-Huis voor actuele kunst, Hasselt MB 2013/2 1-5 (PK)	Klaas Gubbels <i>Van Nelle</i> , 1995 schilderij schenking kunstenaar 3741 (MK)
Paul de Reus <i>Pop</i> , 2011 sculptuur aankoop Garage Rotterdam, Rotterdam BEK 1920 (MK)	Wim Rietveld <i>Gispen zitbank 1720</i> , 1957 zitbank aankoop J.B.M. Venneman V 2830 (KN&V)	Sebastiaan Straatsma <i>Dustcollector Post Babylon</i> , 2013 vaas aankoop kunstenaar met steun van de BankGiro Loterij V 2834 (KN&V)	Dirk Zoete <i>Drawing Scenes</i> , 2013 video aankoop Galerie Maurits van de Laar, Den Haag FKI 140 (MK)	Robin Day <i>Reclining Chair</i> , 1952 fauteuil schenking Nico en Annelies Krekel-Aalbers V 2840 (KN&V)	Carel van Hees <i>Rotterdam, maandag 7 maart 1983. Dag van de bokswedstrijd in het lichtwelter gewicht tussen Cor Eversteijn en Cliff Gilpin</i> , 1983 (2013) 7 foto's schenking kunstenaar 3728 (MK) t/m 3734 (MK)
Vincent de Rijk <i>Miami</i> , 2008 kast aankoop kunstenaar V 2850 (KN&V)	Jim Shaw <i>Dream Object ('I came back to the studio and Scott had added these 3D...')</i> , 2012 schilderij aankoop Simon Lee Gallery, Londen/Hong Kong, met steun van de BankGiro Loterij 3740 (MK)	Wouter Strietman <i>ES2 Espressomachine</i> , 2012 aankoop Espressostrietman V 2827 a-g (KN&V)	Charley Toorop <i>Schilderij met Mariabeeld</i> , 1919 schilderij aankoop Folgersart, Schoorl, met steun van de BankGiro Loterij 3716 (MK)	Piet Hein Eek <i>PH 02</i> , 2012 behang schenking LEFF Amsterdam, Amsterdam V 2838 a-b (KN&V)	Raphael Hefti <i>Launching Rockets Never Gets Old</i> , 2012 2 glassculpturen schenking Ancient & Modern Gallery, Londen BEK 1908 (MK), BEK 1907 (MK)
Elmar Trenkwalder <i>WVZ 822</i> , 1995 tekening					

Josef Hoffmann voor J&L Lobmeyr <i>Likeurglas Serie B</i>, 1912 likeurglas schenking Marcel van Schie 2230 (KN&V)	Nate Lowman <i>Stoke-A-Cola Tree #6</i>, 2013 wandassemblage schenking B. Varon 3743 (MK)	Imre Schrammel plastiek, 1977 schenking A.L. den Blaauwen A 8865 (KN&V)	Frans Zwollo (jr.) sierschotel, 1919 schenking particuliere collectie MBZ 514 (KN&V)	Sandra Derks en Rob Scholte <i>ROM 87</i>, 1981-1982 installatie bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed BRL 2013-52 a-g (MK)	BRL 2013-06 (MK), BRL 2013-07 (MK)
Peter Hopman/Bureau Lakenvelder <i>O7B</i>, 2010 stoel schenking Peter Hopman V 2876 (KN&V)	Chris Martin <i>Untitled</i>, 2004 en 2013 assemblage schenking kunstenaar 3737 (MK)	Michaël Sesteer <i>Kiss one 'Lovemachine'</i>, 1966 tekening schenking E. van Straaten MB 2013/T 7 (PK)	Langdurige bruiklenen van derden	toegeschreven aan Jan van Eyck en/of zijn atelier <i>Kruisiging van Christus</i>, circa 1425 tekening bruikleen particuliere collectie 2013.002	Juul Hondius <i>Blue en Motion</i>, 2002 2 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-08 (MK), BRL 2013-09
Richard Hutten <i>Zuiderzeestoel</i>, 2011 stoel schenking NgispeN, Culemborg V 2812 (KN&V)	Chris Martin <i>Sunrise over the Swiss Alps</i>, 2007-2009 assemblage schenking Mitchell-Innes & Nash, New York 3738 (MK)	Borek Sipek vaas, 1988-1994 schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2820 (KN&V)	Jacobus Theodorus Abels <i>Doorkijk op avondlandschap door gotisch venster</i>, 1803-1866 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK 4951 (PK)	Daan van Golden <i>Heerenlux</i>, 2003 2 schilderijen bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-26 (MK) en BRL 2013-27 (MK)	Alex Israel <i>Sky Backdrop</i>, 2013 schilderij bruikleen Bert Kreuk Collectie BRL 2013-50 (MK)
Ivar Jepson <i>Sunbeam Shave Master AC</i>, 1935-1937 scheerapparaat schenking mevrouw Maagdenberg V 2843 a-d (KN&V)	Alessandro Mendini voor Studio Alchimia wandklok, 1980-1985 schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2817 (KN&V)	Ettore Sottsass <i>Aereo</i>, 1983 bureaulamp schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2816 (KN&V)	Verzamelaarsalbum met 62 tekeningen van 18de en 19de-eeuwse kunstenaars, circa 1695-1900 bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK A 3 (PK), PAK 4955 (PK) t/m PAK 5015 (PK)	Daan van Golden <i>Agua Azul</i>, 1987 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-28 (MK)	Shirin Neshat <i>Taoba</i>, 2002 video-installatie bruikleen Han Nefkens H+F Collection 2013 BRL 2013-10 (MK)
Hein Mevissen voor John Doe Advertising <i>Olli</i>, 2013 knuffelbeest schenking John Doe Advertising, Amsterdam V 2855 a-c (KN&V)	Herbert Minton & Co. terrine, 1874 schenking Herman A. Dommissie A 8861 a-b (KN&V)	George James Sowden voor Arc74 <i>Schrödinger</i>, 1983 klok schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2818 a-b (KN&V)	Anoniem, Padua (?) kistje, 16^e eeuw bruikleen particuliere collectie B 687 (KN&V)	Dan Graham <i>Three part pavilion with Chinese moon gates</i>, 1989-1990 sculptuur bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-01 (MK)	Shirin Neshat <i>Pulse Series</i>, 2001 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection 2013 BRL 2013-11 (MK)
Louis Christiaan Kalff <i>Philiph shave</i>, 1948-1951 scheerapparaat schenking mevrouw Maagdenberg V 2842 a-c (KN&V)	Jeroen Musch <i>Traan Laten</i>, 2007 foto schenking Peter Hopman Stad-F 175	Jan van der Vaart vaas, 1964 schenking A.L. den Blaauwen A 8866 (KN&V)	Adriana Bertini <i>Dress-up</i>, 2001-2004 7 kledingsets bruikleen Han Nefkens H+F Collection B 690 (KN&V) t/m B 696 (KN&V)	Sigurdur Gudmundsson <i>Cherry, Framboise en Hazelnut</i>, 2001 3 sculpturen bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-02 (MK), BRL 2013-03 (MK), BRL 2013-04 (MK)	Mai van Oers <i>At the Back of Beyond</i>, 2012-2013 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, aankoop met steun van Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds MB 2013/T 8 (PK)
Beate Kuhn <i>Grosse Wirbel</i>, 1975 sculptuur schenking A.L. den Blaauwen A 8857 (KN&V)	Georg Nilsson <i>Gero zilmeta model 515</i>, 1954 bestek bestaande uit een lepel, vork, mes en dessertlepel schenking Nico en Annelies Krekel-Aalbers V 2841 a-d (KN&V)	Viktor & Rolf <i>Haute Couture, Zen Garden</i>, autumn/winter 2013 10 kledingsets schenking Han Nefkens H+F Fashion on the Edge DTM 278 a-j (KN&V)	Christophe Coppens <i>Everthing is Local, Landscape Part 1</i>, 2013 installatie bruikleen Han Nefkens H+F Fashion on the Edge B 686 1-105 (KN&V)	Juul Hondius <i>UN Defender</i>, 2000 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-05 (MK)	Tony Oursler <i>Side Effects</i>, 1999 video-installatie bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-12 (MK)
Beate Kuhn wandobject, 1972 schenking A.L. den Blaauwen A 8856 (KN&V)	Alexander Pelikan <i>Plastic Nature Chair</i>, 2007 stoel schenking kunstenaar V 2875 (KN&V)	Jan Maarten Voskuil <i>Dynamic Monochrome Green</i>, 2012 schilderij schenking Ger van Dam 3720 (MK)	Lucas Cranach I <i>Portret van Desiderius Erasmus</i>, circa 1530-1536 schilderij bruikleen Erasmusstichting BRL 2012-06 (OK)	Juul Hondius <i>Bus en Plastic</i>, 2001 2 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection	Jacobus Pelgrom <i>Landschap met watermolen aan een beek</i>, 1856 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen 2013, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK 4952 (PK)
Raymond Loewy <i>Charcoal</i>, 1952-1954 4-delig servies schenking Nico en Annelies Krekel-Aalbers V 2883 a-e (KN&V)	Wim T. Schippers <i>Da</i>, 2005 assemblage schenking kunstenaar BEK 1909 (MK)	Willem Arnold Witsen <i>Krom Boomssloot</i>, 1907-1908 prent schenking Markwin Statius Muller MB 2013/1 (PK)	toegeschreven aan Augustus Welby Northmore Pugin		

2 kisten, 19 ^e eeuw bruikleen particulier collectie B 688 (KN&V), B 689 (KN&V)					
Thomas Rentmeister <i>Untitled</i> , 2001 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-13 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 132404), (# 476622), (# 476605), (# 476604) en (# 476616), 2002 5 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-37 (MK), BRL 2013-39 (MK), BRL 2013-40 (MK), BRL 2013-41 (MK), BRL 2013-42 (MK)	Lily van der Stokker <i>Kalm nou maar, alles komt goed</i> , 2007 lichtsculptuur bruikleen Museum Gouda BRL 2013-53 (MK)	2012 laptop bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, aankoop met steun van Kalhorn/Timmermans Fonds MBZ 516 (KN&V)	Edwin Zwakman <i>Façade I, Turkish</i> , 1999 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-32 (MK)	Stedelijk Museum Amsterdam <i>Tijdelijke opstelling Daan van Golden</i> 18 mrt 2013 – 1 okt 2013 - Daan van Golden <i>Compositie met mokka ruit</i> , 1964 Stad-S 141
Thomas Rentmeister <i>Dome</i> , 2002 installatie bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-14 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 651505) en (# 132413), 2003 2 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-38 (MK), BRL 2013-49 (MK)	Sam Taylor-Wood <i>Soliloguy VII</i> , 1999 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-22 (MK)	Alexander Ver Huell <i>Fabrice, Paris Phantasque</i> , 1865 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK 4953 (PK)	Edwin Zwakman <i>Fly-Over III</i> , 2003 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-33 (MK)	Rijksmuseum Amsterdam <i>Nieuwe opstelling</i> 1 apr 2013 – 1 apr 2014 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK) 1 apr 2013 – 1 okt 2013 - Willem Hendrik Gispen <i>Diagonaalstoel</i> , circa 1929-1930 V 2131 (KN&V) 1 okt 2013 – 1 apr 2016 - Daan van Golden <i>Compositie met mokka ruit</i> , 1964 Stad-S 141
Thomas Rentmeister <i>Untitled</i> , 2000 sculptuur bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-15 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 405504) en (# 191112), 2004 2 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-43 (MK), BRL 2013-46 (MK)	Sam Taylor-Wood <i>Sleep</i> , 2002 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-23 (MK)	Bill Viola <i>Man of Sorrows</i> , 2001 video bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-29 (MK)	Edwin Zwakman <i>Kitchen</i> , 2001 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-34 (MK)	Van Gogh Museum, Amsterdam <i>Van Gogh aan het werk</i> 1 mei 2013 – 13 jan 2014 - Vincent van Gogh <i>De populierenlaan bij Nuenen</i> , 1885 1239 (MK) - Vincent van Gogh <i>Stilleven met aardappels</i> , 1885 BRL 83-03 (MK)
Thomas Rentmeister <i>Untitled</i> , 1999 sculptuur bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-16 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 336226), 1997 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-44 (MK)	Diana Thater <i>White is the Color</i> , 2002 video-installatie bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-24 (MK)	Magnus Wallin <i>Limbo</i> , 1999 video bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-30 (MK)	Edwin Zwakman <i>Breakfast II</i> , 1997 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-35 (MK)	
Thomas Rentmeister <i>Kopje met melk</i> , 2001 sculptuur bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-17 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 336201), 1999 foto bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-45 (MK)	Sara Troost <i>Man gezeten in een donker interieur aan een lessenaar, een veer snijdend</i> , 1790 tekening bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, schenking drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije PAK 4950 (PK)	Robert Wilson <i>Esmeralda Sofa</i> , 1990, <i>Parzival Sofa</i> , 1987 (2x), <i>Parzival: a chair with a shadow</i> , 1990 (2x), <i>Albert Einstein Chair</i> , 1990, <i>Chair for Marie Curie</i> , 1990, <i>Pierre Curie Chair</i> , 1990 toneelrequisiten; drie banken en vijf stoelen bruikleen erven Luca Dosi Delfini BRL 2013-54 t/m BRL 2013-61	Uitgaande bruiklenen nationaal	
Pipilotti Rist <i>Cinquante Fifty (Installation for a Parking Lot)</i> , 2000 video-installation bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-18 (MK)	Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 186615) en (# 186607), 2001 2 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-47 (MK), BRL 2013-48 (MK)	Eelco Veenman <i>Silver Application / Silver spoon</i> , 2012 lepel bruikleen Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, aankoop met steun van Kalhorn/Timmermans Fonds MBZ 515 a-b (KN&V)	Robert Wilson 28 werken op papier: twee prenten en 26 tekeningen met aanvullend documentatiemateriaal, 1972-1998 bruikleen erven Luca Dosi Delfini MB 2013/ T 3 t/m MB 2013/ T 28	Aaltense Musea, Aalten <i>Harmen Brethouwer: Dorpstraat-Abstract</i> 21 sep 2013 – 9 feb 2014 - Harmen Brethouwer Zonder titel (grote sext in cis), 2005 BEK 1739 a-c (MK)	EYE Film Instituut, Amsterdam <i>De geschiedenis van de avant gardes in de cinema</i> 10 jun 2013 - Bas Jan Ader <i>Broken Fall (Organic)</i> <i>Amsterdamse Bos, Holland</i> , 1971 FKI 50 (MK)
Gerco de Ruijter <i>Untitled</i> (# 132401), (# 476602) en (# 405522), 1997-2004 3 foto's bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-19 (MK), BRL 2013-20 (MK), BRL 2013-21 (MK)	Viviane Sassen en Martine Stig <i>Cover</i> , 2005-2008 5 fotoserie's (in totaal 36 foto's) bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-62 1-5 (MK)	Eelco Veenman <i>Silver Application / Urban miner</i> ,	Erwin Wurm <i>Hold Your Breath and Think About Spinoza (One Minute Sculpture)</i> , 2005 sculptuur bruikleen Han Nefkens H+F Collection BRL 2013-31 (MK)	Arti et Amicitiae, Amsterdam <i>Arti Medaille Wim T. Schippers</i> 15 mrt 2013 – 14 apr 2013 - Wim T. Schippers <i>Stilleven met peer</i> , 2005-2006 BEK 1744 (MK) - Wim van der Linden <i>Tulips</i> , 1965 FKI 17 (MK) - Wim T. Schippers <i>Inspiratie</i> , 1978 MB 1979/T 15 (PK) - Wim T. Schippers <i>Questies</i> , 1978 MB 1979/T 19 (PK) - Wim T. Schippers <i>Ontwerp voor moderne sculptuur</i> , 1942-1979 MB 1979/T 23 (PK)	Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam <i>Escher meets Islamic Art</i> 12 jul 2013 – 8 jan 2014 - Anoniem tegeltableau, 1500-1600 A 3784 (KN&V) - Anoniem tegeltableau, 15 stuks, 1500-1600 A 3900 (KN&V)

TETTERO, Amsterdam

Chambres de Canaux: The Tolerant Home
1 nov 2013 – 17 nov 2013
- Carlos Amoraes
Amsterdam, 2013
FKI 139 (MK)

Museum het Rembrandthuis, Amsterdam

Dat kan beter! Rembrandt en de oude meesters
8 nov 2013 – 19 jan 2014
- Jan van de Velde (II)
Maart, 1600-1700
BdH 4197 (PK)
- Lucas van Leyden
De rust op de vlucht naar Egypte, circa 1506
BdH 6742 (PK)
- Jan van de Velde (II)
Lente, 1617
BdH 6806 (PK)
- Jan van de Velde (II)
Zomer, 1617
BdH 6807 (PK)
- Jan van de Velde (II)
Herfst, 1600-1700
BdH 6808 (PK)
- Dirck Volkertsz. Coornhert
De engel verlaat Tobias en zijn familie, circa 1548
BdH 7259 (PK)
- Dirck Volkertsz. Coornhert
De thuiskomst van de verloren zoon, circa 1548
BdH 7593 (PK)
- Lucas Vorsterman (I)
Kruisafneming, 1620
Boek FA 82 (16721)

Joods Historisch Museum, Amsterdam

Schönberg & Kandinsky. Tegendraads in kunst en muziek
17 nov 2013 – 16 mrt 2014
- Vasilii Vasileevich Kandinsky
Verstummen, 1924
2678 (MK)
- Vasilii Vasileevich Kandinsky
Gelbe Mitte, 1926
2680 (MK)
- Vasilii Vasileevich Kandinsky
Ergänztas Braun, 1935
2687 (MK)

Museum voor Moderne Kunst Arnhem

Female Power
2 mrt 2013 – 19 mei 2013
- Niki de Saint Phalle
Nana négresse, 1971
BEK 1480 (MK)

Museum voor Moderne Kunst Arnhem

De Melancholieke Metropool: stadsbeelden tussen magie en realisme, 1925-1950
20 okt 2013 – 23 feb 2014
- André Breton
Nadja, 1928
1998/194
- Carel Willink
De geleerden, Einstein, 1932
BRL 94-03 (MK)
- Jacob Bendien
Gracht, 1909-1933
OB 2765 (PK)
- André Breton
La révolution surréaliste, 1926
Tijds.1322 (7)
- André Breton
La révolution surréaliste, 1926
Tijds.1322 (11)
- Paul Gustave Van Hecke
Variétés : revue mensuelle illustrée de l'esprit contemporain, 1928-1929
Tijds.1323 (2)
- Paul Gustave Van Hecke
Variétés : revue mensuelle illustrée de l'esprit contemporain, 1929-1930
Tijds.1323 (4)
- E. Tériade
Minotaure : revue artistique et littéraire, 1935
Tijds.1324 (7)

MOTI Museum of the Image, Breda (venue 1)

Couture Graphique
15 feb 2013 – 8 sep 2013
- Viktor & Rolf
Irina, Shirt Symphony collectie, lente/zomer 2011
B 684 (KN&V)

Gemeentemuseum Den Haag

René Lalique - Franse sijek in Nederland
16 mei 2013 – 10 nov 2013
- René Lalique

Asbakje model 'Zéphyr', 1913
660 (KN&V)
- René Lalique
Inkpotje model 'Nénuphar', 1910
663 a-b (KN&V)
- René Lalique
Asbak model 'Fauvette', 1924
665 a (KN&V)
- René Lalique
Vaas model 'Baies', 1924
668 (KN&V)
- René Lalique
Parfumflesje model 'roses' voor D'Orsay, 1919
675 a-b (KN&V)
- René Lalique
Vaas model 'Monnaie du pape', 1914
676 (KN&V)
- René Lalique
Vaas model 'Muguet', 1920
677 (KN&V)
- René Lalique
Doos model 'Louveciennes', 1910
678 a-b (KN&V)
- René Lalique
Doos model 'Quatre Papillions', 1911
679 a-b(KN&V)
- René Lalique
Ringendoosje model 'Coquilles', 1920
680 a-b(KN&V)
- René Lalique
Vaas model: 'Formose', 1924
682 (KN&V)
- René Lalique
Vaas model 'Dahlias', 1923
1902 (KN&V)
- René Lalique
Méplat Sirènes, 1920
V 917 a-b (KN&V)
- René Lalique
Schotel 'Martigues', 1920
V 934 (KN&V)
- René Lalique
Serpent, 1920
V 935 a-b (KN&V)
- René Lalique
Petites feuilles, 1910
V 980 a-b (KN&V)
- René Lalique
Gobelet six figurines, 1912
V 1496 (KN&V)

Gemeentemuseum Den Haag

Grensverleggend - collectie Bert Kreuk

8 jun 2013 – 29 sep 2013
- Christopher Wool
On the Corner, 1999
BRL 2011-25 (MK)

Gemeentemuseum Den Haag

De Anatomische Les - van Rembrandt tot Damien Hirst
28 sep 2013 – 5 jan 2014
- Jan Verkolje (I)
Een dokter in zijn studievertrek (Reinier de Graaf), circa 1670-1693
NV 5 (PK)
- Willem Pietersz. Buytewech
Een college in de anatomie, circa 1600-1624
WB 1 (PK)

Museum Beelden aan Zee, Den Haag (venue 1)

Charles Despiau (1874-1946). Retrospectief
1 nov 2013 – 2 feb 2014
- Charles Despiau
Portret van Madame Charles Pomaret, 1934
BEK 1243 (MK)

Dordrechts Museum

De kunst van het opvoeden
27 apr 2013 – 15 sep 2013
- Wally Moes
Schaftuurtje, 1885
1529 (MK)
- Jan Havicksz. Steen
Het Sint Nicolaasfeest, 1670-1680
1826 (OK)
- Cornelis Troost
Hollandse kraamkamer, 1741
1871 (OK)
- Pieter Christoffel Wonder
Driekoningenavond, 1820
2012 (OK)

Dordrechts Museum

Stop Making Sense
12 okt 2013 – 19 jan 2014
- Emo Verkerk
Portret van Izaak Walton gezien door een forel, 1987
3155 (MK)
- Johan van Oord
Compositie 40/14, 1987
Stad-S 1

Museum Gouda

De fluwelen touch van Fantin-Latour
25 okt 2013 – 30 mrt 2014

- Henri Fantin-Latour
La toilette de Vénus, circa 1890-1900
2152 (MK)
- Henri Fantin-Latour
Druiven en granaatappels, 1875
2410 (MK)
- Henri Fantin-Latour
Gladiolen, 1879
2604 (MK)

Frans Hals Museum, Haarlem

Leve Frans Hals! Verjaarsfeest met kleurrijke gasten
23 mrt 2013 – 28 jul 2013
- Titiaan
Jongen met honden in een landschap, 1565-1576
2569 (OK)

De Hallen, Haarlem

Vereeuwigd, 1913-2013
8 jun 2013 – 25 aug 2013
- Hendrik Chabot
Zelfportret met schilderspalet, 1939
2747 (MK)

SHUNCK*, Heerten

Cultura Nova: De Paaseditie
25 feb 2013 – 7 apr 2013
- Bas Jan Ader
I'm Too sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)
- Vito Acconci
Blindfolded Catching Piece, 1970
FKI 54 (MK)

SM's - Stedelijk Museum 's Hertogenbosch

FRAMED
24 mei 2013 – 8 sep 2013
- Bas Jan Ader
Fall II, Amsterdam, 1970
FKI 46 (MK)
- Ted Noten
Bruikleenaanvraag voor de Toren van Babel van Bruegel, 2012
MB 2012/29 (PK)

Museum Hilversum

Daarom 't Gooi, de kunst en historie van Hilversum en omstreken
4 okt 2013 – 18 jan 2014
- Joseph Mendes da Costa (II)
St. Anna, 1924
BEK 1567 (MK)
- Jan Eisenloeffel
mokkaservies, 1913

MBZ 209 a-h (KN&V)
- Maria van Kesteren
kunstvoorwerp, 2009
MBZ 509 a-b (KN&V)

Museum Hilversum

Land, schilderen in de Gooise natuur van de negentiende eeuw
4 okt 2013 – 18 jan 2014
- Jan van Ravenswaay
Schetsboek, 1855
PAK S 3 (PK)

Singer Museum, Laren

Dwars door Frankrijk met Henri le Sidaner
5 sep 2013 – 13 jan 2014
- Henri Le Sidaner
Pleintje te Cherbourg bij avond, circa 1934
St 97

Nationaal Glasmuseum, Leerdam

Een zee van glas
18 okt 2013 – 19 okt 2014
- Dale Chihuly
Persian, 1988
1921 a-e (KN&V)

Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden

UTOPIA 1900 – 1940. Visies op de nieuwe wereld
20 sep 2013 – 5 jan 2014
- Franz Marc
Het schaap, 1913-1914
1575 (MK)
- Rudolf Belling
Portret Alfred Flechtheim, 1927
BEK 1222 (MK)
- Otto Mueller
Zittende naakte vrouw op de rug gezien, 1874-1930
OWMueller 1 (PK)
- Jacob (Jac.) Jongert
Reclamebord 'Van Nelle's Tabak I', 1925
V 1661 (KN&V)

Museum Jan Cunen, Oss

Van geheimzinnige schoonheid
27 jan 2013 – 20 mei 2013
- Piet Meiners
Waterlilies, circa 1885
1509 (MK)
- Piet Meiners
Doorkijk in een kelder,

circa 1865-1903
MB 1944/T 9 (PK)
- Piet Meiners
Woonschuit, circa 1885-1886
OB 2356 (PK)
- Piet Meiners
Interieur met schouw, circa 1885-1886
OB 2357 (PK)
- Piet Meiners
Interieur met stoel, circa 1885-1886
OB 2358 (PK)
- Piet Meiners
Een achterbuurtje, circa 1885-1886
OB 2359 (PK)
- Piet Meiners
Boerderij aan het water, circa 1885-1886
OB 2360 (PK)
- Piet Meiners
Plas bij avond, circa 1885-1886
OB 2361 (PK)
- Piet Meiners
Dorpsgezicht, circa 1885-1886
OB 2363 (PK)

Hervormde Gemeente Poortugaal
Monumentendag 2013
14 sep 2013
- Anoniem
Schotel, 1700-1800
BT 3 (KN&V)
- Anoniem
Schotel, 1700-1800
BT 4 (KN&V)
- H. Kock
Kan, 1700-1800
BT 5 (KN&V)
- Hermanus Sonnemans
Avondmaalbeker, 1641
BZ 23 (KN&V)
- Hermanus Sonnemans
Avondmaalbeker, 1641
BZ 24 (KN&V)
- Sacharias Vignon
Avondmaalschotel, 1687
BZ 25 (KN&V)

World Port Center, Rotterdam
Museumnacht 2013
10 mrt 2013
- Bas Jan Ader
I'm Too sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)

Wereldmuseum, Rotterdam
Manga
28 jun 2013 – 31 jan 2014

- Shinkichi Tajiri
Number 8, 1968
BEK 1524 (MK)

Stedelijk Museum Schiedam
Ronald de Bloeme, Daan van Golden, JCJ Vanderheyden
29 jun 2013 – 12 jan 2014
- Daan van Golden
Studie '86, 1986
3143 (MK)
- Daan van Golden
Fujiya, 1964
Stad-S 139

Stedelijk Museum Schiedam
Ik hou van Holland
21 sep 2013 – 6 sep 2015
- Rob Scholte
Utopia, 1986
3121 (MK)
- Bas Jan Ader
Zonder titel ('Tea-Party'), 1972
3282 (MK)
- Inez van Lamsweerde
Thank You Thighmaster Serie / Pam, 1993
3320 (MK)
- Woody van Amen
Checkpoint Charley, 1964
BEK 78-01 (MK)
- Wim van der Linden
Tulips, 1965
FKI 17 (MK)
- Henk Tas
One man's ceiling is another man's floor, 1982
Stad-F 138 a-b

Centraal Museum Utrecht
Vrede van Utrecht
11 apr 2013 – 21 sep 2013
- Anoniem
Johannes Calvijn, 1545 -1555
1211 (OK-LBR)

Museum Catharijneconvent, Utrecht
Vormen van verdraagzaamheid
6 sep 2013 – 5 jan 2014
- Pieter Jansz. Saenredam
De Sint Laurenskerk in Alkmaar, 1661
1849 (OK)
- Abraham van den Tempel
Portret van Jan van Amstel en zijn vrouw Anna Boxhoorn, 1671
1852 (OK)

- Jan Josefsz. van Goyen
Vergezicht over een vlak landschap met vee, 1642
2496 (OK)

Stadsmuseum
Leidschendam-Voorburg
Theo van Wijngaarden: schilder, restaurator en vervalsen
21 jun 2013 – 1 sep 2013
- Han van Meegeeren
Christuskop, circa 1940
3505 (MK)

Stedelijk Museum Zutphen
Handel aan de wandel - straatverkopers in beeld
23 jun 2013 – 1 sep 2013
- Jan Both
Het gezicht, circa 1635-1640
BdH 5613 (PK)
- Anoniem
Slapende marskramer en man met hond, circa 1625-1650
BdH 6862 (PK)
- Dirck Volkertsz. Coornhert
De deugdzame vrouw verkoopt haar waren aan een marskramer, 1555
L 1965/121 b (PK)
- Willem Joseph Laquy
Een dame bij de kapper bekijkt een lint, circa 1760-1798
MB 1453 (PK)
- Cornelis Dusart
De eksterogensnijder, circa 1690-1704
MB 2968 (PK)
- Rembrandt van Rijn
De straatmuzikanten, circa 1635
MS 330 (PK)
- Rembrandt van Rijn
De rattenvanger, 1632
MS 331 (PK)
- Anthonie Willem Hendrik Nolthenius de Man
Jood op de Amsterdamsche Vischmarkt, 1828
OB 4094 c (PK)
- Dirk Langendijk
Schoenpoetser met klant, circa 1755-1805
PAK 2943 (PK)

Uitgaande bruiklenen internationaal

Suermondt-Ludwig-Museum, Aken (venue 2)
Made in Utrecht – Meisterwerke der Bildhauerkunst
14 mrt 2013 – 16 jun 2013
- Anoniem
Johannes en twee Maria's; fragment van een Calvariegroep, 1480-1500
BEK 1054 b (OK)
- Adriaen van Wesel
Het laatste avondmaal, 1417-1490
BEK 1054 (OK)

Maagdenhuismuseum, Antwerpen
Van de Amstel tot de Schelde
14 dec 2013 – 29 jun 2014
- Thérèse Schwartz
Vijf weesmeisjes uit het Amsterdamse Maagdenhuis, 1888
1795 (MK-LBR)

Liebermann-Villa, Berlijn
Daumier ist ungeheuer
2 mrt 2013 – 2 jul 2013
- Honoré Daumier
Een pleitende advocaat, circa 1860-1870
F II 13 recto (PK)
- Honoré Daumier
De verzamelaar (de acteur Vincent-Alfred Baron, bekend als Cléophas), circa 1869
F II 31 (PK)
- Honoré Daumier
Bedelares met twee kinderen, circa 1850
F II 42 (PK)
- Honoré Daumier
De prentenverzamelaars («Devant un litho de Raffet»), circa 1863
F II 59 (PK)
- Honoré Daumier
Een toneelspeler en andere studies, circa 1865
F II 61 recto (PK)

Liebermann-Villa, Berlijn
Max Lieberman and France
21 apr 2013 – 12 aug 2013
- Jean François Millet
Breien d boerenmeisje zittend bij haar koe, circa 1852-1853
F II 10 (PK)

- Jean François Millet
Lezend meisje aan een tafel, portret van Pauline Ono, de eerste vrouw van de kunstenaar, circa 1838-1839
F II 11 (PK)
- Edgar Hilaire Germain Degas
Renpaard met jockey, 1883-1885
F II 22 (PK)
- Henri de Toulouse-Lautrec
Ruiter in galop, 1888
F II 200 (PK)

Martin-Gropius-Bau, Berlijn
Horst Antes
14 jun 2013 – 16 sep 2013
- Horst Antes
Figur mit Tiermaske, 1962
2676 (MK)

Kunstmuseum Bern
The Weak Sex: How Art Pictures the New Male
18 okt 2013 – 9 feb 2014
- Bas Jan Ader
I'm Too sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)

Villa delle Rose, Bologna
Bas Jan Ader: Tra due Mondi
23 jan 2013 – 17 mrt 2013
- Bas Jan Ader
Please Don't Leave Me, 1969
3275 (MK)
- Bas Jan Ader
All My clothes, 1970
3276 (MK)
- Bas Jan Ader
Farewell to Faraway Friends, 1971
3279 (MK)
- Bas Jan Ader
On the road to a new Neo Plasticism, West Kapelle Holland, 1971
3281 a-d (MK)
- Bas Jan Ader
Zonder titel ('Tea-Party'), 1972
3282 (MK)
- Bas Jan Ader
Fall I, Los Angeles, 1970
FKI 45 (MK)
- Bas Jan Ader
Fall II, Amsterdam, 1970
FKI 46 (MK)
- Bas Jan Ader
Nightfall, 1971
FKI 47 (MK)
- Bas Jan Ader

I'm Too sad To Tell You, 1970
-1971
FKI 48 (MK)
- Bas Jan Ader
Broken fall (geometric)
West-Kapelle - Holland, 1971
FKI 49 (MK)
- Bas Jan Ader
Broken Fall (Organic)
Amsterdamse Bos, Holland, 1971
FKI 50 (MK)
- Bas Jan Ader
Bas Jan Ader: 'In search of the miraculous', 1975
T.2004/1160
- Bas Jan Ader
Primary time, 1974
VKI 90 (MK)

Gerhard-Marcks-Haus, Bremen (venue 1)
George Minne
13 okt 2013 – 26 jan 2014
- George Minne
Treurende moeder met twee kinderen ('De smart'), 1888
BEK 1294 (MK)

Bruggemuseum-Gruuthuse, Brugge
Gruuthuse-handschrift
22 mrt 2013 – 23 jun 2013
- Anoniem
tripschoen (fragment), 1400-1500
F 8362 (KN&V)
- Anoniem
ringbroche, circa 1400
MBZ 422 (KN&V)

BOZAR Paleis voor de Schone Kunsten, Brussel
Antoine Watteau (1684-1721). De muziekles
7 feb 2013 – 26 mei 2013
- Jean Antoine Watteau
L'Indiscret, 1713-1717
2588 (OK)
- Jean Antoine Watteau
Twee acteurs (een met een gitaar en een hond), circa 1711
F I 152 recto (PK)

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel
De erfenis van Rogier van der Weyden
10 okt 2013 – 26 jan 2014
- Meester van de Vorstenportretten

Portret van een jonge man uit het geslacht Fonseca, 1490
2311 (OK)
- Meester van het Geborduurde Lover
De Heilige Catharina, 1490-1510
3168 (OK)
- Meester van het Geborduurde Lover
De Heilige Barbara, 1490-1510
3169 (OK)

Mead Gallery, Coventry

The World Turned Upside Down
4 okt 2013 – 14 dec 2013
- Bas Jan Ader
Broken Fall (Organic)
Amsterdamse Bos, Holland, 1971
FKI 50 (MK)

Galerie Neue Meister, Dresden

Die Erschütterung der Sinne
16 mrt 2013 – 4 aug 2013
- David Claerbout
Santa Maria del Salute, 2000
3558 (MK)
- David Claerbout
Isola San Giorgio, 2000
3566 (MK)

Palazzo Pitti, Florence

The Renaissance Dream
21 mei 2013 – 15 sep 2013
- Johannes Stradanus
Odysseus en de runderen van Helios, de zonnegod (Odyssee, Boek XII), circa 1600-1605
MB 332 (PK)

Städel Museum, Frankfurt am Main

Dürer
24 okt 2013 – 2 feb 2014
- Joachim Patinir
Landschap met de brand van Sodom en Gomorra, circa 1520
2312 (OK)
- Albrecht Dürer
De Heilige Familie, 1506-1528
D I 182 (PK)
- Albrecht Dürer
Hoofd van een jonge vrouw, 1505
MB 1947/T 17 (PK)
- Albrecht Dürer
Studie van twee voeten, circa 1508
MB 1958/T 24 (PK)

The Museum of Fine Arts Houston

American Adversaries: West and Copley in a Transatlantic World
6 okt 2013 – 19 jan 2014
- Niccolò Gabburri
Gabburri Album M, 1729
I 563 album M (PK)
- Fra Bartolommeo
Studie voor de Heilige Johannes, circa 1490-1500
I 563 M 30 (PK)
- Fra Bartolommeo
Studie voor de Heilige Bartolomeus (Pala Pitti), circa 1512-1513
I 563 M 64 (PK)
- Fra Bartolommeo
Studie voor een apostel (Laatste Oordeel), circa 1499-1500
I 563 M 65 (PK)

Staatliche Kunsthalle Karlsruhe

Poetry & Passion
30 nov 2013 – 23 feb 2014
- Jean Honoré Fragonard
Landschap met figuren, circa 1750-1800
F I 135 recto (PK)
- Jean Honoré Fragonard
Twee figuren zittend onder bomen bij een huis, circa 1750-1800
F I 135 verso (PK)
- Jean Honoré Fragonard
Figuren en bootjes bij een boogbrug, circa 1750-1800
F I 136 recto (PK)
- Jean Honoré Fragonard
Het vertrouwelijke gesprek (La Confidence), circa 1778-1780
F I 228 (PK)
- Jean Honoré Fragonard
Park van de villa Negroni te Rome, circa 1756-1761
F I 296 recto (PK)
- Jean Honoré Fragonard
Veiling in de open lucht, circa 1773-1774
MB 1953/T 21 (PK)

Museum Fridericianum, Kassel (venue 2)

Jordaens and the Antique
1 mrt 2013 – 23 jun 2013
- Peter Paul Rubens
De triomftocht van Bacchus, 1636
St 31
- Jacob Jordaens (I)
De nimf Adratea met een andere

nimf en de geit Amaltea, circa 1649
V 29 recto (PK)
- Jacob Jordaens (I)
'Vader Tijd' en een jonge vrouw, circa 1650-1660
V 61 (PK)
- Jacob Jordaens (I)
Twee studies van een oude vrouw, 1600-1700
V 77 (PK)

Museum Ludwig , Keulen

Louise Lawler - Adjusted
10 okt 2013 – 26 jan 2014
- Louise Lawler
Glass cage, 1991-1993
3323 a-b (MK)

Museum & Stadtarchiv Kitzbühel

Roofscapes
15 mei 2013 – 31 okt 2013
- Bas Jan Ader
All My clothes, 1970
3276 (MK)
- Bas Jan Ader
Fall I, Los Angeles, 1970
FKI 45 (MK)

Musée du Louvre-Lens

L'Europe de Rubens
22 mei 2013 – 23 sep 2013
- Peter Paul Rubens
De centaur Chiron onderricht de jeugdige Achilles, 1630-1635
1760 a (OK)
- Peter Paul Rubens
De vereniging van Engeland en Schotland, 1630-1633
2516 (OK)
- Peter Paul Rubens
Het verschijnen van de Heilige Geest aan de Heilige Teresa van Avila, 1612-1614
VdV 71

M - Museum Leuven (venue 1)

14 mrt 2013 – 9 jun 2013
Institut Néerlandais, Parijs (venue 2)
18 sep 2013 – 15 dec 2013
Hieronymus Cock - De renaissance in prent
- Harmen Jansz. Müller
Jachttafereelen, 1570
BdH 16386 - BdH 16391 (PK)

Fundação Calouste Gulbenkian, Lissabon

The Splendour of Cities. The Route

of the Tile
24 okt 2013 – 26 jan 2014
- Anoniem
tegelwand, circa 1575
A 3788 a-f (KN&V)
- Anoniem
tegeltableau, 1576
A 3789 a-e (KN&V)
- Anoniem
tegeltableau, acht stuks, 1500-1600
A 3897 (KN&V)
- Anoniem
tegeltableau, circa 1640
A 5030 (KN&V)
- Anoniem
tegeltableau, 1640-1660
A 5095 (KN&V)
- Anoniem
tegeltableau, veld van vier wandtegels, 1625-1650
A 6290 (KN&V)
- Boch Frères la Louvières
Zes randtegels, 1876-1925
A 7160 a - g (KN&V)

Tate Liverpool (venue 1)

8 feb 2013 – 12 mei 2013
Schirn Kunsthalle, Frankfurt (venue 2)
1 jun 2013 – 30 sep 2013
Lentos Kunstmuseum, Linz (venue 3)
1 okt 2013 – 31 jan 2014
Glam! The Art of Excess
- Ed Paschke
Machino, 1976
2927 (MK)

Whitechapel Gallery, Londen

Sarah Lucas: SITUATION!
2 okt 2013 – 15 dec 2013
- Sarah Lucas
Bitch, 1995
BEK 1678 a-g (MK)

Gagosian Gallery, Londen

The Show is Over
12 okt 2013 – 30 nov 2013
- Christopher Wool
Untitled, 1990
3249 (MK)

Royal Academy of Arts, Londen

Honoré Daumier (1808-1879): The Heroism of Modern Life
22 okt 2013 – 26 jan 2014
- Honoré Daumier
Schreeuwende Pierrot («Le crieur»), circa 1865-1870

F II 174 (PK)
- Honoré Daumier
De muziek liefhebber en een pianist, circa 1850-1870
F II 216 (PK)

Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

Impressionism and Open-Air Painting. From Corot to Van Gogh
5 feb 2013 – 12 mei 2013
- Charles-François Daubigny
De waterval van de Mahoura, Cauterets, circa 1873
VdV 12

Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, Madrid

Dalí - All of the poetic suggestions and all of the plastic possibilities
27 apr 2013 – 2 sep 2013
- Salvador Dalí
Le visage de la guerre, 1940
2766 (MK)
- Salvador Dalí
Espagne, 1938
2990 (MK)
- Salvador Dalí
Impressions d'Afrique, 1938
2991 (MK)

Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

Camille Pissarro
4 jun 2013 – 15 sep 2013
- Camille Jacob Pissarro
L'Oise à Pontoise, temps gris, 1876
St 91

Kunsthalle Mannheim

Dix/Beckmann: The World as Myth
22 nov 2013 – 23 mrt 2014
- Max Beckmann
Portret van de familie Lütjens, 1944
3610 (MK)

Fundación/Colección Jumex, México

James Lee Byars - 1/2 Autobiography
14 nov 2013 – 15 apr 2014
- James Lee Byars
Uitnodigingskaart en enveloppe voor opening tentoonstelling in Museum Het Louvre, Parijs, 7 juni 1975
BRL 2011/51 a-b (PK)
- James Lee Byars

Op 1 januari 1981, 1 uur...., 1-1-1981
BRL 2011/57 a-b (PK)
- James Lee Byars
Classified information for the eyes...., 1-1-1981
BRL 2011/58 (PK)
- James Lee Byars
The very great search for James Lee Byars...., 1981
BRL 2011/62 (PK)
- James Lee Byars
'TH FI TO IN PH' 'The First Totally INterrogate PHilosophy' ist eine Frage auf schwarzem Papier, 1977
BRL 2011/65 a-c (PK)

- James Lee Byars
Dear Weiss Smals It was very nice to see you in, 22-7-1980
BRL 2011/106 a-b (PK)
- James Lee Byars
Dear W and J to end our elegant year with the perfect question the botanical, 1980/1981?
BRL 2011/114 (PK)
- James Lee Byars
Dear Wies and Josine and Barbara, Please do the perfect kiss slightly, 1980/1981(?)
BRL 2011/116 (PK)
- James Lee Byars
Ansichtkaart van schilderij van Elihu Vedder met tekst op de keerzijde, 24 januari 1981
BRL 2011/119 a- b (PK)
- James Lee Byars
Ansichtkaart van schilderij van Elihu Vedder, 24 januari 1981
BRL 2011/119 recto (PK)
- James Lee Byars
The 100 books
BRL 2011/154 a-r (PK)

Musée Fabre, Montpellier (venue 1)

Le goût de Diderot
5 okt 2013 – 12 jan 2014
- Jean Baptiste Siméon Chardin
Le bénédicté, 1761
2574 (OK)

New Manage, Moskou

0 Performance - The Fragile Beauty of Crisis
13 sep 2013 – 4 okt 2013
- Bas Jan Ader
I'm Too sad To Tell You, 1970-1971
FKI 48 (MK)

Alte Pinakothek, München <i>Brueghel. Paintings by Jan Brueghel the Elder</i> 22 mrt 2013 – 16 jun 2013 - Anoniem <i>Gezicht op Castel dell'Ovo voor Napels</i> , circa 1595-1625 MB 307 (PK) - Jan Brueghel (I) <i>Berglandschap met havenstad</i> , 1596 MB 1690 (PK)	Galeries Nationales du Grand Palais, Parijs <i>Dynamo. Un siècle de lumière et de mouvement dans l'art. 1913-2013</i> 10 apr 2013 – 22 jul 2013 - Bridget Riley <i>Breathe</i> , 1966 2779 (MK)	kruik, 1525 F 384 (KN&V) - Anoniem kruik, 1525 F 386 (KN&V) - Anoniem kruik, 1600-1625 F 572 (KN&V) - Anoniem kruik, 1550-1575 F 573 (KN&V) - Anoniem kruik (imitatie), 1590 F 678 (KN&V) - Anoniem beker met oor, 1575-1600 F 837 (KN&V) - Anoniem kruik, 1600-1625 F 966 (KN&V) - Anoniem kamerpot, circa 1575 F 990 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1670 F 1280 (KN&V) - Anoniem puntneuskruik, 1475-1500 F 1297 (KN&V) - Anoniem olielamp op hoge voet, 1550-1600 F 1343 (KN&V) - Anoniem Kruik, 1609-1614 F 1366 (KN&V) - Anoniem pot met twee oren, 1600 F 1374 (KN&V) - Anoniem kroes, 1675-1725 F 1377 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1515 F 1433 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1525 F 1453 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1525 F 1455 (KN&V) - Anoniem kroes, 1550-1600 F 1492 (KN&V) - Anoniem pot met twee oren, 1575 F 1627 (KN&V) - Anoniem kroes, 1675-1725	F 1666 (KN&V) - Anoniem beker, 1575-1600 F 1749 (KN&V) - Anoniem kroes, 1675-1700 F 1760 (KN&V) - Anoniem kroes, 1675-1700 F 1761 (KN&V) - Anoniem papkom, 1700-1750 F 1866 (KN&V) - Anoniem kroes, 1550-1575 F 1885 (KN&V) - Anoniem puntneuskruik, 1475-1500 F 2241 (KN&V) - Anoniem kruik met wapen van Amsterdam, circa 1600 F 2245 (KN&V) - Anoniem puntneuskruik, 1475-1500 F 2260 (KN&V) - Anoniem trechterbeker, circa 1600 F 2269 (KN&V) - Winant Emonts kruik, 1597 F 2313 (KN&V) - Anoniem kroes, circa 1600 F 2340 (KN&V) - Anoniem voetbeker, 1400-1500 F 2348 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1595 F 2391 (KN&V) - Anoniem wijnkan, 1625-1675 F 2393 (KN&V) - Anoniem berkemeier, circa 1575 F 2436 (KN&V) - Anoniem baardmankruik, 1525-1590 F 2518 (KN&V) - Anoniem voetbeker, circa 1575 F 2529 (KN&V) - Anoniem kruik, 1575 F 2536 (KN&V) - Anoniem kroes, 1550-1600	F 2543 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1590 F 2553 (KN&V) - Anoniem kroes, circa 1600 F 2555 (KN&V) - Anoniem Kruik (misbaksel), 1614 F 2591 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1600 F 2624 (KN&V) - Anoniem kruik, 1581 F 2674 (KN&V) - Anoniem kruik, 1598 F 2692 (KN&V) - Anoniem kruik, 1594 F 2695 (KN&V) - Crein Pesch kruik, zgn. evangelistenkruik (misbaksel), 1589 F 2723 (KN&V) - Anoniem pelikaankruik, 1600 F 2726 (KN&V) - Anoniem kruik, 1475-1525 F 2746 (KN&V) - Anoniem beker, 1575-1600 F 2755 (KN&V) - Anoniem kroes, 1550-1600 F 2761 (KN&V) - Anoniem matrijs, 1550-1600 F 2882 b (KN&V) - Anoniem matrijs, 1600 F 2961 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1600 F 2966 (KN&V) - Anoniem puntneuskruik, 1500-1525 F 3056 (KN&V) - Anoniem puntneuslaars, 1500-1550 F 3069 (KN&V) - Anoniem pop, circa 1550 F 3241 (KN&V) - Anoniem kroes, circa 1575	F 3247 (KN&V) - Anoniem drieoorkruik, 1550-1575 F 3249 (KN&V) - Anoniem kroes, circa 1650 F 3256 (KN&V) - Anoniem voetschotel, circa 1575 F 3277 (KN&V) - Anoniem kruik, 1578-1579 F 3300 (KN&V) - Anoniem pop, circa 1550 F 3355 (KN&V) - Anoniem kan, 1500-1550 F 3501 (KN&V) - Anoniem voetschotel, 1573 F 3502 (KN&V) - Anoniem trechterbeker, 1550-1600 F 3506 (KN&V) - Anoniem kruik, 1598 F 3660 (KN&V) - Anoniem schotel, circa 1575 F 3690 (KN&V) - Anoniem kruik, 1675-1700 F 3717 (KN&V) - Anoniem baardmankruik, 1525-1590 F 3815 (KN&V) - Jan Emens Mennicken kruik, 1575-1600 F 3917 (KN&V) - Anoniem kruik, 1575-1600 F 3972 (KN&V) - Anoniem kruik, 1575-1625 F 3976 (KN&V) - Anoniem tuitkan, 1568 F 3977 (KN&V) - Anoniem wijnkan, 1625-1675 F 4381 (KN&V) - Anoniem kruik, 1425-1475 F 4400 (KN&V) - Anoniem kruik, circa 1600 F 4422 (KN&V)
Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)	Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)	Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)	Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)	Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)	Musée des Beaux-Arts de Nancy <i>L'Automne de la Renaissance</i> 4 mei 2013 – 4 aug 2013 - Cornelis Ketel <i>Portret van een man (Hendrik Goltzius?)</i> , 1601 1431 (OK)
Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)	Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)	Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)	Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)	Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)	Museum of Modern Art, New York (venue 1) <i>Magritte: The Mystery of the Ordinary 1926-1938</i> 28 sep 2013 – 13 jan 2014 - René Magritte <i>La reproduction interdite</i> , 1937 2939 (MK) - René Magritte <i>Le modèle rouge III</i> , 1937 2992 (MK)
Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)	Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)	Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)	Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)	Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)	Solomon R. Guggenheim Museum, New York (venue 1) <i>Christopher Wool</i> 25 okt 2013 – 22 jan 2014 - Christopher Wool <i>Riot</i> , 1989-1992 3274 (MK)
The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)	The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)	The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)	The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)	The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)	The National Gallery, Oslo <i>Doorways to the Sacred. Golden glimpses of the Netherlandish Renaissance.</i> 21 feb 2013 – 12 mei 2013 - Jan Provoost <i>Het dispuut van de H. Catharina</i> , 1520-1525 1682 recto (OK)
Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)	Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)	Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)	Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)	Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)	Centre Calouste Gulbenkian, Parijs <i>The End of Language</i> 23 apr 2013 – 30 jul 2013 - Bas Jan Ader <i>I'm Too sad To Tell You</i> , 1970-1971 FKI 48 (MK)

- Anoniem
Beker (fragment), 1573
F 4821 (KN&V)
- Anoniem
beker, circa 1650
F 4842 (KN&V)
- Anoniem
kruik, 1500-1550
F 5594 (KN&V)
- Anoniem
kruik, 1500-1550
F 9404 (KN&V)
- Anoniem
kruik, 1425-1475
F 9662 (KN&V)

FRAC Bretagne, Rennes

- Cady Noland*
6 mrt 2013 – 21 apr 2013
- Cady Noland
SLA Group Shot # 3, 1990
3258 (MK)
 - Cady Noland
Betty Ford, 1994
3479 (MK)
 - Cady Noland
Spaghetti Cowboy Template I, 1990
BEK 1654 (MK)

World Chess Hall of Fame, Saint Louis

- A Queen Within - Adorned Archetypes*
19 okt 2013 – 18 apr 2014
- Viktor & Rolf
Look 28 (The Coral Dress), *Cutting Edge Couture* collectie, lente/zomer 2010
B 663 (KN&V)

Museum Jorn, Silkeborg

- Jorn <<< Picasso – myths and meetings*
7 sep 2013 – 8 dec 2013
- Pablo Picasso
De schilder, 1963
BRL 83-01 (MK)

The Hermitage St. Petersburg

- Willem II & Anna Paulowna. Royal Splendour at the Dutch Court*
24 sep 2013 – 19 jan 2014
- Jean-Baptiste de Champaigne
Dubbelportret van de beide kunstenaars, 1654
1120 (OK)
 - Bernard van Orley
Christus aan het kruis tussen Maria

- en Johannes*, 1524-1525
1629 (OK)
- Peter Paul Rubens
Christus aan het kruis, circa 1630-1631
MB 5005 (PK)

Center of Contemporary Art, Toruń

- WONDERINGMODE*
15 mrt 2013 – 2 jun 2013
- Anna-Nicole Ziesche
Childhood Storage, 2009
B 618 (KN&V)

Fondazione Prada, Venetië

- (Re)staging When Attitudes Become Form*
29 mei 2013 – 3 nov 2013
- Ger van Elk
Tres qualitates lucis, in modo rustico californiae, 1968-1969
BEK 1600 a-d (MK)

Palazzo della Gran Guardia, Verona (venue 2)

- Raffaello verso Picasso*
2 feb 2013 – 1 apr 2013
- Balthus
De kaartspelers, 1968-1973
2854 (MK)

Palazzo della Gran Guardia, Verona (venue 1)

- Around Monet*
26 okt 2013 – 9 feb 2014
- Claude Monet
La maison du pêcheur, Varengeville, 1882
1544 (MK)
 - Hercules Seghers
Rivierdal met huizen, 1620-1625
2525 (OK)
 - Claude Monet
Papaverveld, 1881
2611 (MK)
 - Alfred Sisley
Un verger au printemps, By, 1881
2615 (MK)
 - Claude Lorrain
Landschap met Pan en Syrinx, 1656
F I 9 (PK)
 - Claude Lorrain
Rotlandschap met twee soldaten, circa 1650-1658
F I 10 recto (PK)

- Aelbert Cuyp
Gezicht op Scheveningen, circa 1640-1646
H 70 (PK)
- Anthonie Waterloo
Bosgezicht, circa 1650-1670
H 238 (PK)
- Jacob Isaacksz. van Ruisdael
Boslandschap met omgevallen boom aan een watertje, circa 1660-1680
JvRuysdael 1 (PK)
- Philips Koninck
Panoramisch landschap, circa 1647-1650
MB 190 (PK)
- Jacob Isaacksz. van Ruisdael
Landschap met een boom die over een beek staat, 1650-1655
MB 335 (PK)
- Rembrandt van Rijn
Gezicht op Diemen, circa 1650
MB 1958/T 22 (PK)
- Rembrandt van Rijn
Gezicht op Haarlem met op de voorgrond het landgoed Saxenburg, circa 1650-1651
R 130 (PK)
- Philips Koninck
Rivierlandschap, circa 1650-1655
R 132 (PK)

Kunstmuseum Wolfsburg

- Art & Textile*
12 okt 2013 – 2 mrt 2014
- Vincent van Gogh
Weversinterieur, 1884
1237 (MK)

Bibliotheek

De bibliotheek in cijfers

Bibliotheekbezoekers	542
Opvragingen	
bibliotheekbezoekers	807
Interne aanvragen	558
Totaal opgevraagde publicaties intern	1.804
Informatievragen via bibliotheekmail	1.786
Informatievragen via andere mail	1.187
Aantal prentenonderzoekers:	49
Aantal nieuwe publicaties monografieën	2.189
tentoonstellingscatalogi	291
artikelen	395
bestandscatalogi	1.311
veilingcatalogi	57
museumpublicaties	92
Nieuwe publicaties met objectverwijzing	43
(totaal nu 7.301 objecten gekoppeld aan 5.963 publicaties)	
Verbeterde records in Adlib	131
Ontvangen persknipsels	4.936
	6.592

Presentaties

Juul Hondius

19.01.2013 – 24.03.2013

Een kleine presentatie met vier werken van Juul Hondius (1970). Het zijn grote kleurenfoto's waarop reizende mensen en voertuigen te zien zijn. Ondanks de ogenschijnlijke herkenbaarheid van het onderwerp, geven de beelden en titels de kijker geen duidelijkheid over de context. Ze roepen associaties maar ook vragen op en er vormt zich een verhaal in het hoofd van de kijker. De werken zijn een *promised gift* van H+F Collection.

Goya – Verschrikkingen van de oorlog

26.01.13 – 21.07.2013

Conservator: Peter van der Coelen

In het prentenkabinet wordt de gehele serie *Los Desastres de la Guerra* (De verschrikkingen van de oorlog) van de Spaanse kunstenaar Francisco José de Goya y Lucientes (1746-1828) getoond. De serie bestaat uit tachtig etsen, gedrukt van koperplaten. In de loop der tijd zijn er verschillende edities gedrukt, het museum bezit de prenten uit de eerste editie (1863).

Carlos Amoraes, Flames Maquiladora

02.02.2013 – 13.10.2013

De installatie *Flames Maquiladora* (2003) van de Mexicaanse kunstenaar Carlos Amoraes (1970) verwijst naar de ontelbare assemblagefabrieken, bekend als maquiladoras, die in de jaren 90 rond de Mexicaans-Amerikaanse grens opdoken. Het zijn kleine werkplaatsen waar men tegen weinig geld, consumptieproducten maakt die door de Verenigde Staten worden afgenomen. De museumzaal is

daarvoor getransformeerd tot een werkplaats. *Flames Maquiladora* was oorspronkelijk te zien in het Nederlandse paviljoen tijdens de Biënnale van Venetië in 2003 en kwam daarna in de collectie van het museum.

Interventie #22 – Tanja Smeets, Domestic Strangers

09.02.2013 – 26.01.2014

Conservator: Sjarel Ex

Tanja Smeets (1963) maakt vier installaties in de ruimtes van het Klaverblad. Zij combineert alledaagse materialen met keramiek. Het worden grote organische structuren, gemaakt van opeengestapelde rode kopjes en Chinese lepels en een amorf witte structuur, samengesteld uit duizenden elementen van plastic. Bezoekers mogen het aanraken en er zelfs op gaan zitten, waardoor het een van de publieksfavorieten dit jaar wordt. Tanja Smeets maakte de installaties tijdens haar residentie in het Europees Keramisch Werk Centrum in Den Bosch.

Pushwagner – Soft City

23.02.2013 – 26.05.2013

Conservatoren: Anthony Spira, Natalie O'Donnell (Milton Keynes Gallery), Sjarel Ex

In het voorjaar toont het museum het veelzijdige oeuvre van de Noorse kunstenaar Pushwagner (Oslo, 1940). De tekenaar maakt rauwe series werken als *Soft City* en *Apocalypse Frieze*. Het zijn onheilspellende, surrealistische visies waarbij geput is uit de beeldtaal van Escher, Dalí, Goya, Pop Art en de film *Metropolis*. Naast de tekeningen zijn ook animaties, schilderijen en prenten te zien. Pushwagner was tot voor kort niet bekend buiten Noorwegen maar brak in 2008 door op de Biënnale van Berlijn. De tentoonstelling is geïnitieerd door MK Gallery in Milton Keynes

(UK) en reisde vervolgens door naar Haugar Vestfold Kunstmuseum, Noorwegen en Rotterdam. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door Fritt Ord (Stichting voor Vrijheid van Meningsuiting, Noorwegen), Norsk Kulturråd (Noorse Raad voor Cultuur) en OCA (Office for Contemporary Art Norway) en de Noorse ambassade.

Christophe Coppens – EVERYTHING IS LOCAL, Landscape part. 1

09.03.2013 – 02.06.2013

Gastconservator: José Teunissen

Christophe Coppens (België, 1969) was 21 jaar lang actief als modeontwerper, zowel voor zijn eigen label als voor andere ontwerpers. Op 5 mei 2012 besloot hij zijn bedrijf te sluiten en alle activiteiten binnen de mode stop te zetten om als autonoom kunstenaar verder te gaan. Zijn meest persoonlijke reden hiervoor was zijn jarenlange dilemma tussen mode en kunst. Zijn eerste werk na deze stap kreeg de titel *EVERYTHING IS LOCAL, Landscape part. 1*. Het werk ontstaat in opdracht van Han Nefkens Fashion on the Edge.

Hand Made – lang leve het ambacht

09.03.2013 – 20.05.2013

Conservator: Mienke Simon Thomas

Een selectie van meer dan vijfhonderd uitzonderlijke handgemaakte producten van de middeleeuwen tot het heden toont de complexiteit van het ambacht en de uiteenlopende manieren waarop we het handgemaakte product waarderen. De objecten zijn uit eigen collectie, aangevuld met meer dan honderd bruiklenen. Voorbeelden zijn een middeleeuwse zittékist, geraffineerd Venetiaans glaswerk uit de zeventiende eeuw en virtuoos handwerk uit het Victoria and Albert Museum in Londen, een ingelegd kamerscherm van

Studio Job en de trui gemaakt uit één schaap van Christien Meindertsma. Door de opzet van de tentoonstelling wordt het ambacht voor de bezoeker tot leven gebracht. Korte video's brengen het maakproces van de geëxposeerde voorwerpen in beeld en er zijn twee ateliers ingericht waar vaklieden diverse kunstnijverheidstechnieken demonstreren. Verder loopt er parallel aan de tentoonstelling een uitgebreid programma met films, workshops en markten. De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door Mondriaan Fonds, VSBfonds, SNS REAAL fonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Fonds voor Cultuurparticipatie, Shell, SintLucas, Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed, Etsy, Farrow & Ball, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Swan Market en alle deelnemende ambachtslieden. Mediapartner van de tentoonstelling is het tijdschrift *vtwonen*.

Een grote, stimulerende en stuwende kracht. Renilde Hammacher-van den Brande
30.03.2013 – 23.02.2014
Conservator: Noor Mertens

Renilde Hammacher was van 1962 tot en met 1978 conservator in dit museum en gaf vorm aan één van de belangrijkste museale collecties moderne kunst van Nederland. In maart 2013 is ze 100 jaar geworden. Dit is voor het museum de aanleiding om gedurende een jaar lang in twee zalen wisselende selecties van haar aangekochte werken te tonen, waaronder werken van Salvador Dalí, René Magritte, Man Ray, Mark Rothko, Lee Bontecou, Louise Nevelson, Gilbert & George, Jan Dibbets en Jannis Kounellis.

Sensory Spaces 1 – Oscar Tuazon
08.06.2013 – 29.09.2013
Conservator: Francesco Stocchi

Sensory Spaces is de titel van een nieuwe reeks solotentoonstellingen in de Willem van der Vorm-galerij. Telkens zal één kunstenaar worden gevraagd om de architecturale eigenschappen van de ruimte op een verrassende manier naar zijn hand te zetten. De eerste presentatie binnen *Sensory Spaces* wordt verzorgd door Oscar Tuazon (1975), die de gebruikelijke route in de tentoonstellingsruimte verandert door de plaatsing van een aantal robuuste, sculpturale bouwwerken. De Amerikaanse kunstenaar onderzoekt de grenzen van de beeldhouwkunst aan de hand van architectonische middelen en ontregelt zo de subjectieve waarneming van de bezoeker. De reeks *Sensory Spaces* wordt mogelijk gemaakt door AMMODO.

25 jaar Stadscollectie Rotterdam
08.06.2013 – 01.09.2013
Conservatoren: Saskia van Kampen-Prein, Annemartine van Kesteren

In het kader van het 25-jarig jubileum van de Stadscollectie Rotterdam zijn twee tentoonstellingen te zien met werk van nationaal en internationaal bekende Rotterdamse kunstenaars en designers. De ene tentoonstelling is gericht op de beeldende kunst, de andere op design: *De stad, de kunstenaars en het museum. 25 jaar Stadscollectie Rotterdam* laat van elk jaar uit de geschiedenis van de stadscollectie één kunstwerk zien. Samen geven zij een indruk van de veelzijdigheid van de collectie en het aankoopbeleid. *Design in Rotterdam, 1988 – 2013* illustreert het uitgesproken karakter van de stad met hoogtepunten uit de Rotterdamse meubelcollectie.

De tafels, lampen en stoelen die getoond worden, zijn in de afgelopen 25 jaar voor of in Rotterdam ontworpen. In beide presentaties zijn ook werken te zien van kunstenaars en ontwerpers die (nog) niet in de stadscollectie vertegenwoordigd zijn en twee kunstenaars worden uitgenodigd een site specifiek werk in de tentoonstelling te maken, dit zijn Hendrik-Jan Hunneman en Edward Clydesdale Thomson. Bij dit project verschijnt ook een omvangrijke publicatie. De tentoonstelling *25 jaar Stadscollectie Rotterdam* is mede mogelijk gemaakt met steun van de Stichting Bevordering van Volkskracht.

De verlengde blik
08.06.2013 – 03.10.2013
Conservator: Noor Mertens

In *De verlengde blik* zijn installaties te zien uit de moderne en hedendaagse kunstcollectie van het museum die allen ingaan op een belangrijk basisprincipe binnen de beeldende kunst, namelijk het kijken. Het zijn werken van Günther Förg (1952), Man Ray (1890-1976), David Salle (1952), Gabriel Lester (1972) en Andro Wekua (1977).

Lubok 11
08.06.2013 – 01.09.2013
Samenstelling: Christoph Ruckhäberle, Ewoud van Rijn en Karin de Jong

Een presentatie met de originele lino'sneden uit het boek *Lubok 11*. Dit boek is de elfde editie van Lubok en ontstaat vanuit een samenwerking tussen uitgeverij Lubok (Lubok Verlag, Leipzig) en PrintRoom (Rotterdam). De Lubok-serie is een reeks uitgaven met daarin afdrucken van lino'sneden, gemaakt met een mechanische hoogdrukpers (letterpress). Voor ieder nummer nodigt kunstenaar en uitgever Christoph Ruckhäberle – soms

in samenwerking met anderen – ongeveer tien hedendaagse kunstenaars uit om een bijdrage te leveren.

Dan Flavin, Raphael Hefti, Marinus Boezem en Lars Englund
08.06.2013 – 29.10.2013

In de Serrazaal, ook wel de plint van het museum genoemd, wordt in de zomer een selectie uit collectie getoond met recente en minder recente conceptuele en minimalistische werken van Dan Flavin, Raphael Hefti, Marinus Boezem en Lars Englund.

XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw
08.06.2013 – 29.09.2013
Conservatoren: Sjarel Ex, Els Hoek

Voor de vierde (en laatste) keer maakt het museum in de industriële Onderzeebootloods in de haven van Rotterdam in samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam een tentoonstelling over hedendaagse kunst. Klaas Kloosterboer (1959), Chris Martin (1954) en Jim Shaw (1952) zijn uitgenodigd de loods te transformeren tot een gigantisch kunstatelier. Ze denken in monumentale formaten en richten de 5.000m² grote loods in met bestaande en nieuwe schilderijen, installaties en objecten. Jim Shaw is een verteller; hij verbeeldt zijn mythes over O en I, die gaan over U en Ik. Chris Martin is een animist; rauw en direct spiegelt hij de maat van het individu aan de schaal van het universum. Klaas Kloosterboer is een twijfelaar; toch vindt hij telkens de moed om woorden en beelden aan te vallen met daden. De tentoonstelling is mogelijk gemaakt door het Havenbedrijf Rotterdam, de BankGiro Loterij en BALTIC Centre for Contemporary Art.

Fons Haagmans
22.06.2013 – 13.10.2013 en
09.11.13 – 23.02.2014
Conservator: Sjarel Ex

Ter ere van de schenking door het depot VBVR Haagmans, voortgekomen uit galerie Art & Project (1968-2001), worden drie schilderijen van Fons Haagmans (1948) getoond. De schenking bestaat in totaal uit tien schilderijen en tien prenten, een zeer waardevolle aanvulling op de 25 werken die het museum al heeft van deze kunstenaar.

Thomas Huber – Bildaushub I en II
13.07.2013 – 06.10.2013
Conservator: Sjarel Ex

Het museum heeft het werk *Bildaushub II* van Thomas Huber (1955) aangekocht en het Centraal Museum koopt het schilderij *Bildaushub I*. De kunstwerken kunnen op zichzelf staan, echter samen winnen ze aan kracht en betekenis. Door de duo-aankoop en samenwerking kunnen de schilderijen in de toekomst altijd samen worden getoond. In de zaal waar het werk is opgesteld zijn de twee losstaande doeken op een ezel te zien. De hele entourage maakt onderdeel uit van de installatie, aan de muren van de zaal zijn door Thomas Huber uitgezochte werken uit de collectie te zien.

Wally Elenbaas – vroege litho's, 1948-1958
27.07.2013 – 29.09.2013
Conservator: Noor Mertens

In het Prentenkabinet is een selectie te zien van boekomslagen, nieuwjaarskaarten en 35 litho's uit het vroege oeuvre van Wally Elenbaas (1912-2008). De werken zijn grotendeels afkomstig uit de eigen collectie van het museum. Elenbaas was meer dan zeventig jaar actief als kunstenaar en

behoorde tot de artistieke voorhoede van Rotterdam. Hij leverde belangrijke bijdragen aan de fotografie en in het bijzonder aan de ontwikkeling van de kleurengrafiek in Rotterdam. De presentatie vindt plaats ter gelegenheid van de gelijktijdige verschijning van de publicatie *Wally Elenbaas, 1912-2008: Grafiek*, uitgebracht door de Stichting Derksen van Angeren.

Smart Replica's
29.06.2013 – 01.09.2013
Conservator: Alexandra Gaba-Van Dongen

In een kleine presentatie in het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese wordt het project *Smart Replica's* getoond. *Smart Replica's* zijn kopieën van historische gebruiksvoorwerpen gemaakt met een combinatie van 3D-scan- en printtechnieken en 'traditionele' ambachtelijke technieken. Op deze manier worden museale stukken weer omgevormd tot voorwerpen die geschikt zijn voor dagelijks gebruik. Met technieken op het gebied van *augmented reality* worden de *Smart Replica's* bovendien verrijkt met verhalen over de geschiedenis van deze objecten, vanaf een iPad te lezen. *Smart Replica's* is een project van Studio Maaik Roozenburg in samenwerking met Museum Boijmans Van Beuningen, de Technische Universiteit Delft en het ARLab (Augmented Reality Lab).

Metalen gebruiksvoorwerpen door de eeuwen heen
Vanaf 20.06.2013
Conservator: Alexandra Gaba-Van Dongen

In het Paviljoen Van Beuningen-de Vriese is een nieuwe studiec collectie te zien met ruim 1350 metalen gebruiksvoorwerpen. De grote variëteit aan objecten wordt geordend in acht thema's. Deze thema's – variërend van 'materiaal

en techniek' en 'keukengerei' tot 'kledingaccessoires' en 'speelgoed' – geven een overzicht van de pre-industriële gebruiksvoorwerpen van de middeleeuwen tot de negentiende eeuw. Ook hedendaagse gebruiksvoorwerpen worden toegevoegd aan de presentatie om de recente technologische ontwikkelingen aan te tonen. De opstelling bestaat voor een belangrijk deel uit objecten uit de collectie Van Beuningen-de Vriese.

Videoruimte – Erkka Nissinen en Mathaniel Mellors

24.08.2013 – 12.01.2014

Conservator: Saskia van Kampen-Prein

Er is een speciale zaal voor film en video ingericht waar regelmatig wisselingen zullen plaatsvinden. Deze presentatie laat werk zien van de jonge opkomende kunstenaars Erkka Nissinen (Finland 1975) en Nathaniel Mellors (Verenigd Koninkrijk 1974), die elkaar hebben leren kennen in 2007 bij de Rijksakademie van beeldende kunsten, waar zij een fascinatie voor elkaars humoristische en absurde videowerken ontwikkelden. Het werk van Nissinen is onlangs aangekocht door het museum.

Ook Duende: Pam Emmerik & René Daniëls

Vanaf 21.09.2013

Conservator: Sjarel Ex

In navolging van kunstcollectief Antistrot en kunstenaar Johan van Oord hebben Pam Emmerik (1964) en René Daniëls (1950) een nieuwe muurschildering in de espressobar gemaakt. Emmeriks werk kenmerkt zich door felle kleuren, fantasievolle figuren en tekstuele elementen. Voor deze muurschildering heeft ze ontwerpen gemaakt met 'Duende' als onderwerp. Duende is een Spaans begrip dat oorspronkelijk verwijst naar een aardgeest uit de Spaanse mythologie, maar

wat ook de totale bezieling van uitvoerende kunstenaars omschrijft. René Daniëls, die door een hersenbloeding lange tijd niet in staat was te schilderen, heeft de laatste jaren zijn werk weer voorzichtig opgepakt. Hij improviseert op de ontwerpen van Emmerik door directe interventies op de muren.

Oskar Kokoschka – Mensen en beesten

21.09.2013 – 19.01.2014

Gastconservator: Beatrice von Bormann

De grote najaarstentoonstelling dit jaar is *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*. Voor het eerst in meer dan een halve eeuw is een overzicht van zijn werk in Nederland te zien. Oskar Kokoschka (1886-1980) was een *enfant terrible* in het Wenen van begin twintigste eeuw. Hij groeide uit tot een van de grondleggers van de moderne kunst en met name van het Oostenrijks expressionisme. In de tentoonstelling zijn 150 werken te zien uit verschillende museale en particuliere collecties in Europa en de Verenigde Staten, waarvan sommige nog nooit eerder zijn getoond. Mensen en dieren, als spiegelbeeld en tegenbeeld van de mens, staan centraal in deze tentoonstelling. Met schilderijen, tekeningen, grafiek, affiches, illustraties en documenten ontstaat een beeld van de tijd en het milieu waarin Kokoschka leefde en hoe hij zich hierin als kunstenaar positioneerde. De tentoonstelling is mogelijk gemaakt door de ondernemerskring Bijzondere Begunstigers, de BankGiro Loterij, Prins Bernhard Cultuurfonds (mede mogelijk gemaakt dankzij het Breeman Talle Fonds), SNS REAAL Fonds, Ploum Lodder Princen, Zabawas, AON Artscope, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed namens het ministerie van OCW, K.F. Hein Fonds en Crown.

Surrealisme à la Dalí in Rotterdam

Vanaf 21 september 2013

Conservatoren: Noor Mertens, Patty Wageman

Het museum viert de tuiskomst van zeven topwerken van Salvador Dalí (1904-1981). De werken zijn tien maanden op reis geweest naar grote Dalí-tentoonstellingen in Europa. Nu de schilderijen weer terug zijn, worden ze in volle glorie getoond in samenhang met kunstwerken van surrealist van het eerste uur als Max Ernst, Yves Tanguy, Giorgio de Chirico en Francis Picabia. Naast schilderijen zijn in deze presentatie ook assemblages en readymades te zien van Dalí, Man Ray en Marcel Duchamp. De eigen collectie is in deze presentatie aangevuld met drie uitzonderlijke bruiklenen afkomstig uit Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (Madrid).

Sensory Spaces 2 – Sabine Hornig

12.10.2013 – 09.02.2014

Conservator: Saskia van Kampen-Prein

Voor de tweede in de reeks *Sensory Spaces* wordt de Duitse kunstenaar Sabine Hornig (1964) uitgenodigd een installatie te maken. Hornig richt zich in haar werk op het ruimtelijke en tijdelijke karakter van fotografische reproducties. Het alledaagse, vergelijkbaar met scènes van Hollandse meesters in de museumcollectie, wordt door haar verheven tot een op zichzelf staand beeld. De interventie die zij voor het museum maakt, krijgt de titel *Double Transparency*. Het is een meterslange constructie van hout en transparante bedrukte stof, waardoor het lijkt alsof er een tweede, fictieve ruimte ontstaat waar voor en achter en heden en verleden tegelijk waarneembaar zijn. De reeks *Sensory Spaces* wordt mogelijk gemaakt door AMMODO.

Peter Zegveld – Beelden en installaties

12.10.2013 – 12.01.2014

Conservator: Sjarel Ex

Beeldend kunstenaar en theatermaker Peter Zegveld (1951) toont een tiental installaties waarin de ervaring centraal staat. De kunstenaar experimenteert met alledaagse materialen binnen uiteenlopende disciplines. Licht, beweging en geluid vormen een belangrijk onderdeel van zijn werk. *Schans*, een constructie waarin een zware bal op en neer tegen een paal bonkt die zich vervolgens, langzaam, door de ruimte verplaatst, is hiervan een voorbeeld. Door het absurde en eigenzinnige karakter van het werk heeft de tentoonstelling een grote aantrekkingskracht op jong en oud.

Marcel Duchamp – kunstenaar ~ knutselaar

12.10.2013 – 19.01.2014

Gastconservator: Bert Jansen

In een onderzoeksmatige tentoonstelling in het prentenkabinet gaat gastconservator Bert Jansen op zoek naar de context waarin de werken van Marcel Duchamp (1887-1968) tot stand kwamen. Dit doet hij aan de hand van talloze teksten, foto's en krantenknipsels waarmee hij de persoonlijke verwijzingen en de humoristische woordspelletjes aantoonde die in Duchamp's werk te vinden zijn. De tentoonstelling laat zien dat Duchamp meer is dan de gewaande conceptuele kunstenaar *avant la lettre*.

Sjarel Ex – 25 jaar directeur

15.10.2013 – 7.11.2013

Sector Presentaties

Op 15 oktober 2013 is Sjarel Ex precies 25 jaar museumdirecteur. Ter ere hiervan wordt een kleine presentatie gemaakt bestaande uit een wand waarop aan de hand van een tijdlijn een overzicht wordt gegeven van zijn belangrijkste aankopen, markante uitspraken en

mijlpalen in het Centraal Museum Utrecht en in Museum Boijmans Van Beuningen.

Collectiegebouw Museumpark – Vijf schetsontwerpen

30.10.2013 – 02.03.2014

De vijf schetsontwerpen voor het nieuwe Collectiegebouw van de vijf geselecteerde architectenbureaus zijn in het museum te bekijken. De deelnemende bureaus zijn Architectenbureau Koen van Velsen, de Zwitserse Harry Gugger Studio in combinatie met BARCODE Architects, MVRDV, Neutelings Riedijk Architecten en NIO architecten in combinatie met het Chinese MAD architects & Okra landschapsarchitecten. De voorstellen worden beoordeeld door de beoordelingscommissie. Op 4 februari 2014 is bekend geworden dat het architectenbureau MVRDV het voorlopig ontwerp zal maken. De realisatie van het Collectiegebouw in het Museumpark gebeurt in samenwerking met het museum, de gemeente Rotterdam en Stichting De Verre Bergen.

Erasmusportret

12.10.2013 – 16.02.2014

Conservator: Peter van der Coelen

Het museum heeft een subliem portret van de beroemde geleerde Desiderius Erasmus (1466-1536) in langdurig bruikleen gekregen van de Erasmusstichting. Het paneel is geschilderd omstreeks 1530-1536 door Lucas Cranach de Oude, één van de grootste meesters van de Duitse Renaissance. Het nieuw verworven schilderij is te zien naast een selectie portretprenten van Erasmus uit eigen collectie van de hand van onder andere Albrecht Dürer, Anthonie van Dyck en Hieronymus Hopfer. Daarnaast toont het museum enkele vroege uitgaven van sleutelwerken en een handgeschreven brief van de humanist. Een animatiefilm laat zien hoe verrassend actueel Erasmus' gedachtegoed ook nu nog is. Na de

presentatie komt het Erasmusportret permanent in de vaste opstelling van het museum.

Rotterdam designprijs 2013

16.11.2013 – 09.02.2014

Gastconservator: Joanna van der Zanden

Met een tentoonstelling, een reeks uitzendingen van AVRO's Kunstuur en een jurydebat wordt de staat van de Nederlandse vormgeving belicht. Scherpe visies en opinies zijn in deze twaalfde editie bijeengebracht door vijf scouts: Ineke Hans, Caroline Hummels, Erik en Ronald Rietveld, Niki Smit en Carlo Wijnands. Zij hebben elk drie ontwerpers genomineerd en een internationale jury zal begin 2014 de winnaar kiezen. De genomineerden zijn Massoud Hassani, Afdeling Buitengewone Zaken, Daan Roosegaarde, Reframing Studio en Parnassia Groep, PAL-V Europe NV en Spark design & innovation, Moooi en Erwin Olaf, Anouk Wipprecht, Piet Parra, Game Oven, Edenspiekermann, STBY, ProRail en NS Reizigers, Marga Weimans, Winde Rienstra, Lernert & Sander, Bas van Abel en Studio Dumbbar. De Rotterdam designprijs 2013 wordt georganiseerd door Stichting Designprijs Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen en Het Nieuwe Instituut. De prijs wordt financieel mede mogelijk gemaakt door Gemeente Rotterdam, dienst Kunst en Cultuur.

Design Columns #4, #5 en #6

Iedere drie maanden wordt met de Design Column een onderwerp uit het nieuws uitgelicht. De column bestaat uit een kleine tentoonstelling, een rondetafelgesprek en een blog waarop de discussie over het onderwerp gevoerd wordt. De Design Column wordt mede mogelijk gemaakt door het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

Design Column #4: The Circle is Round

23 maart – 23 juni 2013

Conservatoren: Annemartine van Kesteren en Frijia Klijn

Aan de hand van een aantal voorbeelden wordt tegenwicht geboden aan de huidige neiging tot terugtrekken en verdedigen. Op verschillende manieren is te zien dat het denken in grenzen en lineaire ontwikkelingen lang niet altijd relevant is. Wanneer deuren zich lijken te sluiten, ontstaan elders juist mogelijkheden. De zogenaamde 'plastic soep' in de oceaan houdt niet op bij landgrenzen. Nieuwer en groter is niet altijd beter. Groei is cyclisch, de cirkel is rond.

Design Column #5: Body Building

29 juni – 13 oktober 2013

Conservator: Annemartine van Kesteren

Deze column toont een aantal scenario's rondom lichaamsverbetering en illustreert de noodzaak om keuzes te maken. Zo wordt niet alleen de vooruitgang belicht maar ook de schaduwzijde van dit alles.

Design Column #6: Dataïsme

19 oktober 2013 – 12 januari 2014

Conservator: Annemartine van Kesteren

In deze column wordt gekeken naar de rol van het individu binnen het 'big data-geweld'. Het is zaak ons niet te verliezen in een illusie van alwetendheid en ons bewust te blijven van de consequenties van dit systeem van vernetwerkte gegevens.

Wisselingen

Pipilotti Rist – Laat je haar neer: wissel 5

26 februari 2013

Conservator: Noor Mertens

De nieuwe selectie videowerken die in de installatie *Laat je haar neer* van Pipilotti Rist is te zien zijn, omvat werken van A.R. Penck, Sigmar Polke, Joseph Beuys, Pipilotti Rist, Walter De Maria, Richard Serra en Pipilotti Rist.

Overig

Garderobekluisje 230

De Rotterdamse kunstenaar Jack de Deugd maakt op eigen initiatief kleine presentaties in garderobekluisje 230 van de garderobe van Wieki Somers in het entreegebied van het museum. De organisator van deze kunstinvoging is het Ministerie van Fantasie van de Vrijstaat Jaderland. Het is een onderdeel van het Jaderland-kunstproject waaraan Jack de Deugd momenteel werkt. Jack de Deugd komt al sinds zijn kindertijd in Museum Boijmans Van Beuningen en wil zijn verbondenheid met het museum op deze manier kenbaar maken.

Festival de Hofpoort

21 juni – 22 juni 2013

Een presentatie tijdens het Festival de Hofpoort over XXXL *Painting*, met een werk van Klaas Kloosterboer.

Publieksopeningen en -finissages

Vrijdag 8 februari 2013

Opening *Interventie #22 – Tanja Smeets, Domestic Strangers*

Zondag 24 februari 2013

Opening *Pushwagner: Soft City*

Zaterdagavond 9 maart 2013 – Museumnacht

Opening *Hand Made – lang leve het ambacht*

Opening *Christophe Coppens – EVERYTHING IS LOCAL, Landscape part. 1*

Zaterdag 8 juni 2013

Opening *Sensory Spaces 1 – Oscar Tuazon*

Opening *25 jaar Stadscollectie Rotterdam*

Opening *Lubok 11*

Opening *XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw*

Zaterdag 21 september 2013

Opening *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*

Opening *Ook Duende: Pam Emmerik & René Daniëls*

Zondag 29 september 2013

Finissage *XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw*

Zaterdag 12 oktober 2013

Opening *Sensory Spaces 2: Sabine Hornig*

Opening *Marcel Duchamp:*

Kunstenaar ~ knutselaar

Opening *Peter Zegveld – Beelden en installaties*

Zaterdag 16 november 2013

Opening *Rotterdam designprijs 2013*

Educatieve activiteiten en evenementen

Instaprondleidingen

Elke zondag is er een gratis rondleiding door *De Collectie Verrijkt*. Bij de tentoonstelling *XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw* in de Onderzeebootloods zijn er iedere zaterdag en zondag instaprondleidingen.

Kunstluiers

Twee keer per maand kunnen kinderen van 3 en 4 jaar samen met museumknuffel Bo op ontdekkingsreis door de vaste collectie.

Pak een stoeltje met

Elke woensdagmiddag (met uitzondering van de zomer- en kerstvakantie) kan het publiek tijdens lunchtijd kunst kijken met een museummedewerker. Een werk staat centraal; een oefening in kijken.

Familiedagen

6 januari en 27 oktober

Twee keer is er een familiedag met verschillende rondleidingen, workshops en demonstraties voor het hele gezin. De eerste staat in het teken van *De weg naar Van Eyck*, de tweede van de verwerving van het portret van Erasmus door Lucas Cranach de oude.

Lezingen Van Eyck

20 januari

Tijdens deze lezingenmiddag geven kunstenaars hun visie op de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck*. Met lezingen van Olphaert den Otter en Pam Emmerik.

Theaterrondleiding

13 januari, 10 februari, 19 mei, 23 juni, 13 oktober, 10 november, 15 december

Een rondleiding ontwikkeld in samenwerking met het Ro Theater. Kinderen gaan met Sarah Sorgeloos op zoek naar haar man Simon die spoorloos is.

Boijmans Club kinderworkshops

3 februari, 3 maart, 7 april, 1, 2, 3 en 5 mei, 2 juni, 1 september, 6 en 20 oktober, 3 november, 1 december

In workshops voor kinderen van 5-10 jaar en van 10-15 jaar wordt, na een rondleiding door een tentoonstelling of de vaste collectie, getekend, geboetseerd, geschilderd of gebouwd.

Lezingenmiddag Creatie in Vormgeving

8 februari

Naar aanleiding van de nieuwe opstelling *De Collectie Vormgeving* geven conservatoren Annemartine van Kesteren, Mienke Simon Thomas en Alexandra Gaba-van Dongen een korte lezing over de vormontwikkeling van het gebruiksobject door de tijd heen.

Symposium De weg naar Van Eyck

10 februari

Internationale experts geven hun visie op de tekening uit het atelier van Van Eyck die voor het eerst te zien is in de tentoonstelling *De weg naar Van Eyck*. Sprekers zijn: Friso Lammertse, Maryan Ainsworth, Till-Holger Borchert, Stephanie Buck, Fritz Koreny, Guido Messling en Arie Wallert.

Scholar's day Van Eyck

11 februari

Direct na afloop van de tentoonstelling wordt voor professionals een *scholar's day* georganiseerd: experts van universiteiten en bruik-leengevende instellingen worden die dag in de gelegenheid gesteld

samen de kunstwerken tot in detail te bekijken, te vergelijken en te bespreken.

Filmvertoning en vraaggesprek

15 februari

Vertoning van de film *Close Up*, een portret van Maarten Spruyt. Regisseur Paul Beek en Maarten Spruyt zijn bij de vertoning aanwezig en beantwoorden na de vertoning vragen van het publiek.

Boijmans TV dag

24 februari

Feestelijke opening van de tentoonstelling van de resultaten van de zelfportrettenwedstrijd geïnitieerd door Boijmans TV karakter Bregje van der Laar. Het publiek kan de personages van Boijmans TV live ontmoeten en filmpopnames bijwonen.

Rotterdamse Museumnacht

9 maart

De museumnacht staat in het teken van de tentoonstelling *Hand Made – lang leve het ambacht*. De hele nacht zijn er demonstraties en workshops van verschillende handwerktechnieken. Op het binnenplein strijkt de Swan Market neer.

Demonstraties Hand Made

9 maart – 20 mei

Vaklieden geven dagelijks demonstraties van bijzondere technieken in twee werkplaatsen in de tentoonstelling. Zo zijn er demonstraties miniatuurweven, mozaïek, houtbewerking, fijscheenwerk, 3D printen, leerbewerking en zilver- en goudsmiden.

Hand Made workshops

17 en 31 maart, 21 april, 19 mei

Bij de tentoonstelling *Hand Made* worden regelmatig workshops georganiseerd. Zo zijn er workshops, miniatuurweven, keramiek beschilderen, borduren en leren slippers maken.

Symposium Quit Your Day Job

22 maart

Het symposium, met als thema de *hand made economy*, wordt georganiseerd in samenwerking met Etsy in het kader van de tentoonstelling *Hand Made*. Sprekers zijn Cornel Bierens, Arjo Klamer (Erasmus Universiteit Rotterdam), Anna Denise van der Reijden (Etsy), Mienke Simon Thomas, Jan Jaap Knol (Fonds voor Cultuurparticipatie) en Albert van der Zeijden (Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed).

Etsy workshops

14 en 28 april, 12 mei

In het kader van de tentoonstelling *Hand Made* organiseert Etsy workshops voor creatieve ondernemers.

Museumweekend

6 en 7 april

Tijdens het museumweekend zijn er instapronleidingen en workshops voor het hele gezin.

Hand Made markt

12 mei

Op de Hand Made markt in de Serrazaal van het museum tonen professionele ontwerpers, vaklieden en kunstenaars hun producten; een diverse mix van traditionele en ambachtelijke designproducten.

Rondetafelgesprekken Design Column

24 mei, 19 september, 11 oktober, 20 december

Conservator Annemartine van Kesteren gaat in gesprek met kunstenaars uit de Design Column en nodigt daarnaast filosofen, professoren en politici uit aan tafel.

Muziektheatervoorstelling

26 mei

Een bijzondere theatervoorstelling met muziek over het leven en werk van kunstenaar Salvador Dalí. Voor de voorstelling kunnen kinderen tijdens een inloopworkshop de snor van Dalí namaken en zijn kunstwerken in het museum bekijken.

Symposium XXXL Painting: Klaas Koosterboer, Chris Martin, Jim Shaw

7 juni

Experts vertellen over de kunstenaars uit XXXL *Painting*: Elodie Evers over Chris Martin, Laurence Sillars over Jim Shaw en Camiel van Winkel over Klaas Kloosterboer. Met een inleiding van Sjarel Ex en een vraaggesprek met de kunstenaars.

Combinatierondeleiding Onderzeebootloods / RDM Campus

19 juni, 17 juli, 21 augustus en 18 september

Na een rondleiding over de tentoonstelling XXXL *Painting* in de Onderzeebootloods krijgen deelnemers een rondleiding over het omliggende RDM terrein.

Design in Boijmans avond

28 juni

Een avond over design met de opening van *Design Column #5: Body Building*, de presentatie *Smart Replica's* en de overdracht van de *Dutch Profiles (DutchDFA)* aan ARTube. Het initiatief Mrs. Tally

daagt het publiek uit zijn stem te laten horen in de Design Column.

North Sea Jazz concerten

7 en 14 juli

Concerten op het binnenplein in het kader van North Sea Round Town door Brazzjazz en Arahvah Sextet.

Wereldhavendagen

6, 7 en 8 september

Een bezoek aan de tentoonstelling XXXL *Painting* in de Onderzeebootloods met een rondleiding is onderdeel van het programma van de Wereldhavendagen.

24 uur cultuur

14 en 15 september

Tijdens 24 uur cultuur kijken we vooruit naar de tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*. Deelnemers krijgen een rondleiding langs werken van tijdgenoten en een *sneak peek* in de tentoonstelling.

Workshop portrettekenen

22 september, 17 november

Bij de tentoonstelling over Oskar Kokoschka wordt twee keer een workshop modeltekenen georganiseerd. Na een rondleiding door de tentoonstelling gaan de deelnemers zelf aan de slag.

Introductie cursus Oskar Kokoschka

4, 11 en 18 oktober

Tijdens deze driedelige cursus leren deelnemers alles over het leven en werk van Oskar Kokoschka.

Concert Oskar Kokoschka

6 oktober

Mezzosopraan Inessa Kouteinikova brengt muziek van vrienden, bekenden en de geliefde van Oskar Kokoschka ten gehore, begeleid op de piano door Irina Antonova.

Concert Peter Zegveld

20 oktober

Het concert *Scherzo Mechanica* van Peter Zegveld is een combinatie tussen theater en muziek. Zijn zelfgebouwde muziekinstallaties puffen en kraken en brengen mechanische muziek voort.

De conservator vertelt

6 november en 15 december

Joanna van der Zanden, artistiek leider van de Rotterdam designprijs 2013, vertelt in de tentoonstelling over alle genomineerden. Gastconservator Bert Janssen vertelt over de totstandkoming van de tentoonstelling *Marcel Duchamp – kunstenaar ~ knutselaar*.

Kerkdienst Oskar Kokoschka

9 november

In samenwerking met het Laurensberaad wordt een oecumenische kerkdienst gehouden over de tentoonstelling *Oskar Kokoschka – Mensen en beesten*.

Lezingenmiddag designkritiek

22 november

In het kader van de Rotterdam designprijs organiseert het museum een middag over designkritiek. Sprekers zijn: Joanna van der Zanden, Max Bruinsma, Angelique Spaninks en Joost Overbeek.

Themamiddag Oskar Kokoschka

1 december

Een middag over dierenportretten in het werk van Oskar Kokoschka. Sprekers zijn gastconservator Beatrice van Bormann en bioloog Menno Schilthuizen.

Personeel en organisatie

Aantal fte	92
Aantal medewerkers	112

Kengetallen personele samenstelling

Aandeel mannen	40%
Aandeel vrouwen	60%
Aandeel 55+	22%
Aandeel 50 tot 55	13%
Aandeel 40 tot 50	19%
Aandeel 30 tot 40	29%
Aandeel tot 30 jaar	17%
Gemiddelde leeftijd is 43 jaar	

Ziekteverzuim

Het verzuimpercentage over 2013 is 5,11% en kent een daling van 2,63% ten opzichte van 2012. Enkele langdurig zieke medewerkers zijn hersteld, dan wel uit dienst getreden. Het verzuimpercentage over 2013 bestaat voornamelijk uit (zeer) lang verzuim dat niet werk gerelateerd is: het middel- en lange verzuim bestaat uit 4,26%. Het korte verzuim (<8 dagen) is 0,85%. Ziekteverzuimcijfers worden berekend exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Mobiliteit

Begin 2013 zijn 12 fte wegbezuinigd en zijn 9 medewerkers boventallig verklaard als gevolg van de verlaging van de subsidie door de gemeente Rotterdam. In 2013 is al het vaste personeel overgegaan naar de VRM cao en valt het museum niet meer onder de verplichte eigen risicodragerschap van de WW. Hierdoor is het museum flexibeler geworden in het aanstellen van tijdelijke medewerkers in dienst van het museum en is er een afname van het aantal medewerkers dat via detachering en payroll is ingezet. De kwantitatieve instroom en uitstroom is hierdoor aanzienlijk hoger.

Kengetallen mobiliteit

Instroom	42
Uitstroom	30

Horeca en flex-BBV

Aantal fte 6,6
Aantal medewerkers 47

Kengetallen personele samenstelling

Aandeel mannen	48,9%
Aandeel vrouwen	51,1%
Aandeel 55+	6,4%
Aandeel 50 tot 55	0%
Aandeel 40 tot 50	12,8%
Aandeel 30 tot 40	12,8%
Aandeel tot 30 jaar	68,1%
Gemiddelde leeftijd is 29 jaar	

Mobiliteit

In 2013 is een eigen flexpool van horecamedewerkers en beveiligers opgezet die zijn aangesteld op grond van de Leisure CAO.

Kengetallen mobiliteit

Instroom	55
Uitstroom	8

personeelslijst met functie 2013

Naam	Functie	m/v	In dienst	Uit dienst					
E.J.M. van den Akker	servicemedewerker BBV	m	4/1/2013		J.B. van Harten	medewerker horeca	m	1/01/13	
M. Albers	medewerker bibliotheek	m	1/10/01		A.L. Hauck	medewerker beveiliging	v	1/01/07	
D.S. Alexander	medewerker informatiebalie	v	20/09/13		C. van Hees	hoofd conservering en restauratie	v	1/04/93	
P.A.B. Angela	medewerker technische dienst	m	1/01/93		E. van der Heiden	senior coördinator beveiliging	m	1/04/06	
J.C.M. van Asch	servicemedewerker BBV	m	15/03/13		G.E. de Heij	junior projectleider	v	15/10/13	
S. Atabay	medewerker kassa	v	1/12/82	31/05/13	M.A. Heikamp	medewerker relatiebeheer en ontvangsten	v	1/09/10	15/12/13
A.M. de Bakker	medewerker technische dienst	v	1/05/09	30/04/13	A.M. van der Hek	medewerker financiële administratie	v	1/10/84	
F.M.H. Benschop	medewerker museumwinkel	v	1/03/13		R. Hendriks	systeem- en netwerkbeheerder	m	16/08/80	31/05/13
J.M. van den Berg	behoudsmedewerker	v	1/01/11		E. Hoek	educatief conservator	v	1/05/11	
M.M.K. Boender	medewerker informatiebalie	v	20/09/13		M. Hol	medewerker museumwinkel	m	1/03/13	
G. Bolt	junior medewerker relatiebeheer	v	1/09/13		R.G. Hompe	medewerker publicaties	v	18/04/13	
M.A.A. Bonten	medewerker restauratieatelier/papierrestaurator	v	1/10/07		R. Horstmanshoff	medewerker vrienden	v	1/03/13	31/08/13
S. Bontje	medewerker horeca	m	1/09/13		J.H. Hulsman	behoudsmedewerker	m	1/01/83	
W.A. Bouman	medewerker museumwinkel	v	1/03/13		A.J.D. Hupkens	medewerker horeca	m	1/12/13	
B. Bouwmeester	medewerker horeca	m	22/03/13		C. Igesz	horecamanager	m	1/01/11	
H.J.A. van Boxtel	hoofd bibliotheek	m	1/09/01		C. Jacob	hoofd sector presentaties	v	1/04/08	
W. Braber	hoofd huisvesting en onderhoud	m	1/04/81		A.M. Jacobs	cultuurcoach	v	25/04/13	
E. Breugem	management assistente	v	15/04/11		P.G. Jansen	medewerker restauratieatelier	m	1/02/01	
E. van Buchem	projectleider presentaties	v	20/03/06		H.K. de Jong	medewerker bibliotheek/documentalist	v	1/09/98	31/05/13
S.M. Burger	medewerker horeca	m	1/01/13		M. de Jong	medewerker publicaties en fondsen	v	1/09/11	
F.M. Burghout	coördinerend depotmedewerker	v	3/03/13		S. de Jong	projectleider presentaties	v	11/05/98	
J.K.H. van den Buuse	medewerker informatiebalie	v	20/09/13		A. Jordanov	medewerker horeca	v	1/09/13	
D. Carasso	hoofd relatiebeheer en filantropie	v	15/05/06		S.C. van Kampen-Prein	conservator	v	1/03/13	
M.T. Carels	medewerker horeca	m	1/01/13		M. Kasanpawiro	medewerker beveiliging	v	1/03/92	
S. Cohen	senior medewerker marketing en communicatie	v	1/10/09		J.H.M. Keizer	medewerker horeca	m	1/01/13	
P.J.G. van der Coelen	conservator	m	1/08/03		R.H. Kern	coördinator beveiliging	m	1/12/95	
C.A. Cribbelier	algemeen medewerker	v	16/09/01	1/10/13	A.I. Kesler	medewerker relatiebeheer en bedrijven	v	1/09/13	
S.K. Dankers	servicemedewerker BBV	v	1/12/13		A.J. van Kesteren	conservator	v	23/05/13	
M. Degenkamp	medewerker beveiliging	v	1/03/08		M.W. Kiel	medewerker museumwinkel	m	1/03/13	
F. Dieleman	medewerker educatie	v	1/08/08		S. van Klaarwater	servicemedewerker BBV	m	1/10/13	
L.W. van Diggelen	projectleider presentaties	v	15/07/13		I.J. Klaassen	zakelijk leider, plaatsvervangend directeur	v	1/11/13	
D. Dijkstra	medewerker horeca	m	1/09/13		J. Klavars	receptionist, telefonist, medewerker beveiliging	m	1/11/91	
S.I. Dikker	medewerker horeca	v	1/01/13		A.W.G. Kleijkamp	servicemedewerker BBV	m	15/03/13	
S. Dirghpal	medewerker kassa	v	1/01/07	31/05/13	F. Klijn	projectleider presentaties	v	15/10/06	
A.G.A. van Dongen	conservator	v	1/02/86		H. Kramer	servicemedewerker BBV	m	1/12/13	
S.C.J.M. van Dongen	hoofd marketing en communicatie	v	1/04/09		A. Krejza	medewerker horeca	v	1/01/13	
R. Doornhein	medewerker beveiliging	m	1/10/07		F. Krieg	assistent horecamanager	m	15/12/82	31/05/13
J. Drenth	medewerker informatiebalie	m	20/09/13		J. Kroonen	medewerker beveiliging	m	1/01/07	
T.G. te Duits	conservator	m	1/12/95		S.E. Kubic	behoudsmedewerker	v	1/03/13	
A.J. Elen	senior conservator	m	1/10/02		M.S. Kutzke	servicemedewerker BBV	v	1/12/13	
A van den Enden	servicemedewerker BBV	v	1/03/13		F. Lammertse	conservator	m	1/09/92	
D. Evers	medewerker informatiebalie	v	20/09/13		E. de Langen	medewerker beveiliging	m	1/09/01	
K.M.T. Ex	directeur	m	1/05/04		G.I. Lansdorf	medewerker museumwinkel	v	1/04/01	
S. Fauconnier	projectleider ARTtube	v	1/03/13	31/12/13	E. Leemans	hoofd beveiliging, bewaking en veiligheid	m	1/07/04	
T. Fonville	medewerker horeca	m	1/01/13		H. Leijen	interim projectmedewerker	v	15/02/13	
E. Francisco	medewerker horeca	m	1/01/13		N. Leijen	registrar	v	1/07/13	
W. Frank	medewerker bibliotheek	v	1/07/97		T.A. Lemm	receptionist, telefonist	v	1/02/04	
A. Gaal	servicemedewerker BBV	m	15/03/13		M.L.M. Lenferink	medewerker postregistratie en archief	v	15/10/13	
P. Gerritse	medewerker postkamer	m	1/02/98	31/05/13	M.A. Lentz	medewerker horeca	m	1/01/13	
T. van de Gevel	medewerker depot	m	1/08/13		A. Levi	servicemedewerker BBV	m	15/03/13	
R.J. Goedhart	medewerker technische dienst	m	1/03/08		B. van Lieshout	meewerkend voorman technische dienst	m	1/12/07	
J. de Graaff	medewerker digitale collectieregistratie	m	1/11/87	31/05/13	A. van Lonkhuijsen	medewerker huisvesting en onderhoud	m	1/10/10	
I.E. Guicherit	senior medewerker informatiebeheer	v	15/05/06	1/10/13	W.L. Louman	hoofd technische dienst	m	1/03/05	31/12/13
J. Guliker	medewerker personeel en organisatie	v	1/02/08		J.J.A Mast	secretaresse sector presentaties	v	1/02/02	
					H. Mastwijk	servicemedewerker BBV	m	15/11/13	

N. Mertens	medewerker beveiliging	m	1/11/96	
N. Mertens	conservator	v	1/08/11	
L.J. Morison	applicatiebeheerder TMS	v	1/10/09	
K. de Moor	senior educatief medewerker	v	1/06/07	
S. Nijboer	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	
E. Nobbe	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	
P. den Ouden	coördinator meldkamer	m	1/11/09	
J.M. den Ouden	medewerker beveiliging	m	1/11/09	
A. Oudshoorn	medewerker relatiebeheer en filantropie	v	1/06/13	
A.A.M. van Opdorp	medewerker museumwinkel	v	1/04/01	
I.S. Plet	medewerker kassa	v	1/04/97	31/05/13
J. van der Poel	medewerker beveiliging	m	1/01/07	
M. Potuijt	medewerker marketing en communicatie	v	1/03/13	
J.G. Rapmund	registrar	v	1/07/91	
R.S. Romijn	medewerker depot	v	13/09/91	31/07/13
M. Prins	junior projectmedewerker	v	1/06/13	
A.M. Read	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	
C. van Regenmortel	multi media producer	v	1/03/13	
R. van Riemsdijk	medewerker beveiliging	m	1/01/07	
F.M. Rodenburg	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	
R.R. Roukens	medewerker horeca	v	1/01/13	
T.E. de Ruiter	medewerker horeca	v	1/01/13	
C. Ruffen	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	1/12/13
M.M. van Santen	informatiemanager	v	1/09/11	
A.M. Satimin	servicemedewerker BBV	m	1/03/13	
O. Schepens	medewerker relatiebeheer en ontvangsten	v	1/12/13	
R. Schoonderbeek	educatief conservator	v	1/03/13	
R. van der Schoot	medewerker beveiliging	m	1/11/09	
M.E.C. Schouten	project coördinator	m	1/06/13	
L.C. Schreuder	hoofd educatie en publieksbegeleiding	v	1/01/08	
J. Setoe	medewerker beveiliging	m	1/01/07	
M.W.F. Simon Thomas	senior conservator	v	1/04/93	
B.A. Slagman	senior medewerker financiële administratie	v	1/04/10	1/04/13
R.M. Slingerland	registrar	v	1/11/13	
J.R. van der Snepscheut	medewerker informatiebalie	v	20/09/13	
M. Sparreboom	coördinator beveiliging	m	1/05/91	
T. van der Spoel	coördinator meldkamer	m	1/03/07	
K. van Straalen	servicemedewerker BBV	v	1/10/13	
J.H.A. Stribos	medewerker informatiebalie	m	20/09/13	
K. Tančak	medewerker horeca	v	16/11/13	
J. Tančak	medewerker horeca/kantine	v	1/01/13	
J.V. Tatsakis	registrar	v	1/11/04	
G.R. Tel	medewerker onderhoud	m	1/11/96	
S. Terra	uitgever	v	1/12/05	
F.A. Terveer	helpdeskmedewerker	m	1/02/04	
P. van Velzen	medewerker beveiliging	v	1/11/09	
I. Veldman	medewerker educatie	v	1/03/08	
J.C.M. Vermetten	medewerker planning educatie en publieksbegeleiding	v	1/03/13	
M.M. Vink	medewerker horeca	v	1/01/13	
G.J. Visser	floormanager	m	1/09/01	
W.H. de Vlieger	medewerker beveiliging	m	15/10/83	
F.H. Vos	medewerker marketing en communicatie	v	1/03/13	
D.A. van de Vrie	registrar	m	1/12/87	
D.E. van de Vrie	medewerker infobalie	v	1/10/13	
D.D. de Vries	hoofd museumwinkel	m	14/10/02	
M. Wafelbakker	registrar	v	1/05/97	
P. Wageman	hoofd collectie en onderzoek	v	1/11/11	
N. van der Wal	hoofd documentatie, informatie en registratie	v	1/01/09	

J.J.A. Zijffers	servicemedewerker BBV	m	15/04/13
R. de Zoete	medewerker bibliotheek	m	1/08/91
I. Zolak	medewerker horeca	v	1/01/13
C.E.M. Zwetsloot	directiesecretaresse	v	1/10/02
M.C. Zwijnenburg	medewerker financiële administratie	v	1/09/09

Flexibele schil

Freelance medewerkers

B. von Bormann
W. Brinkman
O. Burghoorn
M. Claeijs
L.J.J. Duenk
B. van Deurloo
W. van Drunen
W. Eeken
M. Fontein
S. Gros
D. Halbertsma
J. Halbertsma
H. Hunneman
C. Jansen
A. Jongkind
R.W. Knoop
H. Lecq
D. Maroto Fernandez
L.J.J. Modderkolk
M.S. Muller
E. Mulder
M. Peyser
B.L. Shamier
F.A.M. Stocchi
E. Thomson
K. Truijen
J. Verhagen
M. Visser
F.A.M. Vroomans
A. Walter
A. Walter
N. Wiese
M.A. Wijlacker
H.R.E. van Wijngaarden

Freelance rondleiders

V. Bakhuizen
A. Blom
K. Burgmeijer
H.M. Chan
B.M. Derksen
P.D. van Gemert
F. Goedhart
M. Hoogeweij
L. Hulsman

M. Immink
A. Jacobs
K. de Jonge
M.J.A. Maatstap
L. Nauta
I. van der Neut
A.E. Oostdijk
L. Remie
J.L.M. Steendam
P.M.L. Thissen
J.L.M. van der Velde
A.E. Wind
H.M. Wijler-Knoet
S.G. Willems
S.S.A. Winklaar-de Prez

Freelance horeca

L. Adjis
M. Brenninkmeijer
R. Cavedo
J. Griepink
A. ter Haar
T. Hoogland
T. de Jong
F. Kempenaar
M. Kluver
B. Knottnerus
M. Kouvatso
I. Monté
D. Roig
C.J. Schumacher
J. Spoelstra
L.R. Taks
L. de Vries
W. van Zesse

Solon

W. de Heer	P&O
G. Huijzers	P&O
E. Kamp	financiële administratie
M. Lagerwerf	financiële administratie
R. van Leenen	P&O/financiële administratie
J. Troost	P&O

Stagiaires

Q. van Aerts	conservatoren
D. Bastiaens	educatie en publieksbegeleiding
J.M. Broeders	BBV
L. Corniëlle	BBV
E.H. Cho	presentaties
J. van Doorn	BBV
R. Gieles	conservatoren
N. Hakstege	BBV
I.L.J. de Jong	huisvesting
D.A.T.N. Driessen	conservatoren
N. Kastelein	BBV
N. Keller	conservatoren
M. Knepper	educatie en publieksbegeleiding
A. Koolen	marketing en communicatie
C. Lensen	presentaties
S. Luth	BBV
T. Meuldijk	technische dienst
D. Mooiweer	presentaties
S.F. Oostelbos	marketing en communicatie
L.M. Opperman	educatie en publieksbegeleiding
B.A. Paltan	BBV
N. Patty	relatiebeheer en filantropie
E.A. Plakidis	BBV
E.P. Postma	conservatoren
J. Roskam	technische dienst
S. Santjer	BBV
L.E. Silvius	depot
S.C. Sips	educatie en publieksbegeleiding
L. Sprang	educatie en publieksbegeleiding
C.L.L. Stoutjesdijk	conservatoren
A. Tetteroo	conservatoren
S.D. den Turk	BBV
H. van Uffelen	presentaties
M.F. van de Ven	collectie en onderzoek
M. van Vugt	educatie en publieksbegeleiding
D.E. van de Vrie	documentatie
K. Waterschoot	relatiebeheer en filantropie
C. Wehren	presentaties
M.C. Westdijk	marketing en communicatie
S. den Witte	marketing en communicatie
J. Zeebregt	BBV
I. Zinman	conservatoren
M. Zwart	technische dienst

Vrijwilligers informatiebalie

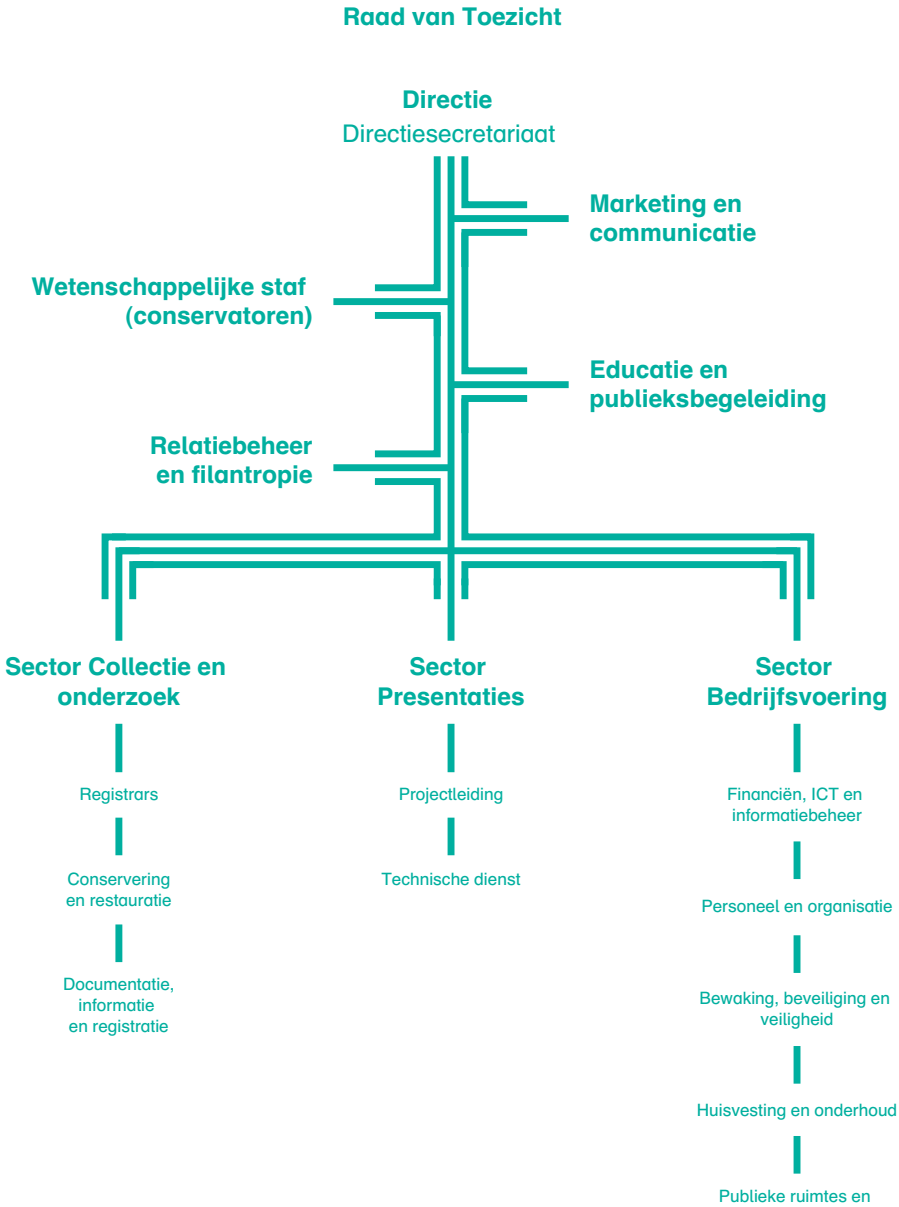
C.J.H. Bongaarts
I. van Broekhuizen
G.C.C.M. van Bueren
F.A.G. Claassen
D. Evers
S. de Groot
K. van Haaren-Doek
G. van 't Hoff
M. Krouwer
I. Lamers-Hoogeweegen
R. van Liedorp-Rijswijk
G. van der Linde
R. Maarse-Ubbink
H. Ouwehand-Heemstra
G.W. Pander Maat
A. Peters-Barendse
C.J.H. Pimmelaar-Roest
A. Smit
E. van der Spek-Verhoef
G. Teunis
L.H.M. van Toledo-Snelders
L. Visser-Isles
M. Went-Salome
W. Wijma

Vrijwilligers overig

V. Bakhuizen
T. Bambagt
R.M.C. van Beemen
M.L. Borghgraef
R.M.C. Busser
M.L. Kaasenbrood
J.L. Lansbergen
M.B.C. van Mil
J.L. Meijboom
R. Meijer
E. Nobbe
I.J. Schouten
R.M.C. Silva
P.E.D. Wolters

Ondanks dat de lijst zorgvuldig is samengesteld, kan het voorkomen dat er onverhoopt iemand op de lijst ontbreekt.

Organogram

Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie

Sjarel Ex
Directeur

Bestuursfuncties (huis)stichtingen:

- Voorzitter Fonds Willem van Rede
- Secretaris Stichting Museum Boijmans Van Beuningen
- Secretaris Stichting Lucas van Leyden
- Deelnemer zonder bestuurslidmaatschap Stichting Willem van der Vorm

Externe

bestuurslidmaatschappen:

- Bestuurslid Stichting Museumpark, Rotterdam
- Secretaris Stichting Paleis voor Volksvlucht, Amsterdam
- Secretaris Stichting Designprijs Rotterdam
- Directeurenoverleg Rotterdamse culturele instellingen
- Miniconvent (overleg directeuren van de grote Nederlandse musea voor moderne kunst)
- CIMAM (International Committee of ICOM for Museums and Collections of Modern Art)
- Comité van aanbeveling Stichting VerBEELEDing Charley Toorop
- Lid kunstcommissie Havenbedrijf Rotterdam
- Lid adviescommissie Stichting AVL Mundo, Rotterdam
- Adviseur Vereniging Rembrandt

Naast deze reguliere werkzaamheden incidenteel deelname aan stedelijke en landelijke adviescommissies, ad-hocadviezen voor cultuurfondsen enzovoort.

Patty Wageman

Zakelijk leider, plaatsvervangend directeur (tot 1 april 2013)

-
- Adviseur kunstopdracht lustrumcommissie 400 jaar Rijksuniversiteit Groningen
 - Lid Raad van Advies Kunstgeschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen
 - Lid Raad van Toezicht, Stiftungsrat Kunsthalle Emden (Duitsland)
 - Bestuurslid Metropolis M, Utrecht
 - Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea
 - Lid World Music Forum NL, Amsterdam

Ina Klaassen

Zakelijk leider, plaatsvervangend directeur (vanaf 1 november 2013)

-
- Bestuurslid Vera, Club for the international pop underground, Groningen
 - Bestuurslid, Stichting SSR, Groningen
 - Bestuurslid Danceworks Rotterdam/ Andre Gingras, Rotterdam
 - Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea

Colofon

Redactie, tekst en productie

Medewerkers Museum Boijmans Van Beuningen

Interviews

Alex de Vries

Vertaling

Lynne Richards

Vormgeving

Thonik, Amsterdam

Druk

Joh. Enschedé, Amsterdam

Papier

Arctic Volume, Casing II

Uitgave

Museum Boijmans Van Beuningen

Museumpark 18/20

3015 CX Rotterdam

Postbus 2277

3000 CG Rotterdam

T +31 (0)10 4419400

F +31 (0)10 4360500

info@boijmans.nl

www.boijmans.nl

© 2014, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

